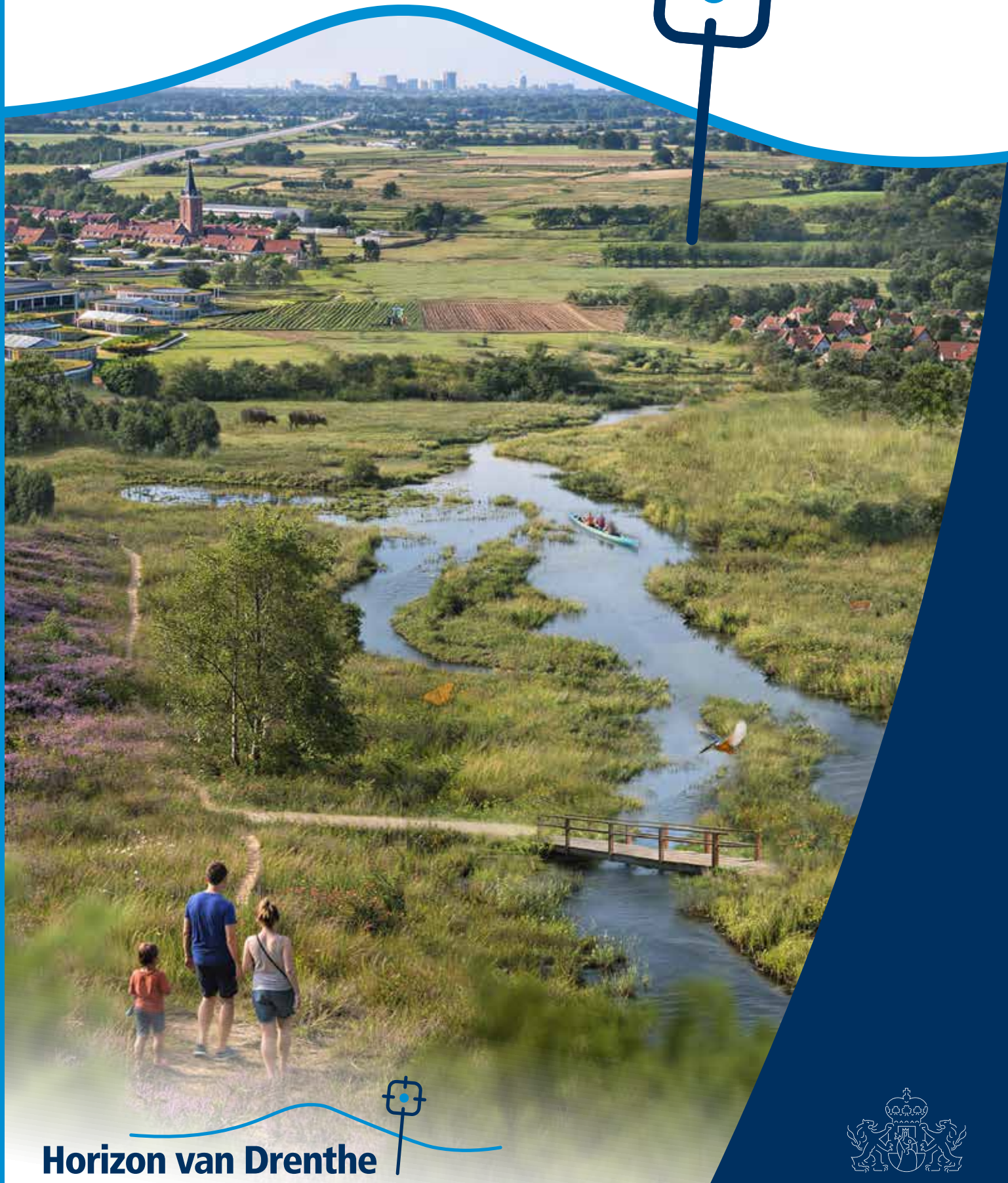

Omgevingsvisie Drenthe

Juni 2026

Disclaimer

De rechtsgeldige versie van deze ontwerp Omgevingsvisie is gepubliceerd in het Digitaal Stelsel Omgevingswet en in te zien via het Omgevingsloket.

De verbeeldingen in deze Omgevingsvisie zijn bedoeld om een mogelijke toekomst voor Drenthe te verkennen. Ze vergroten uit, zetten aan tot denken en maken zichtbaar waar we naartoe werken. Ze zijn niet letterlijk: verhoudingen zijn bewust aangepast zodat personen, dieren en objecten goed herkenbaar zijn.

Colofon

Uitgave: provincie Drenthe

Inhoud

Vooraf	5
Waarom een nieuwe Omgevingsvisie?	5
Leeswijzer	5
Drenthe in 2050	6
1. Onze sturingsfilosofie	9
1.1 Provinciaal belang	9
1.2 Beleidsbouwwerk en beleidscyclus	9
1.3 Provinciale rol en sturing	13
1.4 Leidende principes en transparante besluitvorming met het Kompas	16
1.5 Betekenis voor de concreetheid en doorwerking van deze Omgevingsvisie	20
2. Een toekomstbestendig landelijk gebied	23
2.1 Onze maatschappelijke opgaven	23
2.2 Onze ambities	24
2.3 Randvoorwaarden voor succes	26
2.4 Onze strategie en doelen voor de lange termijn	28
2.5 Een veerkrachtig en klimaatrobuust water- en bodemsysteem	29
2.6 Een robuust natuursysteem	38
2.7 Een toekomstbestendig landbouwsysteem	40
2.8 Versterken van brede welvaart op het platteland	45
3. Een gezonde groei voor een vitale samenleving	47
3.1 Onze maatschappelijke opgaven	47
3.2 Onze ambities	50
3.3 Randvoorwaarden voor succes	50
3.4 Onze strategie en doelen voor de lange termijn	51
3.5 Versterken van de regionale ontwikkeling	55
3.6 Versterken van de netwerken voor economie	58
3.7 Versterken van de netwerken voor energie	59
3.8 Versterken van de netwerken voor mobiliteit	61
3.9 Versterken van de woningbouw	64
3.10 Versterken van brede welvaart	65

4.	Een mooi, schoon, gezond en veilig Drenthe	69
	4.1 Onze maatschappelijke opgaven	69
	4.2 Onze ambities	69
	4.3 Randvoorwaarden voor succes	70
	4.4 Onze strategie en doelen voor de lange termijn	71
	4.5 De mooiste provincie	71
	4.6 De gezondste provincie	77
5.	Kiezen in de ruimte	79
	Waar het schuurt	79
	Duidelijk waar het moet	79
	Samen afhankelijk	80
	Koersvast en adaptief	80
	Tot slot	80
	Verantwoording	81
	Motiveringsplicht participatie: hoe hebben we de samenleving betrokken	81
	Impactanalyse Brede Welvaart en de mer-procedure	82
	Bijlagen	
	1. Begrippenlijst	89
	2. Toelichtende kaarten mobiliteitsnetwerken	92

Vooraf

Waarom een nieuwe Omgevingsvisie?

We hebben een nieuwe Omgevingsvisie gemaakt, omdat nieuwe beleidsontwikkelingen en veranderende maatschappelijke opgaven vroegen om een aangescherpte koers. Thema's als klimaatverandering, demografische verandering (vergrijzing), natuurherstel, woningbouw en energie ontwikkelen zich snel en hangen steeds meer met elkaar samen. Dat vraagt om een integrale langetermijnstrategie waarin keuzes meer in samenhang worden gemaakt.

Met de komst van de Omgevingswet is bovendien een breder perspectief op de fysieke leefomgeving noodzakelijk geworden. Een Omgevingsvisie gaat niet alleen meer over ruimtegebruik, maar ook over leefkwaliteit, gezondheid, economische ontwikkeling en sociale samenhang.

De nieuwe Omgevingsvisie bouwt voort op de vorige visie, maar legt sterker de nadruk op de samenhang tussen verschillende maatschappelijke opgaven en op het realiseren van brede welvaart voor inwoners van Drenthe.

Leeswijzer

Deze Omgevingsvisie begint met onze sturingsfilosofie: hoe we als provincie werken, hoe de visie past binnen ons beleidsbouwwerk en hoe we keuzes maken. Het is het fundament waarmee we onze opgaven aanpakken en besluiten nemen.

Daarna schetsen we in twee hoofdstukken onze ambities en doelen voor het landelijk en stedelijk gebied: de beweging die we willen maken richting de toekomst. We starten met het landelijk gebied, omdat hier veel van onze grote opgaven spelen: water, bodem, landbouw, natuur en leefbaarheid. Vervolgens richten we ons op onze dorpen en steden, waar wonen, werken, voorzieningen en mobiliteit samenkomen en waar veel kansen ontstaan voor ontwikkeling en vernieuwing.

De veranderingen die we in gang zetten, hebben invloed op onze leefomgeving en ons landschap. Daarom gaat hoofdstuk 4 in op ambitie voor een mooi, schoon, gezond en veilig Drenthe; de kwaliteiten die onze provincie uniek maken en die we willen doorgeven aan de generaties na ons. Samen vormen deze hoofdstukken een samenhangend verhaal over hoe we de komende jaren willen werken aan een toekomst die past bij wie we zijn en die ruimte biedt voor wie we willen worden. Hoofdstuk 5 geeft een duidende slotbeschouwing: wat betekent deze visie voor toekomstige keuzes, voor de verhouding tussen richting en uitwerking, en voor de rol van de provincie. Thema's stoppen niet bij de grens tussen het landelijk gebied, de dorpen en de steden. We bespreken de onderwerpen daarom bij de ambitie waar ze de meeste ruimtelijke invloed hebben. Soms komen ze later opnieuw terug, omdat ze meerdere ambities raken. Zo blijft zichtbaar hoe de drie ambities elkaar aanvullen en samen één geheel vormen.

In het laatste hoofdstuk verantwoorden we het doorlopen proces en geven we een korte toelichting op de Impactanalyse Brede Welvaart. De volledige impactanalyse is als apart document beschikbaar.

De belangrijkste begrippen in deze Omgevingsvisie worden toegelicht in bijlage 1. In bijlage 2 is ook een toelichting op het mobiliteitsnetwerk opgenomen.

Drenthe in 2050

Als we vasthouden aan de keuzes in deze Omgevingsvisie, als de randvoorwaarden worden ingevuld en als onze ambities werkelijkheid worden, ziet Drenthe er in 2050 anders uit. Vernieuwd, maar onmiskenbaar Drents: een provincie van ruimte en rust, waar ondernemerschap en gemeenschapszin samen nieuwe dynamiek brengen.

Wie in 2050 door Drenthe reist, ziet een provincie die met visie is vernieuwd en haar eigen karakter heeft behouden. Een landschap dat ademt en meebeweegt, steden die levendig zijn, dorpen die je verwelkomen en een platteland waar natuur, recreatie en historie samenkomen. Drenthe is mooier, schoner en gezonder geworden. Een plek waar je niet alleen woont of werkt, maar waar je thuiskomt. Dit heeft een grote aantrekkingskracht op bezoekers en op nieuwe inwoners die zich in Drenthe willen vestigen.

De historische benaming van onze provincie, Threant – de drie-eenheid – krijgt opnieuw betekenis in hoe we samenwerken. In drie regio's is zelfbewust gewerkt aan een Drentse agenda voor gezonde groei. Die aanpak heeft ervoor gezorgd dat de Drentse jeugd binnenboord is gebleven en dat terugkeerders en nieuwe inwoners zijn verwelkomd. Groei is gebundeld rond goed bereikbare knooppunten, wat heeft geleid tot vitale steden en dorpen, waar innovatie, ondernemerschap en bedrijvigheid tot bloei zijn gekomen.

De beschikbaarheid van energie is daarbij bepalend geweest. Dankzij stevige investeringen in het energiesysteem ontstond ruimte voor nieuwe ontwikkelingen. De energievoorziening bestaat nu uit een slimme mix van kleine en grootschalige oplossingen. Samen zorgen ze voor een betaalbare en betrouwbare energievoorziening. Ook voor bedrijvigheid en goede bereikbaarheid zijn de juiste randvoorwaarden gerealiseerd. Zo is een economisch vitaal en toekomstbestendig Drenthe ontstaan, waar ondernemers kunnen investeren, groeien en verduurzamen, en waar werkgelegenheid is gebleven.

Assen, Emmen, Hoogeveen en Meppel hebben zich doorontwikkeld tot dynamische steden waar veel functies samenkomen rond de stations. Deze fungeren als belangrijke overstappunten (hubs) waar mobiliteit samenkomt met voorzieningen op het gebied van zorg, onderwijs, cultuur, sport en werk. Vanuit deze knooppunten kunnen inwoners en toeristen zich eenvoudig verplaatsen, het landschap in trekken en gemakkelijk (door)reizen naar school, werk of zorg. De nieuwe levendigheid en bedrijvigheid zorgen voor energie op de pleinen en in de horeca, en de steden bieden een breed aanbod aan cultuur en sport. Verouderde wijken en bedrijventerreinen zijn getransformeerd tot aantrekkelijke, klimaatadaptieve plekken om te wonen en te werken, vaak met vernieuwde woonvormen die gemeenschappen hechter maken.

In de dorpen is bewust ingezet op het versterken van gemeenschappen. Je kunt er opgroeien en oud worden in de nabijheid van familie en vrienden, met ruimte voor lokaal ondernemerschap. Door zorgvuldig om te gaan met de beschikbare ruimte in en rondom de dorpen is het landelijk gebied opengebleven: hier en daar zijn op voormalige agrarische erven nieuwe woningen ontstaan, maar landbouw en natuur bepalen nog altijd het beeld.

De beekdalen slingeren als groene linten door de provincie. Ze vormen de dragers van het waterbeheer: 's winters vangen ze overtollig water op en in droge zomers blijven ze groen en koel. Door de beekdalen lopen nieuwe fiets- en wandelroutes, geliefd bij inwoners én bezoekers. Kinderen spelen er aan het water, ouderen lopen er hun dagelijkse rondje en toeristen ontdekken een Drenthe dat rust uitstraalt, maar niet stil is blijven staan.

De Drentse landbouw heeft opnieuw haar aanpassingsvermogen laten zien. In het ene gebied, zoals in de Veenkoloniën, draait het om efficiënte en innovatieve productie waarmee wordt bijgedragen aan de nationale voedselvoorziening. In andere gebieden leveren boeren naast voedsel ook waardevolle en eerlijk beloonde diensten voor waterbeheer, natuur en biodiversiteit. Dankzij slimme waterbuffers, vernieuwende teeltsystemen en zorgvuldig bodembeheer is de landbouw minder kwetsbaar geworden voor droogte en zijn lange, hete zomers niet langer verlamd.

Door landelijke maatregelen is gezorgd voor meer stabiliteit in de agrarische sector. Toch ligt de echte kracht van de verandering vooral in wat wij samen met boeren, natuurbeheerders en dorpen hebben opgebouwd. Het resultaat is zichtbaar: een afgerond natuurnetwerk waarin de natuur floreert, nieuwe houtwallen en bosjes die het landschap karakter geven, bloemrijke randen vol insecten en sloten en beken met helder, schoon water.

Veel van het landschapsonderhoud wordt uitgevoerd door boeren en boermarkes, samen met inwoners. Snoeidagen, veldwerk en het opschonen van poelen zijn uitgegroeid tot informele tradities. Wat begint als landschapswerk eindigt vaak met soep en gezelligheid op het erf of in het dorps huis. Het oude Drentse naoberschap is springlevend: praktisch, sociaal en betekenisvol.

1. Onze sturingsfilosofie

Deze Omgevingsvisie schetst het toekomstperspectief voor Drenthe in 2050, is hét strategische, politiek-bestuurlijke beleidsdocument van Provinciale Staten voor de fysieke leefomgeving en bevat de hoofdlijn van het beleid. De verplichting om één integrale visie op te stellen is vastgelegd in artikel 3.1, lid 2 van de Omgevingswet.

De Omgevingsvisie legt onze ambities, strategische langetermijndoelen en kaderstellende beleidskeuzes voor de fysieke leefomgeving vast. Daarnaast beschrijft deze visie de sturingsfilosofie waarmee we onze ambities en doelen willen realiseren. Daarmee vormt de Omgevingsvisie de basis voor onze langetermijnagenda en voor onze samenwerkingsagenda met Rijk, gemeenten, waterschappen, maatschappelijke organisaties en inwoners.

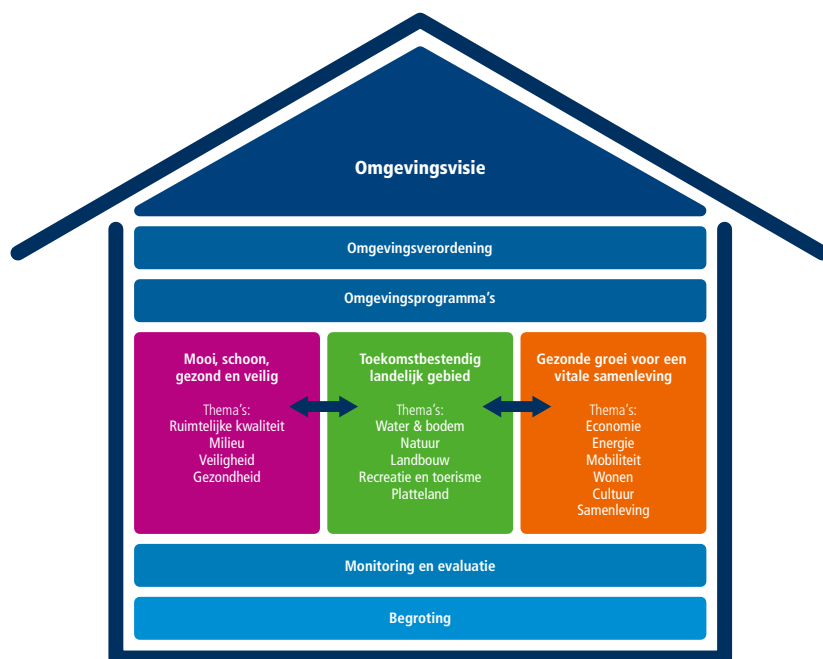
1.1 Provinciaal belang

De Omgevingswet stelt dat het gemeentebestuur het voortouw heeft bij het uitvoeren van taken en het nemen van besluiten over de leefomgeving. Gemeenten staan immers het dichtst bij inwoners en bedrijven en weten goed wat er lokaal speelt. Er zijn ook onderwerpen waarvoor de provincie een eigen verantwoordelijkheid heeft. In artikel 2.18 van de Omgevingswet staat aangegeven welke specifieke taken dat zijn. Het gaat veelal om onderwerpen die meerdere gemeenten raken of die te maken hebben met grotere ruimtelijke structuren, zoals natuur, water of infrastructuur. Daarnaast zijn er vraagstukken die van provinciaal belang zijn omdat ze belangrijk zijn voor heel Drenthe of omdat ze niet goed door één gemeente alleen kunnen worden opgepakt. De onderwerpen die in deze Omgevingsvisie aan bod komen, beschouwen wij van provinciaal belang.

1.2 Beleidsbouwwerk en beleidscyclus

De instrumenten uit de Omgevingswet, de Omgevingsvisie, de Omgevingsverordening, Omgevingsprogramma's en Monitoring en evaluatie, vormen de bouwstenen van het provinciale beleidsbouwwerk voor de fysieke leefomgeving.

Afbeelding 1. Beleidsbouwwerk

Omgevingsvisie

De Omgevingsvisie bindt alleen de provincie zelf. Dat betekent dat alleen de provincie gehouden is aan de keuzes die in deze visie zijn vastgelegd. De Omgevingsvisie bevat geen regels voor inwoners, bedrijven of andere overheden. Gemeenten en waterschappen worden wel geacht de provinciale Omgevingsvisie mee te nemen in hun eigen afwegingen en plannen. Andersom houden wij rekening met de nationale omgevingsvisie en met de omgevingsvisies van onze buurprovincies, gemeenten en waterschappen.

De Omgevingsvisie wordt verder uitgewerkt in programma's en heeft doorwerking in de Omgevingsverordening.

Omgevingsverordening

In de Omgevingsverordening (POV) staan regels voor de fysieke leefomgeving. Deze regels kunnen verplichtend zijn, bijvoorbeeld omgevingswaarden, of sturend zijn voor activiteiten. In tegenstelling tot de Omgevingsvisie is de Omgevingsverordening wél bindend voor andere partijen. De regels in de Omgevingsverordening kunnen zowel uit de Omgevingsvisie als uit Omgevingsprogramma's voortkomen.

Omgevingsprogramma

Een Omgevingsprogramma geeft uitvoering aan de Omgevingsvisie. In een Omgevingsprogramma vertalen we de strategische doelen uit de Omgevingsvisie naar een samenhangende aanpak, concrete maatregelen en resultaten voor de middellange termijn.

De Omgevingswet schrijft verplichte programma's voor: het Regionaal Waterprogramma, het Beheerplan Natura 2000, het Actieplan Geluid en, na invoering van de Wet versterking regie volkshuisvesting, het Volkshuisvestingsprogramma. Daarnaast kan de provincie vrijwillig programma's vaststellen.

De voorbereiding van een programma begint met een Startnotitie. Daarin beschrijven we onder andere de maatschappelijke opgave, de bijdrage aan de strategische doelen en de kaderstelling uit deze Omgevingsvisie, de belangrijkste dilemma's en keuzemogelijkheden en de toepassing van het Kompas (zie paragraaf 1.4), het voorgenomen proces en de wijze waarop belanghebbenden worden betrokken.

De uitwerking van de Omgevingsvisie in een programma kan leiden tot nieuwe of aangepaste kaderstelling. Dit kan aanleiding zijn om de Omgevingsvisie te actualiseren. Ook kan de uitwerking van een programma leiden tot nieuwe of aangepaste regels in de Omgevingsverordening.

Projectbesluiten, vergunningverlening, toezicht en handhaving

Met een projectbesluit kunnen wij provinciale projecten mogelijk maken, zoals een natuurontwikkeling of de ontwikkeling van regionale infrastructuur. Ook bij ontwikkelingen die gemeente- of provinciegrenzen overstijgen kan worden gekozen voor een provinciaal projectbesluit.

Ook zijn wij verantwoordelijk voor de vergunningverlening voor activiteiten op het gebied van natuur, grondwater en ontgrondingen, en houden wij toezicht op natuur- en soortenbescherming. Daarbij werken wij volgens de landelijke handhavingsstrategie en handelen wij met oog voor de menselijke maat. De Omgevingsdienst Drenthe voert voor ons het grootste deel van de milieugerelateerde vergunningverlening, het toezicht en de handhaving uit.

Beleidsbouwwerk

We voeren de Omgevingsvisie uit langs de structuur van drie ambities. Deze ambities bundelen samenhangende thema's en geven houvast in de uitvoering. Een thema kan echter onder meerdere ambities een rol spelen. Dat geldt bijvoorbeeld voor mobiliteit en voor recreatie en toerisme.

Ambitie Toekomstbestendig landelijk gebied

Thema's: Water en Bodem, Landbouw, Natuur, Recreatie en Toerisme, Plattelandsontwikkeling

Ambitie Gezonde groei voor een vitale samenleving

Thema's: Economie, Energie, Mobiliteit, Wonen, Brede Welvaart

Ambitie Mooi, schoon, gezond en veilig Drenthe

Thema's: Ruimtelijke kwaliteit, Milieu, Veiligheid, Gezondheid

De drie ambities zijn onderling verbonden. Zo draagt het water- en bodembeheer in het landelijk gebied bij aan het voorkomen van wateroverlast in dorpen en steden, terwijl stedelijk waterbeheer juist invloed heeft op de waterkwaliteit in het landelijk gebied. Ook bij grote ruimtelijke ingrepen, zoals een nieuwe spoorlijn, spelen meerdere afwegingen tegelijk: van ontwerpqualität tot landbouwkundige effecten. De uitvoering van de Omgevingsvisie volgt dus de drie ambities, maar de sturing is gericht op de onderlinge samenhang.

Bij de verdere uitwerking van de doelen bepalen we per onderwerp of regels in de verordening, een omgevingsprogramma, subsidies of andere instrumenten het meest passend zijn. De bestaande uitvoeringsprogramma's, koersen en agenda's hebben vrijwel allen een looptijd (zie tabel 1). Bij actualisatie stellen we vast hoe een beleidsthema onderdeel wordt van het beleidsbouwwerk.

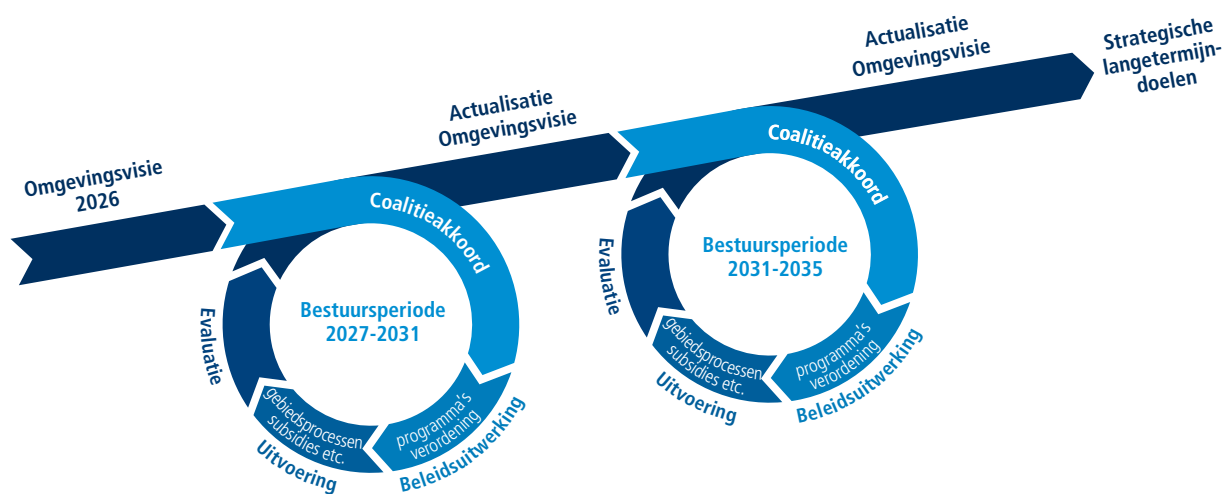
Tabel 1. Overzicht vigerende beleidsdocumenten

Beleidsthema	Provinciaal beleidsdocument
Ruimte	Omgevingsverordening Drenthe
Mobiliteit	Mobiliteitsprogramma 2021-2030
Energie	Energie Agenda 2024-2027 en Energievisie 2050
Economie	Economische Koers (2024)
Wonen	Woonagenda 2024-2028
Recreatie en Toerisme	Agenda Recreatie en Toerisme 2024-2028
Water	Regionaal Waterprogramma 2022-2027
Landbouw	Landbouwkoers 2025 en Kaderstellende notitie 2026 en Programma Toekomstgerichte Landbouw (2017)
Natuur	Natuurvisie Gastvrij Natuur 2040 (2022) en Drentse Bomen- en Bossenstrategie (2022), Natura2000-beheerplannen
Bodem	Strategie Bodem en Ondergrond (2021)
Milieu	Milieustrategie 2025-2027, Actieplan Geluid
Cultuurhistorie	Cultuurhistorisch Kompas (2024)
Sociaal beleid	Sociale agenda 2024-2029
Cultuur	Cultuurnota 2025-2028
Participatie	Beleidskader Participatie 'Blijvend in Verbinding' 2025

Beleidscyclus: bijsturen op basis van monitoring en evaluatie

Met de Omgevingsvisie, de uitvoeringsgerichte programma's en een monitoring- en evaluatieprogramma geven we vorm aan een doorgaande beleidscyclus. Evaluatiemomenten bieden ons provinciebestuur de mogelijkheid om tussentijds bij te sturen. Zo werken we lerend en adaptief en kunnen we inspelen op nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen en initiatieven uit de samenleving.

Afbeelding 2. Beleidscyclus

Logische evaluatiemomenten zijn:

- Jaarlijks: verantwoording over de voortgang gekoppeld aan de begrotingscyclus.
- Aan het begin van de bestuursperiode: een actualisatie op basis van het coalitieakkoord.
- Halverwege de bestuursperiode: een moment van bijsturing gericht op de uitvoering.
- Aan het eind van de bestuursperiode: een evaluatie ten behoeve van actualisatie van de Omgevingsvisie.

Om effectief te kunnen bijsturen, zijn goede gegevens nodig. Daarom ontwikkelen we een monitor Omgevingsbeleid die inzicht geeft in de voortgang van de uitvoering en de maatschappelijke effecten van de Omgevingsvisie.

1.3 Provinciale rol en sturing

De complexiteit van de maatschappelijke opgaven vraagt om een integrale manier van werken. Dat betekent dat overheden de leefomgeving in samenhang bekijken, regionaal samenwerken, ruimte geven aan elkaar, aan participatie en bewust (bij)sturen op resultaat. Voor de realisatie van onze doelen is goede onderlinge samenwerking essentieel.

We betrekken daarom onze gemeenten, waterschappen en buuroverheden vroegtijdig bij initiatieven en ontwikkelingen en vragen hen ons op dezelfde manier te betrekken. Dat betekent dat gemeente, waterschap en provincie het gesprek over ambities en belangen organiseren voordat er een concreet plan ligt. In die gesprekken maken we afspraken over een gezamenlijke agenda en over ieders bijdrage. Voor de provincie kan die bestaan uit middelen, kennis en kunde of de inzet van ons netwerk. In regionale samenwerking zorgen we, samen met onze Drentse partners, voor een duidelijke Drentse inbreng: geworteld in onze kwaliteiten, waarden en ambities en met commitment op gezamenlijke doelen. We nemen een actieve en duidelijke rol in de (boven)regionale samenwerking in de Regio Groningen Assen, de Regio Zwolle en in de Regio Emmen en in de samenwerking met aangrenzende gemeenten, provincies en Duitsland.

Van het Rijk verwachten we actieve betrokkenheid bij onderwerpen waar nationale en regionale belangen elkaar raken, zoals defensie, waterbeschikbaarheid, bereikbaarheid en wonen. Het is belangrijk dat het regionale perspectief goed wordt meegenomen in nationale analyses en beleidsmaatregelen.

We werken gebiedsgericht, omdat opgaven, kwaliteiten en omstandigheden per gebied verschillen. We betrekken gebiedspartners, grondeigenaren en inwoners bij de uitwerking en uitvoering van beleid en geven ruimte aan initiatieven uit het gebied. In de voorverkenning van gebiedsprocessen formuleren we een samenhangend pakket van provinciale opgaven voor het betreffende gebied. We nemen de tijd voor een zorgvuldig proces.

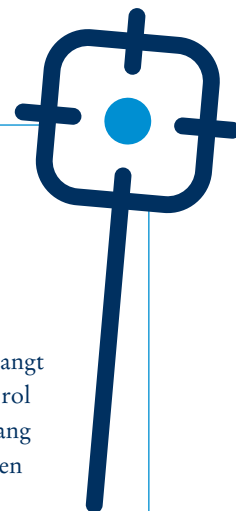
Door kennis, expertise en netwerken te delen, zetten we schaarse middelen effectief in. Bij complexe opgaven benutten we ontwerpkraft om processen zorgvuldig vorm te geven en toekomstbeelden te ontwikkelen waarin verschillende opgaven en kwaliteiten worden verbonden.

FAST & FRESH
Sustainable Food Production

KENNISCAMPUS

Drone ople

Provinciale rollen

We vervullen verschillende rollen in de ontwikkeling van de fysieke leefomgeving. Welke rol we nemen, hangt af van de aard van de opgave, de schaal waarop deze speelt en de betrokken partners. We kiezen steeds de rol die het meest bijdraagt aan het realiseren van onze doelen. We zijn kaderstellend waar het provinciaal belang om richting vraagt, uitvoerend waar we zelf doelgericht bijdragen, samenwerkend waar opgaven de grenzen van gemeenten overstijgen, en stimulerend waar maatschappelijke energie en initiatief leidend zijn.

Rechtmatig en kaderstellend

In afstemming met medeoverheden vertalen wij wettelijke taken en provinciale belangen naar duidelijke kaders voor gemeenten, maatschappelijke partners en inwoners. Daarbij bewaken we de samenhang tussen ruimtelijke, ecologische, economische en sociale doelen. We nemen deze rol op ons waar het provinciaal belang vraagt om sturing of waar bovenlokale kwaliteit en veiligheid in het geding zijn. Passende instrumenten hierbij zijn de Omgevingsverordening, vergunningen, ontheffingen en beleidsregels. Met deze instrumenten waarborgen we de kwaliteit van de leefomgeving en zorgen we voor duidelijkheid en voorspelbaarheid in de uitvoering.

Presterend en uitvoerend

In onze uitvoerende rol nemen we zelf verantwoordelijkheid voor het realiseren van resultaten. We doen dit waar onze inzet doelmatig is en direct bijdraagt aan onze beleidsdoelen, bijvoorbeeld bij de aanleg en instandhouding van infrastructuur en natuur. Passende instrumenten hierbij zijn aanbestedingen, uitvoeringsovereenkomsten, prestatieafspraken en contracten met partners.

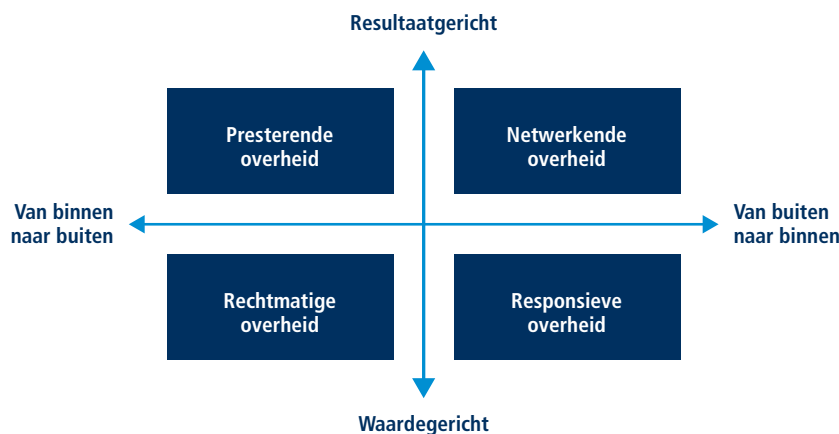
Netwerkend en samenwerkend

In onze samenwerkende rol verbinden wij partijen rond gedeelde opgaven. We brengen belangen bij elkaar en stimuleren integrale oplossingen. We vormen coalities van overheden, bedrijven, maatschappelijke organisaties en inwoners die vanuit gezamenlijke doelen middelen, kennis en creativiteit bundelen. Passende instrumenten hierbij zijn samenwerkingsovereenkomsten, convenanten en lobbyactiviteiten richting het Rijk en Europa, zodat Drentse belangen goed worden gepositioneerd.

Responsief, faciliterend en stimulerend

In onze stimulerende rol gaan we uit van de veerkracht en energie van de samenleving. We ondersteunen initiatieven die bijdragen aan onze doelen en stimuleren innovatie en experimenten die inspelen op maatschappelijke veranderingen. We bieden ruimte voor initiatieven 'van onderop' en dragen bij met kennis, ons netwerk en middelen. Passende instrumenten bij deze rol zijn subsidies, ondersteuning van pilots, kennisdeling, onderzoek, monitoring en het verbinden van partijen in netwerken.

Afbeelding 3. Rol van de Provincie Drenthe

1.4 Leidende principes en transparante besluitvorming met het Kompas

Wij hanteren leidende principes bij het maken van ruimtelijke keuzes. Bij elk idee of initiatief met een wezenlijke impact op de leefomgeving, belichten we het voorstel vanuit de verschillende principes en duiden we de betekenis. Zo maken we zichtbaar hoe een initiatief aansluit bij de koers van de Omgevingsvisie en waar spanning kan ontstaan. We maken inzichtelijk hoe de principes zijn toegepast en welke bestuurlijke afweging daaruit volgt. Dat maakt onze keuzes navolgbaar en transparant. Hiervoor werken we met een het Kompas, een instrument dat ons helpt om de leidende principes consequent en gestructureerd toe te passen.

Afspraak is afspraak

We zijn betrouwbaar, houden ons aan bestaande afspraken en werken binnen wettelijke kaders. We maken onze doelen helder, zodat voor iedereen duidelijk wordt waaraan moet worden voldaan.

Afspraak is afspraak lijkt misschien vanzelfsprekend: natuurlijk komen we wettelijke verplichtingen en bestuurlijke afspraken na. Toch kiezen we er bewust voor om dit principe expliciet te maken. We opereren namelijk binnen een gelaagd stelsel van Europese en nationale regelgeving, waarmee onze afwegingsruimte wordt ingekaderd.

De wettelijke verplichtingen vormen geen vrijblijvende context, maar geven harde randvoorwaarden die richting geven aan de keuzes die we maken. Zij bepalen voor een belangrijk deel wat wél en wat niet mogelijk is in onze ruimtelijke, economische en ecologische ontwikkeling.

Daarnaast zijn er bestuurlijke afspraken die onze werkzaamheden sturen. Denk aan de afspraken met het Rijk in het Natuurpact, waarmee wij uitvoering geven aan de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland. Deze afspraken leggen gezamenlijke doelen vast en vormen een belangrijke basis onder ons handelen.

Door afspraak is afspraak als leidend principe op te nemen, maken we steeds duidelijk welke wetten, regels en bestuurlijke afspraken relevant zijn voor een opgave of besluit.

Water- en Bodem sturend

Ons natuurlijke water- en bodemsysteem vormt het vertrekpunt in de afweging van ruimtelijke ontwikkelingen en grondgebruik. Zo zijn we beter bestand tegen de gevolgen van klimaatverandering en verbeteren we de kwaliteit van ons water en onze bodem. Voor bestaande functies kunnen omstandigheden veranderen, voor nieuwe functies zoeken we goede en waardevaste plekken. Daarbij kijken we altijd ver vooruit.

Het klimaat verandert en de gevolgen daarvan voelen we steeds sterker. De verwachting is dat de hoeveelheid neerslag toeneemt, met meer regen in de winter en hevige piekbuien in de zomer. De zomers worden heter, met langere perioden van droogte. Ook de gemiddelde temperatuur stijgt, terwijl het aantal dagen met vorst zal afnemen. De gevolgen verschillen per gebied, zijn soms onvoorspelbaar en niet volledig te overzien. Wel is zeker dat de impact groot is. Te veel of te weinig water en extreme hitte veroorzaken schade, leiden tot maatschappelijke kosten en raken natuur, landbouw, wonen en gezondheid.

De gevolgen van klimaatverandering en het functioneren van ons water- en bodemsysteem zijn bepalend voor het functioneren van de natuur, de landbouw en de bebouwde omgeving. Wij hanteren het principe Water en Bodem sturend om zo goed mogelijk om te kunnen gaan met de veranderende condities door klimaatverandering. Dit betekent dat het beoogde gebruik:

- *Niet afwentelt:* geen overmatige belasting van het water- en bodemsysteem en geen negatieve gevolgen voor de omgeving en toekomstige generaties veroorzaakt (zowel in ruimte, tijd als geld).
- *Vertraagt:* bijdraagt bij aan het vasthouden, bergen en vertraagd afvoeren van water.
- *Rekening houdt met extremen:* voldoende voorbereid is op extreme weersomstandigheden.
- *Een aanpasbare inrichting heeft voor de lange termijn:* inspeelt op het toekomstige klimaat en maatschappelijke ontwikkeling voorkomt.
- *Kansen voor herstel benut:* waar mogelijk de natuurlijke werking van het water- en bodemsysteem versterkt en bijdraagt aan een vitaal en robuust systeem.
- *Duurzaam met de bodem omgaat:* zo min mogelijk verhardt, vergraaft of verontreinigt.

Zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik

We gaan zorgvuldig om met de verdeling en het gebruik van onze schaarse ruimte. We combineren functies daar waar het kan en laten nieuwe ontwikkelingen bijdragen aan meerdere doelen. Functies die elkaar niet goed verdragen houden we gescheiden. Nieuwe ontwikkelingen moeten rekening houden met toekomstige wensen en omstandigheden.

Iedere hectare in Drenthe heeft een bestemming. Nieuwe ruimte voor water, natuur, energie, wonen, bedrijvigheid, infrastructuur, recreatie, veiligheid en weerbaarheid moet binnen de bestaande ruimte worden gevonden. In eerste instantie zoeken we naar mogelijkheden om functies te combineren en de ruimte meervoudig te gebruiken. Als dat niet kan, kan functiewijziging aan de orde zijn. De vele belangen en waarden die bij herverdeling van de ruimte spelen, vragen om een zorgvuldige afweging, zodat de juiste ontwikkeling op de juiste plek terechtkomt.

Versterken van economische waarde

We willen de economische dynamiek van Drenthe versterken en onze provincie aantrekkelijk houden voor bedrijven om zich hier te vestigen en/of uit te breiden.

Het Midden- en Kleinbedrijf (MKB), de industrie, de landbouw (agrofood), toerisme, zorg en detailhandel vormen belangrijke onderdelen van de Drentse bedrijvigheid. Bij het versterken van de economische waarde is het genereren van meer werkgelegenheid of productie het economische resultaat. We stimuleren een toekomstbestendige economische groei, door de focus te leggen op (meer)waarde. Daarvoor beoordelen we initiatieven op hun bijdrage aan economische prestatie en duurzame waardecreatie, door onder andere te kijken naar effecten op energievraag, mobiliteit, arbeidsparticipatie, opleidingsmogelijkheden en naar systeemversterking, zoals de ontwikkeling van netwerken, clusters en de kennisbasis.

Brede Welvaart

Nieuwe ontwikkelingen dragen bij aan een goede kwaliteit van leven in heel Drenthe, voor iedere Drent. Nu, straks en later. We schuiven problemen niet af naar elders of naar toekomstige generaties, streven naar een eerlijke verdeling van de lusten en de lasten en naar gezondheidswinst voor onze inwoners.

Brede Welvaart gaat over hoe het écht gaat met onze inwoners: naast werk en inkomen, gaat het ook om welzijn, gezondheid, veiligheid, sociale cohesie en prettig wonen. Op veel vlakken is het nu goed leven in Drenthe. Inwoners zijn over het algemeen tevreden met hun leven, de rustige en groene woonomgeving en de sociale verbondenheid die de provincie kenmerkt. De brede welvaart is echter niet gelijk verdeeld over Drenthe. Vergrijzing van onze bevolking gaat een wezenlijke impact hebben op onze welvaart en ons welzijn. De brede welvaartsbenadering helpt ons om economische, sociaal-maatschappelijke en ecologische effecten in samenhang te beoordelen, de brede impact van keuzes zichtbaar te maken en gericht te sturen op kansen om de kwaliteit van leven voor álle huidige én toekomstige inwoners te vergroten.

Behoud en verbetering van Omgevingskwaliteit

Nieuwe ontwikkelingen dienen de ruimtelijke kwaliteit en identiteit van Drenthe te versterken. Daarom stellen we een hoge landschapskwaliteit als randvoorwaarde voor nieuwe ontwikkelingen.

Het breed gewaardeerde karakter van het Drentse landschap geeft ons identiteit, maakt onze provincie bijzonder en een gewilde plek voor bezoek of om te wonen en werken. Om deze kwaliteit te behouden en te versterken vinden we het belangrijk om nieuwe ontwikkelingen met zorg in te passen zodat nieuwe kwaliteit ontstaat.

Het Kompas: belangenafweging aan de hand van zes leidende principes

Het Kompas is een instrument om afwegingen te motiveren aan de hand van de zes leidende principes en om besluiten uitlegbaar en navolgbaar te maken. Het Kompas is geen afvinklijst en ook geen vaste weger, maar een manier van werken die helpt om opgaven, waarden en belangen in samenhang te beoordelen. Niet alleen wát een initiatief of ontwikkeling is, maar ook waar deze past en hoe deze kan bijdragen aan de kwaliteit en toekomstbestendigheid van Drenthe. Daarmee ondersteunt het Kompas een zorgvuldige en transparante afweging van ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving.

Werking van het Kompas

Het Kompas helpt om ruimtelijke afwegingen expliciet te maken. Dat is niet nieuw: bij ruimtelijke ordening gaat het altijd al om het maken van keuzes in een ruimte die schaars is, terwijl opgaven en belangen zich niet vanzelfsprekend laten combineren. Met het Kompas maken we die afweging zichtbaar en beter navolgbaar. Zo wordt duidelijk welke waarden en belangen op een plek aan de orde zijn, welke richting deze Omgevingsvisie meegeeft en hoe wij tot een oordeel komen. Daarbij werken we vanuit een hoofdlijn: de primaire functie van een gebied. Binnen het Natuurnetwerk Nederland staat de natuur voorop. In gebieden met een landbouwfunctie staat het functioneren van de landbouw voorop. In de dorpen en de steden, waar wonen, bedrijvigheid en infrastructuur dragende functies zijn, geven wij ruimte aan ontwikkelingen die deze structuur versterken. Onder al deze functies ligt het water- en bodemsysteem als natuurlijke basis en geldt het principe Water en Bodem Sturend. Dat betekent dat andere functies zich zo goed mogelijk moeten verhouden tot de draagkracht en het functioneren van systeem van water en bodem, nu en op de lange termijn.

De hoofdlijn geeft richting aan de afweging, maar legt niet in alle gevallen de uitkomst al vast. Het Kompas is juist bedoeld voor situaties waarin spanning ontstaat: wanneer een ontwikkeling botst met de hoofdfunctie van een gebied, wanneer meerdere publieke en private belangen op dezelfde plek samenkomen en tegengesteld zijn, of wanneer bestaande functies onder veranderende omstandigheden niet langer vanzelfsprekend houdbaar zijn. Dan helpt het Kompas om zorgvuldig te beoordelen welk belang op die plek het zwaarst weegt, welke ruimte er is voor ontwikkeling en onder welke voorwaarden een ontwikkeling passend is of passend kan worden gemaakt.

Het Kompas werkt daarbij langs drie samenhangende vragen: wat, waar en hoe. Eerst beoordelen we wat de aard van de opgave of ontwikkeling is en hoe deze zich verhoudt tot wettelijke kaders, bestuurlijke afspraken en de doelen van deze Omgevingsvisie. Vervolgens beoordelen we waar een ontwikkeling, gelet op de kenmerken, waarden en toekomstbestendigheid van een plek, logisch en passend is. Tot slot beoordelen we hoe een ontwikkeling kan worden ingepast en of zij daadwerkelijk kwaliteit toevoegt aan Drenthe, bijvoorbeeld voor brede welvaart, omgevingskwaliteit of economische ontwikkeling. Het Kompas is daarmee een hulpmiddel om bestuurlijke keuzes te structureren en te onderbouwen. Het Kompas maakt zo ook zichtbaar waar dilemma's zitten. Soms vraagt natuurherstel om keuzes die gevolgen hebben voor bestaand gebruik. Soms botst de wens om ruimte te geven aan wonen, werken, energie of infrastructuur met gezondheid of de belastbaarheid van water, bodem of landschap. Soms staan ook legitieme publieke belangen tegenover elkaar, zoals natuur en economie of leefbaarheid en woningbouw. Het Kompas neemt die spanning niet weg, maar helpt om die zorgvuldig te wegen en daarover helder te zijn. Daarmee maakt het inzichtelijk waarom een ontwikkeling op de ene plek wel passend is en op een andere plek niet.

Met het Kompas maken we duidelijk dat ruimtelijke afweging geen uitzondering is, maar de kern van goed ruimtelijk handelen. Door die afweging expliciet te maken, laten we zien welke keuzes wij maken, welke belangen daarbij een rol spelen en waarom wij die keuze, juist op deze plek, gerechtvaardigd vinden.

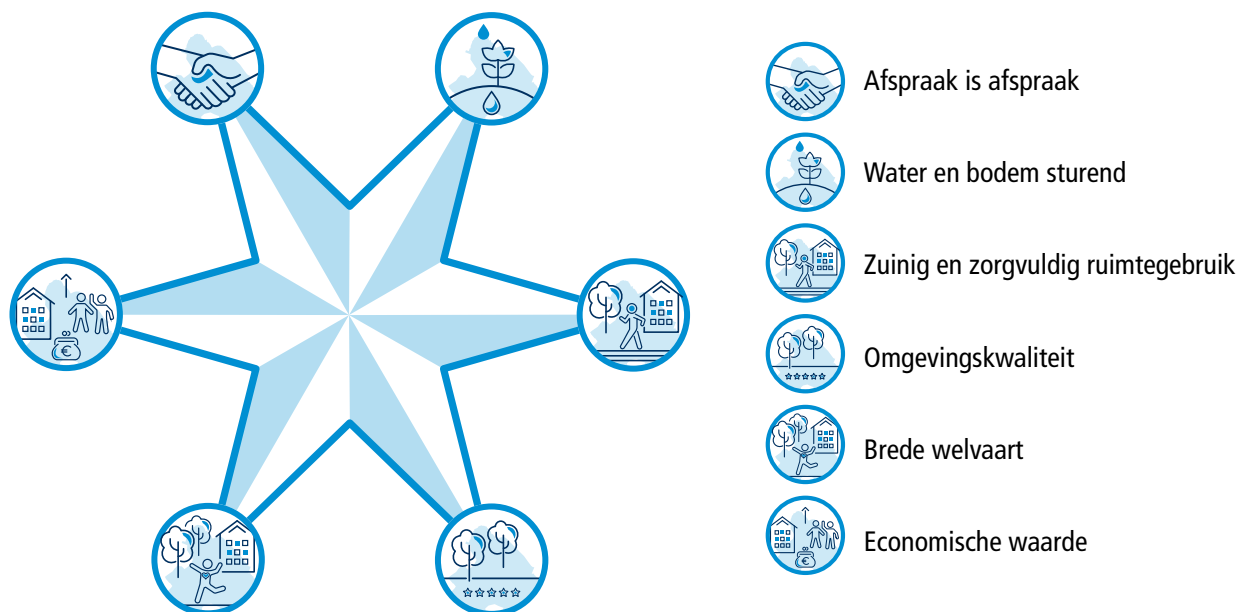
Wanneer passen we het Kompas toe?

We passen het Kompas toe bij het opstellen van onze Omgevingsprogramma's, waarin de Omgevingsvisie verder wordt uitgewerkt naar ruimtelijke keuzes, maatregelen, gebiedsgerichte aanpakken en eventueel regels. Juist in die uitwerking is het van belang om zichtbaar te maken hoe de zes leidende principes worden toegepast, hoe gebiedskeuzes tot stand komen en hoe wordt omgegaan met spanning tussen verschillende belangen.

Daarnaast passen we het Kompas toe bij besluitvorming over ontwikkelingen of initiatieven waarbij sprake is van botsende belangen of een verandering van functie aan de orde is. Het Kompas helpt dan om niet alleen het initiatief zelf te beoordelen, maar ook de plek, de samenhang met andere opgaven, de toekomstbestendigheid van de locatie en de kwaliteit die een ontwikkeling toevoegt. Daarmee biedt het structuur voor de afweging of een ontwikkeling passend is, passend te maken is of dat een andere keuze meer voor de hand ligt.

In ieder geval passen we het Kompas toe bij plannen waarvoor een milieueffectrapportage nodig is of waarvoor een Passende Beoordeling aan de orde is. In die gevallen gaat het om plannen met mogelijk aanzienlijke effecten op de leefomgeving of op Natura 2000-gebieden. Bij de toepassing van het Kompas verbreden we de analyse van milieu-, natuur- en leefbaarheidseffecten dan naar een bredere beschouwing van waarden, belangen en toekomstbestendigheid. We werken het Kompas verder uit tot een praktisch en bruikbaar instrument. Daarbij blijft het doel steeds hetzelfde: ruimtelijke keuzes beter onderbouwen, dilemma's zichtbaar maken en besluitvorming transparanter en navolgbaar vormgeven.

Afbeelding 4. Verbeelding van het kompas

Tabel 2. Beoordelvingsvragen bij toepassing van het kompas

Leidende principes	Wat, waar en hoe?
	<p>WAT: We doen wat we zeggen</p> <p>Beoordelen of het initiatief:</p> <ul style="list-style-type: none"> • voldoet aan wettelijke kaders; • past binnen provinciale kaders; • aansluit bij strategische doelen voor de lange termijn.
 	<p>WAAR: We doen de goede dingen op de toekomstbestendige plek</p> <p>Beoordelen of het initiatief:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rekening houdt met en/of bijdraagt aan het water- en bodemsysteem; • rekening houdt met de gevolgen van klimaatverandering en geen afwenteling veroorzaakt; • zuinig en zorgvuldig met ruimte omgaat; • bijdraagt aan het versterken van netwerken en structuren.
  	<p>HOE: We voegen waarde en kwaliteit toe</p> <p>Beoordelen of het initiatief:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bijdraagt aan het vergroten van de economische waarde van Drenthe; • brede welvaart versterkt, ook voor toekomstige generaties; • de herkomst-, belevings-, gebruiks- en toekomstwaarde van Drenthe vergroot; • zorgt voor een gezonde leefomgeving die uitnodigt tot bewegen, sporten, gezond eten, ontmoeten en kansen voor iedereen; • bijdraagt aan biodiversiteit.

1.5 Betekenis voor de concreetheid en doorwerking van deze Omgevingsvisie

In dit hoofdstuk zijn we ingegaan op de instrumenten van de Omgevingswet, ons beleidsbouwwerk en de beleidscyclus, de provinciale rol, hoe we willen samenwerken, en hoe wij onze belangen afwegen (Kompas). Uit deze sturingsfilosofie volgt de keuze om met deze Omgevingsvisie richting te geven, maar veel ruimte te laten voor uitwerking. Daarmee geeft de visie koers aan de ontwikkeling van Drenthe, zonder een blauwdruk te geven.

De gekozen mate van concreetheid is bewust. De Omgevingsvisie moet voldoende richting geven om provinciale belangen te markeren en samenhang aan te brengen tussen opgaven, maar ook ruimte laten voor nadere afweging, voor maatwerk en voor wensen en ideeën van grondeigenaren, partners en gemeenschappen. Dat past bij de aard van de opgaven waar Drenthe voor staat, de wijze waarop we in Drenthe met elkaar willen samenwerken en het vertrouwen dat wij in elkaar hebben.

De Omgevingsvisie is daarmee nadrukkelijk niet vrijblijvend. De visie geeft richting aan de uitwerking in programma's, gebiedsprocessen en – waar aan de orde – de Omgevingsverordening. In die vervolgstappen worden keuzes nader onderbouwd, belangen afgewogen, effecten in beeld gebracht en vindt besluitvorming plaats volgens de daarvoor geldende procedures.

De kaarten en strategische hoofdlijnen in de volgende hoofdstukken hebben daarin een belangrijke rol. Zij maken zichtbaar welke opgaven, kwaliteiten en provinciale belangen wij zien en welke richting wij kiezen bij toekomstige afwegingen. De kaarten en principes bieden daarmee houvast, maar leggen nog geen gebiedsspecifieke maatregelen, perceelsgerichte begrenzingen of concrete uitvoeringsbesluiten vast.

Met deze aanpak zoeken wij bewust het midden tussen twee behoeften die we in onze samenleving voelen: enerzijds de behoefte aan meer scherpte, samenhang en richting, en anderzijds de behoefte aan zorgvuldigheid, maatwerk en ruimte voor nadere afweging. Daarom is deze Omgevingsvisie zowel koersvast als adaptief: richting geven waar dat nodig is, zonder gebiedsprocessen en vervolgfafwegingen op voorhand volledig dicht te regelen.

In de volgende drie hoofdstukken verwoorden we onze ambities en strategische langetermijndoelen en geven we kaderstellende keuzes weer. Daarmee maken we duidelijk waar wij als provincie voor staan, waar of hoe we ruimte bieden aan ontwikkeling en welke grenzen we stellen om de Drentse kwaliteiten te beschermen en te versterken.

2. Een toekomstbestendig landelijk gebied

Onze ambitie voor een toekomstbestendig landelijk gebied richt zich op het verbeteren van de kwaliteit van natuur en water, het bieden van toekomstperspectief aan de landbouw en het inspelen op de gevolgen van klimaatverandering. De kern van deze opgave ligt bij de samenhang tussen water, natuur en landbouw. Tegelijk hebben we oog voor het wonen, werken en leven op het platteland. In dit hoofdstuk leest u onze opgaven, ambities, langetermijndoelen en strategische keuzes voor het landelijk gebied.

2.1 Onze maatschappelijke opgaven

Het water- en bodemsysteem vormt de natuurlijke basis van Drenthe. Het bepaalt of een gebied geschikt is voor landbouw, natuur, bebouwing en infrastructuur. Het water- en bodemsysteem kent enkele knelpunten die door klimaatverandering worden versterkt en doorwerken in alle ruimtelijke functies.

De belangrijkste opgaven zijn:

- **De waterkwaliteit op orde brengen en houden.** De normen voor gezonde waterkwaliteit uit de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) worden vrijwel overal in Drenthe overschreden. Vooral de chemische kwaliteit van het water voldoet nog niet aan de norm. De ecologische kwaliteit scoort beter, maar is ook nog vaak onvoldoende. Daarnaast worden steeds vaker stoffen aangetroffen die niet onder de KRW vallen maar wel zorgwekkend zijn, zoals medicijnresten, PFAS en zoetstoffen.
- **Leren omgaan met natte en droge perioden.** Door klimaatverandering wordt het moeilijker om op elk moment het gewenste grondwaterpeil vast te houden. Extreme regen en langere droogteperioden kunnen zorgen voor wateroverlast en watertekorten. Dit raakt natuur, landbouw, stedelijke gebieden en de drinkwatervoorziening.
- **Wateraanvoer veiligstellen en meer gebiedseigen oplossingen ontwikkelen.** In de winter moet overtollig water worden afgevoerd, terwijl er in de zomer vaak tekorten zijn en water van elders nodig is (IJssel, IJsselmeer). Deze aanvoer is in de toekomst niet gegarandeerd. Daarom is naast het behouden van deze wateraanvoer ook inzet nodig op gebiedseigen maatregelen voor droge perioden.
- **De drinkwatervoorziening veiligstellen en de grondwatervoorraad bewaken.** De vraag naar Drents drinkwater neemt toe, ook vanuit aangrenzende provincies. Ook het grondwatergebruik voor landbouw en industrie groeit, terwijl aanvulling van de grondwatervoorraad door klimaatverandering minder vanzelfsprekend wordt. Het bewaken van de grondwatervoorraad wordt daarom cruciaal, waarbij de bescherming van voldoende en schoon (grond)water als bron voor de drinkwatervoorziening een zwaarwegend publiek belang is.

- **De bodemvitaliteit verbeteren, duurzame delfstoffenwinning en gebruik van de ondergrond en het beperken van bodemdaling door veenoxidatie.** De bodem in Drenthe staat onder druk door diffuse verontreinigingen, afnemend watervasthoudend vermogen en verstoring van nutriënten- en bodemlevensprocessen. Inzicht in de toestand van de bodemvitaliteit en mogelijkheden om deze te verbeteren zijn van belang voor een toekomstbestendige leefomgeving.

Door lage grondwaterstanden breekt het resterende veen af (veenoxidatie). Daarbij komt veel CO₂ vrij en treedt ondiepe bodemdaling op, wat vervolgens kan leiden tot zettingsschade aan gebouwen.

Uit de Drentse bodem en ondergrond worden olie, gas en zand gewonnen ten behoeve van de energievoorziening, woningbouw en de aanleg van infrastructuur. Daarnaast vinden er ontgroningen plaats voor

landbouwkundige verbetering, natuurontwikkeling of bouwprojecten. Het is van belang dat de winningen, ontgroningen en gebruik van de ondergrond duurzaam plaatsvinden met oog voor bovengrondse belangen.

- **Voldoen aan internationale én nationale afspraken over behoud en herstel van natuur en biodiversiteit.** Ondanks inspanningen lukt het nog niet om de achteruitgang van de natuur tot staan te brengen en het verlies aan biodiversiteit te stoppen. In Natura 2000-gebieden wordt door stikstofdepositie, verdroging en onvoldoende waterkwaliteit nog niet voldaan aan de Europese afspraken voor een gunstige staat van instandhouding. Ook buiten beschermde natuurgebieden gaat de biodiversiteit merkbaar achteruit. Klimaatverandering zet de natuurkwaliteit verder onder druk. De Europese Natuurherstelverordening verplicht ons tot het nemen van maatregelen.

- **Perspectief bieden aan de landbouw en zorgvuldig omgaan met landbouwgrond.** De landbouwsector staat voor de ingrijpende opgave om een bijdrage te leveren aan de doelen voor natuur en biodiversiteit, waterkwaliteit, bodemvitaliteit en klimaatverandering, terwijl zij tegelijkertijd zorgt voor voedselproductie, bijdraagt aan voedselzekerheid en grondstoffen voor de bouw levert. Ondertussen stopt de bedrijfsontwikkeling door onzekerheid over vergunningverlening, complexe wet- en regelgeving en een verdienvermogen dat onder druk staat door lage marges en stijgende kosten. Mede hierdoor neemt het aantal agrarische bedrijven af. In een aantal gebieden zijn er maatschappelijke zorgen over het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen bij specifieke teelten, zoals de lelieteelt. Daarnaast is landbouwgrond in beeld voor andere maatschappelijke opgaven, zoals natuurontwikkeling, verstedelijking, energie en defensie. Dit vraagt om een zorgvuldige, gebiedsgerichte afweging, waarin landbouw als drager van het landelijk gebied ruimte houdt en andere opgaven in samenhang worden ingepast.
- **Het leven op het platteland aantrekkelijk houden.** Ons platteland heeft te maken met vergrijzing, een afname van het aantal boeren en een teruglopend voorzieningenniveau. Deze ontwikkelingen beïnvloeden hoe inwoners wonen, werken en samenleven in het landelijk gebied. De opgave is om essentiële voorzieningen bereikbaar te houden, te voorzien in voldoende passende woningen, de economie en werkgelegenheid te stimuleren en ruimte te bieden aan bedrijven.

Recreatie en toerisme vormt een groeiend en kansrijk onderdeel van de Drentse economie. De vrijetijdssector draagt substantieel bij aan de economische vitaliteit en leefbaarheid van dorpen en het platteland. De opgave is om deze sector verder te versterken als bron van inkomsten en werkgelegenheid.

2.2 Onze ambities

Het landelijk gebied vormt het hart van Drenthe. Ons streven is een landelijk gebied waar water, bodem en ondergrond, natuur, landbouw, economie, recreatie en leefbaarheid in balans zijn. Een provincie die meebeweegt met het veranderende klimaat, haar eigen karakter behoudt en voorbereid is op de toekomst.

De gevolgen van klimaatverandering raken ons steeds directer. Daarom richten we het landelijk gebied klimaatbestendiger in, met aanpassingen die zowel landbouw als natuur ten goede komen. En waarmee aantrekkelijke landschappen ontstaan met ruimte voor recreatie. Dit vraagt om een integrale benadering waarin sectoren niet afzonderlijk, maar in samenhang worden ontwikkeld, zodat een klimaatbestendige en toekomstbestendige leefomgeving ontstaat.

We zetten sterk in op het behoud, herstel en ontwikkeling van natuur. We bouwen aan een robuust natuursysteem door de condities voor natuur te verbeteren, natuurgebieden waar nodig te vergroten, verbindingen te versterken en biodiversiteit buiten natuurgebieden te vergroten. Op korte termijn willen we flinke stappen zetten richting de Europese natuurdoelen, zodat de vergunningverlening voor landbouw, wonen, energie en infrastructuur vlot wordt getrokken. Het realiseren van deze doelen is daarmee niet alleen een ecologische opgave, maar ook een randvoorwaarde voor economische ontwikkeling en maatschappelijke vooruitgang in Drenthe.

Drenthe zonder landbouw is ondenkbaar. Daarom bieden we ruimte en perspectief aan een toekomstbestendige, innovatieve en rendabele landbouw die in balans is met haar ecologische en maatschappelijke omgeving. Een sector die bijdraagt aan onze voedselvoorziening, het landschap, de leefbaarheid van dorpen en onze economie, en die als gewaardeerd en vertrouwd onderdeel van de Drentse gemeenschap een goede boterham verdient.

Landschapsontwikkeling verbindt veel van deze opgaven met elkaar. We investeren in het landschap om de biodiversiteit (Basiskwaliteit Natuur) te versterken en natuurgebieden met elkaar te verbinden. Landschapsontwikkeling moet ook samengaan met nieuwe aantrekkelijke mogelijkheden voor recreatie. Met groene routes, water- en natuurbeleving, sportieve verbindingen en veilige fietspaden, dragen we bij aan de vitaliteit van onze inwoners én aan de toeristische aantrekkingskracht van Drenthe. We houden ons landelijk gebied en de natuur toegankelijk voor inwoners en bezoekers,

waarbij we de meest kwetsbare natuur zoveel mogelijk ontzien. Onze ambitie voor het behoud en ontwikkeling van landschapskwaliteit is nader uitgewerkt in hoofdstuk 4.

Met een vernieuwde inzet op plattelandsontwikkeling willen we bijdragen aan een vitaal platteland waarin inwoners volwaardig kunnen deelnemen aan de samenleving en waar het goed leven, ondernemen en recreëren is. Met vitale dorpsgemeenschappen, bereikbare voorzieningen als zorg, onderwijs en cultuur, ruimte voor nieuwe economische en maatschappelijke initiatieven en voldoende passende en betaalbare woningen. Daarmee willen we bereiken dat Drenten op kunnen groeien en oud kunnen worden in de nabijheid van familie en vrienden.

We benutten kansen voor recreatie en toerisme om de economische vitaliteit van het landelijk gebied te ondersteunen.

2.3 Randvoorwaarden voor succes

Toekomstperspectief voor agrariërs

Onze opgaven voor het landelijk gebied zijn urgent, complex en structureel. De landbouw heeft daarin een onmisbare rol. Zonder de actieve betrokkenheid en inzet van agrarische ondernemers zijn onze ambities voor een toekomstbestendig landelijk gebied simpelweg niet haalbaar. Juist daarom vinden wij het belangrijk dat agrariërs perspectief houden: ruimte om te ondernemen, om mee te bewegen met veranderingen en om met vertrouwen keuzes te maken voor de toekomst van hun bedrijf.

Dat perspectief begint bij een gezond en stabiel verdienmodel. Boeren moeten kunnen investeren in vernieuwing, verduurzaming en bedrijfsontwikkeling, maar ervaren nu vaak onzekerheid door terughoudende financiering, wisselende beleidskaders en regelgeving die niet altijd goed aansluit op innovatieve of gebiedsgerichte oplossingen. Tegelijk worden maatschappelijke prestaties, zoals het beheer van natuur, water en landschap, nog onvoldoende beloond. Voor een toekomstbestendige landbouw is daarom meer nodig: publieke beloning voor ecosysteemdiensten, een eerlijker verdeling van kosten en opbrengsten in de keten en een bredere systeemverandering waarin ook supermarkten, verwerkers en toeleveranciers hun verantwoordelijkheid nemen.

De veranderingen waar we voor staan raken niet alleen het gebruik van de ruimte, maar ook het dagelijks werk, het eigendom en het toekomstperspectief van mensen en bedrijven in het landelijk gebied. Daarom vinden wij het van belang dat deze veranderingen zorgvuldig en rechtvaardig plaatsvinden. Agrariërs en andere grondeigenaren moeten zo vroeg mogelijk duidelijkheid krijgen over de opgaven die spelen, de keuzes die gemaakt worden en de mogelijke gevolgen daarvan. Rechtszekerheid, voorspelbaarheid en transparantie zijn daarbij belangrijke voorwaarden, juist omdat langjarige investeringen en bedrijfskeuzes vragen om vertrouwen in de koers van de overheid.

Wij kiezen daarom voor een gebiedsgerichte aanpak, waarin niet generiek maar in samenhang wordt gekeken naar wat een gebied nodig heeft en wat dat betekent voor de mensen die daar wonen en werken. Die aanpak vraagt om samenwerking, maatwerk en oog voor verschillen tussen gebieden. Vrijwilligheid om deel te nemen aan gebiedsprocessen is daarbij het uitgangspunt. We willen veranderingen zoveel mogelijk samen met betrokkenen vormgeven, op een manier die uitlegbaar, uitvoerbaar en maatschappelijk houdbaar is.

Waar veranderingen voor agrariërs of andere grondeigenaren leiden tot aantoonbare schade of structurele beperkingen, hebben we oog voor passende compensatie of ondersteuning binnen de geldende juridische en financiële kaders. Ook vinden wij het van belang dat langjarige afspraken niet alleen inhoudelijk wenselijk zijn, maar ook financieel haalbaar en juridisch betrouwbaar. Alleen dan kan de beweging naar een toekomstbestendig landelijk gebied rekenen op vertrouwen en betrokkenheid.

Als provincie kunnen wij richting geven, verbinden, faciliteren en gebiedsgericht werken aan de samenhang tussen opgaven. Maar een houdbaar toekomstperspectief voor de landbouw kunnen wij niet alleen realiseren. Daarvoor is ook een stevig, rijksbreed gedragen financieel en beleidsmatig fundament nodig, evenals een eerlijk agrarisch verdienmodel. Onder die voorwaarden kunnen agrariërs daadwerkelijk de rol blijven vervullen die zij voor Drenthe hebben: als voedselproducent, als ondernemer, als beheerder van het landschap en als dragende kracht onder de vitaliteit van het platteland.

Tegelijk zijn wij reëel over wat nodig is om deze beweging waar te maken. Wanneer randvoorwaarden onvoldoende worden ingevuld, of wanneer in de praktijk blijkt dat doelen niet haalbaar zijn in het beoogde tempo of op de beoogde manier, heeft dat gevolgen voor de uitvoerbaarheid. In zo'n situatie kiezen wij voor een stapsgewijze aanpak, waarin wij samen met gebiedspartners bezien wat wél mogelijk is, prioriteiten stellen en waar nodig bijsturen. Zo blijven we werken aan de lange termijn, zonder de uitvoerbaarheid, het draagvlak en het perspectief voor agrariërs uit het oog te verliezen.

2.4 Onze strategie en doelen voor de lange termijn

Om onze ambities te realiseren kiezen we voor een duidelijke koers. We bouwen aan robuuste systemen voor water en bodem, natuur en landbouw, waarbij verbetering van natuur- en waterkwaliteit en landschapsontwikkeling prioriteit krijgt.

Bij planvorming en vergunningverlening hanteren we de leidende principes en het Kompas. Met het principe 'Water en Bodem sturend' spelen we in op veranderende condities door klimaatverandering. Dat betekent dat niet wordt afgewenteld naar andere gebieden of toekomstige generaties, dat ruimte wordt gegeven aan natuurlijke processen en dat rekening wordt gehouden met extremen. De inrichting van gebieden moet toekomstbestendig en aanpasbaar zijn. Ook

wordt het bewustzijn vergroot dat droogte, wateroverlast en hittestress onderdeel zijn van een veranderend klimaat en dat functies en inwoners daar rekening mee moeten houden.

We zetten in op het behalen van wettelijke doelen en het nakomen van bestuurlijke afspraken, zoals de Kaderrichtlijn Water, de Vogel- en Habitatrichtlijn, de Stikstofwet, de Klimaatwet, de Europese Natuurherstelverordening en de afspraken met het Rijk in het Natuurpact. Daarbij realiseren we ons dat sommige factoren buiten onze invloedssfeer liggen. Voor zorgwekkende milieuverontreinigende stoffen zoals PFAS en medicijnresten, waarvoor nog geen wettelijke normen bestaan, zetten we in op monitoring en sturen we bij het Rijk aan op bronaanpak.

Voor een duurzaam gebruik van onze bodem en ondergrond volgen we onze Strategie Bodem en Ondergrond. Inzichten uit de EU-Bodemmonitoringsrichtlijn vormen de basis voor het verbeteren van de bodemvitaliteit, zoals behoud en verhoging van het organische stofgehalte, het verminderen van bodemverdichting en het verbeteren van de bodembiologie. We gaan verantwoord om met de ondergrond: veiligheid, duurzaamheid en draagvlak zijn leidend. We werken niet mee aan opslag van radioactief afval, gevaarlijke stoffen en CO₂ in de ondergrond.

We stimuleren een landbouw die bijdraagt aan maatschappelijke doelen en ruimte laat voor ondernemerschap (boer aan het roer). We ondersteunen innovatie en zetten ons in voor de ontwikkeling van een eerlijk verdienvermogen, in lijn met Europees en nationaal landbouwbeleid. Doelsturing met KPI's vormt de basis voor het behalen van doelen, ondersteund door vergoedingsregelingen voor maatschappelijke diensten.

De kwaliteit van onze landschappen wordt versterkt om daarmee een dragende structuur voor biodiversiteit te vormen en gelijktijdig de identiteit en aantrekkelijkheid van Drenthe te behouden en te laten groeien (zie ook hoofdstuk 4).

Voor de leefbaarheid op het platteland ondersteunen we gemeenten en dorpsgemeenschappen met de bouw van voldoende passende woningen, ruimte voor werklocaties en een goede bereikbaarheid van voorzieningen. We ondersteunen initiatieven die bijdragen aan gezondheid, bewegen, sport, cultuur en ontmoeting.

We geven ruimte aan ontwikkelingen voor recreatie en toerisme en stimuleren een vitale en toekomstbestendige verblijfsrecreatie. Voor vakantieparken die geen of onvoldoende perspectief hebben, kan transformatie naar een andere functie een passende oplossing zijn.

Onze strategische doelen zijn:

- **Versterken en verbeteren van het water- en bodemsysteem.** Wij dragen bij aan de ontwikkeling van een veerkrachtig en klimaatrobuust water- en bodemsysteem, met een schone, vitale bodem en ondergrond en voldoende (drink)water van goede kwaliteit. Een systeem dat de effecten van klimaatverandering zo goed mogelijk opvangt, effecten niet leiden tot maatschappelijke ontwrichting en niet worden verschoven naar de toekomst of naar andere regio's. Bestaande functies passen zich aan en overlast wordt meer geaccepteerd.
- **Versterken van een robuust natuursysteem.** Wij ronden het Natuurnetwerk Nederland af, dragen bij aan het behoud, herstel en de ontwikkeling van natuurkwaliteit in onze natuurgebieden en versterken de biodiversiteit in heel Drenthe, zodat een robuust en veerkrachtig natuursysteem ontstaat.
- **Een toekomstbestendige landbouw.** Wij dragen bij aan de ontwikkeling van een toekomstbestendige landbouw die economisch rendabel en innovatief is, bijdraagt aan de voedselzekerheid functioneert in balans met de ecologische en maatschappelijke omgeving.
- **Versterken van brede welvaart op het platteland.** Wij dragen bij aan een leefbaar, beleefbaar en vitaal platteland met voldoende woningen, ruimte voor economische ontwikkeling, bereikbare voorzieningen en een sterke recreatieve infrastructuur.

2.5 Een veerkrachtig en klimaatrobuust water- en bodemsysteem

Voor de beweging naar een klimaatrobuust water- en bodemsysteem maken we strategische keuzes per gebied. Deze keuzes werken door naar o.a. de functies landbouw, natuur, wonen, werken en infrastructuur en vragen om een samenhangende aanpak, waarin functies zo veel mogelijk worden afgestemd op de mogelijkheden en grenzen van het watersysteem. Onze keuzes zijn weergegeven op de kaart Water en Bodem en worden hieronder toegelicht. De uitwerking naar concrete maatregelen en naar regels in de verordening vindt plaats in een nieuw Regionaal Waterprogramma, dat we samen met onder meer de waterschappen opstellen. Voor bodem en ondergrond vormt de Strategie Bodem en Ondergrond het uitvoeringskader. De uitvoering gebeurt gebiedsgericht, in samenwerking met medeoverheden, maatschappelijke partners, grondeigenaren en inwoners.

Beekdalen: ruimte voor water, verbeteren waterkwaliteit en verenigbaarheid van nieuwe functies

De beekdalen vormen het natuurlijke afwateringssysteem van het Drents plateau: bij veel neerslag verzamelt water zich hier. Omdat we water niet overal zo snel mogelijk kunnen of willen afvoeren, kunnen beekdalen regelmatig overstromen om wateroverlast elders te voorkomen.

Daarom reserveren we in de beekdalen ruimte voor water. Deze ruimte beschermen we met regels in de Omgevingsverordening, zoals de Omgevingswet ons voorschrijft. De wet verplicht ons ook om omgevingswaarden voor de gemiddelde kans op wateroverlast en de regionale keringen vast te stellen.

We verbeteren de waterkwaliteit in de beekdalen om te voldoen aan de Kaderrichtlijn Water. In het Regionaal Waterprogramma wijzen we hiervoor de beken aan als oppervlaktewaterlichamen, met de daarvoor geldende doelen. Dit programma vormt ook het kader voor het waterbeheer door de waterschappen.

Voor landbouw en andere bestaande functies in de beekdalen betekent dit dat zij te maken krijgen met veranderende condities door klimaatverandering en keuzes die we in het nieuwe Regionaal Waterprogramma maken. Bij nieuwe functies in de beekdalen geldt dat deze verenigbaar zijn met het behoud van ruimte voor water, met de KRW-doelen en de normen voor wateroverlast en regionale keringen. Daarom blijven we terughoudend met het toevoegen van bebouwing in de beekdalen. Ons uitgangspunt is dat nieuwe ontwikkelingen hier alleen mogelijk zijn wanneer zij verenigbaar zijn met het watersysteem, de waterkwaliteit en de omgevingskwaliteit van het gebied.

De beekdalen beïnvloeden het grondwatersysteem onder het Drents plateau. De middenloop van enkele beekdalen heeft potentie om bij te dragen aan het vasthouden van grondwater onder dit plateau. Nader onderzoek moet uitwijzen of verhoging van het waterpeil in de beken en de beekdalflanken een zinvolle bijdrage levert en welke effecten dat heeft op bestaande en beoogde functies in het gebied.

Dit beleid, de onderzoeken en eventuele maatregelen werken we in nauwe samenwerking met de waterschappen uit. Waar wijzigingen plaatsvinden, betrekken we grondeigenaren, gebruikers en inwoners van de beekdalen actief.

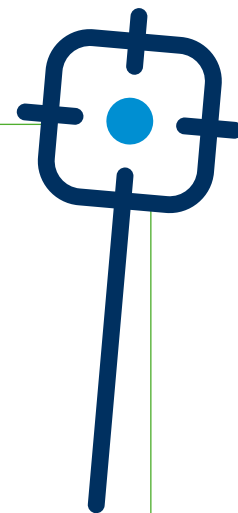
We werken het principe 'Water en Bodem sturend' verder uit in het Regionaal Waterprogramma. Op basis van die uitwerking wordt ook de beekdalbegrenzing opnieuw beoordeeld.

Drents plateau: stimuleren water vasthouden, verbeteren bodemvitaliteit, verdelen grondwater

Het Drents Plateau, inclusief de Hondsrug, bestaat uit een hoger gelegen keileemplateau afgedekt met dekzand. Door de plaatselijk ondiepe ligging van het keileem reageert het gebied sterk op weersomstandigheden. De functies zijn daardoor kwetsbaar voor zowel natte als droge perioden.

Op het Drents plateau stimuleren we het vasthouden van water, bijvoorbeeld door het verontdiepen van sloten, het plaatsen van boerenstuwjes en het toepassen van slimme drainage. Ook zetten we in op het verbeteren van de bodem-

Ons water- en bodemsysteem

Onze provincie is gevormd in verschillende geologische tijdperken. Hoe dieper je kijkt, hoe ouder de bodemlagen. In de ondergrond liggen zoutkoepels en gasreserves die miljoenen jaren geleden zijn ontstaan. Het huidige landschap en watersysteem zijn vooral gevormd door de werking van ijs, water en wind in latere perioden. Daardoor ontstond het Drents Plateau: een hooggelegen keileemplateau dat grotendeels is afgedekt met een laag dekzand. In de laagtes aan de randen van dit plateau ontwikkelde zich veen. Zo ontstonden de karakteristieke hoog- en laagveengebieden van Drenthe.

Onder het keileemplateau liggen dikke zandlagen die grote hoeveelheden zoet grondwater bevatten. Dat diepe grondwater wordt gebruikt voor drinkwaterwinning en beregening. Het ondiepe grondwater boven het keileem is belangrijk voor de vochtvoorziening van planten en gewassen. De ondiepe ligging van keileem speelt op veel plekken een grote rol: regenwater kan niet goed wegzakken, waardoor bij veel neerslag tijdelijk water op het land blijft staan. Tegelijkertijd zijn gronden met ondiep keileem gevoelig voor droogte.

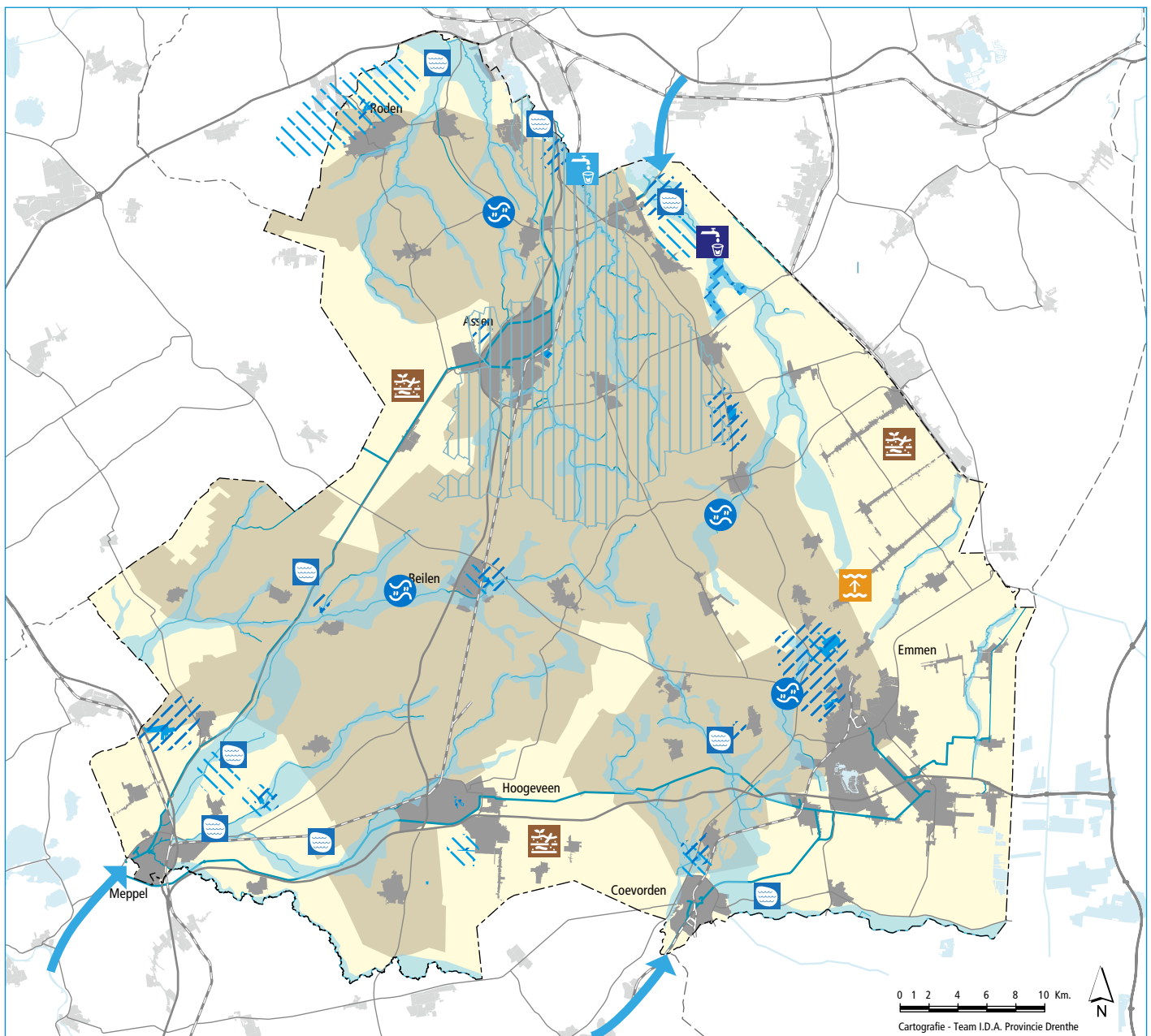
Het grondwater van het Drents Plateau stroomt via kwel naar de omliggende beekdalen. Deze beken vormen samen met het plateau één systeem waarin water intrekt, weer omhoogkomt en vervolgens van hoog naar laag wegstroomt richting Waddenzee en IJsselmeer. Oorspronkelijk waren de beekdalen natte, moerassige gebieden met veen, die het water langzaam afvoerden. Door ontwatering, vervening en latere ruilverkavelingen is dat veranderd: beken zijn rechtgetrokken en het water stroomt nu sneller weg. Om de grondwaterstand op peil te houden, wordt het waterpeil in beken en sloten geregeld met stuwen en sluizen.

Omdat Drenthe geen inkomende rivieren heeft, zijn we afhankelijk van regenwater. Al het water in onze beken, sloten en meren begint als neerslag die in de bodem infiltreert en over land afstroomt. In droge tijden zijn we aangewezen op aanvoer van water van buiten de provincie, dat via kanalen vanuit de IJssel en het IJsselmeer wordt opgepompt.

Zo is een samenspel ontstaan tussen natuurlijke processen en menselijk beheer: een systeem waarin oude bodemlagen, stromend grondwater en het huidige waterbeheer elkaar voortdurend beïnvloeden. Dit samenspel bepaalt hoe Drenthe eruitziet en functioneert; van de hoge zandgronden tot de nattere veengebieden.

Dit systeem loopt echter tegen zijn grenzen aan. We werken al jaren aan schoner water en aan het klimaatbestendig maken van ons water- en bodemsysteem. In natuurgebieden houden we meer water vast om verdroging tegen te gaan, we hebben beken weer laten kronkelen om water vast te houden en op verschillende plekken zijn waterbergingen aangelegd. Ook is met provinciaal beleid voorkomen dat er veel is gebouwd in de natte beekdalen. Toch is de waterkwaliteit nog niet op orde en vraagt het steeds meer inzet om het watersysteem goed te laten functioneren. Nu we steeds meer inzicht krijgen in de gevolgen van klimaatverandering voor het functioneren van ons water- en bodemsysteem, wordt zichtbaar hoe gevoelig we zijn voor zowel te veel water als te weinig water.

Kaart 1. Water en bodem

Legenda

- Beekdalen:** In de beekdalen geven we, waar mogelijk, extra ruimte aan water, zetten we in op doelen voor waterkwaliteit (KRW) en moeten nieuwe functies verenigbaar zijn met het behoud van ruimte voor water.
- Onderzoek beekdalen:** We onderzoeken hoe het waterpeil in de beekdalen kan bijdragen aan het vasthouden van grondwater op het Drents Plateau.
- Waterbergingsgebieden:** De waterbergingsgebieden worden door ons ruimtelijk beschermd zodat deze door de waterschappen ingezet kunnen worden om grootschalige wateroverlast te voorkomen.
- Drents Plateau:** Op het Drents Plateau stimuleren we het vasthouden van water, het verbeteren van de bodemvitaliteit en gaan we sturen op een evenwichtige verdeling van de beschikbare grondwatervoorraad.
- Wateraanvoer:** We zetten in op het behoud van wateraanvoer vanuit de IJssel en het IJsselmeer.

- Veenkoloniaal landschap:** We stimuleren een goede watervoorziening in de veenkoloniën, met wateraanvoer en maatregelen om water vast te houden.
- Grondwater voor de openbare drinkwatervoorziening:** We beschermen het grondwater voor drinkwater en zoeken daarbij naar een duurzaam perspectief voor het grondgebruik.
- Strategische grondwatervoorraden:** In de aangewezen strategische grondwatervoorraden beschermen we de toekomstige drinkwaterbronnen.
- Drinkwaterlandschap Hunze:** We werken voor het benedenstroomse deel van de Hunze uit hoe we hier grondwater voor de openbare drinkwatervoorziening kunnen winnen, gecombineerd met andere ruimtelijke ontwikkelingen.
- Oppervlaktewaterwinning Drentse Aa:** We zetten in op het verbeteren van de waterkwaliteit van de Drentse Aa zodat wordt voldaan aan de kwaliteitsnormen voor de drinkwaterproductie.
- Veengebieden:** We verkennen de mogelijkheden om veenoxidatie en als gevolg daarvan, bodemdaling te beperken.

vitaliteit en gaan we sturen op een evenwichtige verdeling van de beschikbare grondwatervoorraad. Het doel is dat de kwaliteit en hoeveelheid grondwater voldoet aan de doelen van de Kaderrichtlijn Water.

In het Regionaal Waterprogramma werken we uit welke maatregelen waar het meest passend zijn. Daarnaast stimuleren we maatregelen uit het Deltaprogramma Zoetwater, het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie en het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer, zodat landbouw, natuur en waterbeheer beter bestand zijn tegen droogte en extreme neerslag.

Kanalen en meren: verbeteren waterkwaliteit

De kanalen zijn belangrijk voor de aan- en afvoer van water en hebben een functie als vaarweg. Wij zijn vaarweg-beheerder van de kanalen en hebben ze aangewezen als oppervlaktewaterlichamen voor de Kaderrichtlijn Water (KRW). Het doel is dat de waterkwaliteit voldoet aan de normen van de KRW en dat het waterpeil in de kanalen op peil blijft voor de scheepvaart en om de grondwaterstand op niveau te houden. Ook de waterkwaliteit in de meren moet voldoen aan de KRW.

Inzet op behoud van wateraanvoer vanuit de IJssel en het IJsselmeer

Met water uit de IJssel en het IJsselmeer houden de waterschappen in de zomer de waterpeilen op niveau, wat effecten van droogte tegengaat en de waterkwaliteit ondersteunt. De verdeling volgt de verdringingsreeks in onze Omgevingsverordening. In het Deltaprogramma IJsselmeer zetten we ons in voor het zekerstellen van de zoetwater-voorraad in het IJsselmeer en behoud van de aanvoer richting Drenthe.

Veenkoloniale gebieden: optimaliseren van de zoetwatervoorziening

De Veenkoloniale gebieden zijn voormalige hoogveengebieden waar het veen grotendeels is afgegraven en ontgonnen. Het intensieve waterstelsel werd vroeger vooral gebruikt voor de afvoer van overtollig water. Nu voeren de waterlopen in de winter een groot deel van het neerslagoverschot af. In perioden met een neerslagtekort kan via dezelfde waterlopen juist veel water worden aangevoerd.

We stimuleren het optimaliseren van de waterbeschikbaarheid in de Veenkoloniën. Dat doen we door wateraanvoer te ondersteunen en door maatregelen te nemen in het water- en bodemsysteem om water vast te houden. Deze maatregelen sluiten aan bij het Deltaprogramma zoetwater en worden verder uitgewerkt in het Regionaal Waterprogramma.

Waterbergingsgebieden: beschermen aangewezen gebieden

Een waterbergingsgebied is een door ons aangewezen gebied dat door de waterschappen ingezet kan worden voor de opvang van water bij extreme neerslag. Daarmee wordt wateroverlast benedenstrooms voorkomen. De waterbergingsgebieden worden ruimtelijk beschermd met een regel in de Omgevingsverordening.

Beschermen 'grondwater voor de openbare drinkwatervoorziening'

Op basis van de Drinkwaterwet hebben we een zorgplicht voor de duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening.

We beschermen het grondwater voor de openbare drinkwatervoorziening op grond van de Kaderrichtlijn Water. De functie drinkwater heeft daarmee prioriteit binnen de aangewezen locaties. Op basis van de kwetsbaarheid van een grondwaterwinning nemen we in de Omgevingsverordening een begrenzing op van het waterwingebied, het grondwaterbeschermingsgebied en/of een verbodzone diepe boringen. In deze gebieden gelden regels om verstoring van de bodem en ondergrond te voorkomen en weren we specifieke (chemische) bedrijfsactiviteiten. Daarnaast initiëren we gebiedsprocessen, zoals in Noordbargeres, gericht op de doelen voor de kwaliteit van het grondwater en een duurzaam perspectief voor het grondgebruik in het grondwaterbeschermingsgebied.

Beschermen aangewezen 'Aanvullende Strategische Voorraden (ASV)' voor drinkwater

Wij beschermen de aangewezen strategische (grondwater)voorraden voor de drinkwaterproductie. De functie drinkwater heeft daarmee prioriteit binnen de aangewezen locaties. Hiermee zorgen we voor voldoende drinkwaterbronnen om in de groeiende vraag te kunnen voorzien. Een Aanvullende Strategische Voorraad (ASV) kan ook worden benut als reserve-locatie voor het geval een bestaande winning geheel of gedeeltelijk niet meer gebruikt kan worden.

Bij de winningen Beilen, Holtien, Ruinerwold, Dalen en Valtherbos is ruimte voor een Aanvullende Strategische Voorraad (ASV). In het zoekgebied Darperweiden en Leek-Roden is op basis van een globaal onderzoek gebleken dat er mogelijkheden zijn voor een grondwateronttrekking voor de drinkwatervoorziening. Een nadere verkenning moet duidelijk maken

of, en zo ja hoe, dit ingepast kan worden. Daarbij zoeken we naar geschikte functiecombinaties en gaan we uit van beperkte effecten op de omgeving.

Uitwerken 'ASV Drinkwaterlandschap Hunze'

In de ondergrond van de het benedenstroomse deel van het Hunzedal is een grote hoeveelheid schoon zoet grondwater aanwezig dat gevoed wordt vanuit de naastgelegen Hondsrug. Het gebied omvat de bestaande grondwaterwinningen Annen-Breevenen en De Groeve. Daar ligt al een reservering voor de toekomst. In het benedenstroomse deel van de Hunze zien we mogelijkheden voor het winnen van drinkwater in combinatie met andere functies. We werken deze mogelijkheden, in samenwerking met de Drentse en Groningse partners, verder uit in ons Regionaal Waterprogramma.

Drentsche Aa: Verbeteren oppervlaktewater voor drinkwater

Het oppervlaktewater van de Drentsche Aa wordt bij De Punt gewonnen en gebruikt voor drinkwaterproductie door Waterbedrijf Groningen ten behoeve van de drinkwatervoorziening van de stad Groningen en de omliggende Drentse en Groningse gebieden. Voor het oppervlaktewater waaruit drinkwater wordt bereid gelden specifieke kwaliteitseisen. Op dit moment is de waterkwaliteit nog niet voldoende. Daarom hebben we het initiatief genomen om samen met Waterschap Hunze en Aa's, gemeenten, Waterbedrijf Groningen, brancheverenigingen (zoals LTO en DAJK) en andere organisaties uitvoering te geven aan het uitvoeringsprogramma Drentsche Aa (UPDA), dat moet leiden tot de gewenste waterkwaliteit.

Verkennen mogelijkheden beperken veenoxidatie in veengebieden

Van de grote hoogveencomplexen in Drenthe is nog maar weinig over. We definiëren een veengebied als er nog minimaal 40 cm dikte van het veen aanwezig is. De grootste hoogveengebieden zijn de Natura 2000-gebieden Bargerveen en het Fochteloërveen. Hier hebben we taken voor de ontwikkeling en instandhouding van de natuurdoelen op grond van de Vogel- en Habitatrictlijn. In de overige veengebieden hebben we geen wettelijke taak. Bij Valthermond verkennen we de mogelijkheden om veenoxidatie en bodemdaling te beperken.

Regie op delfstoffenwinning

Wij beperken de winning van delfstoffen door in te zetten op hergebruik en circulariteit van grondstoffen. Bij de winning van delfstoffen streven we naar een duurzaam gebruik van de ondergrond, met zo laag mogelijke emissies, met de best beschikbare technieken en met oog voor de bovengrondse belangen. Het beleid voor de winning van zout, zand, ontgrondingen en de opslag in de ondergrond is uitgewerkt in de Strategie Bodem en Ondergrond en met regels in de Omgevingsverordening.

2.6 Een robuust natuursysteem

Voor de beweging naar een robuust natuursysteem maken we strategische keuzes voor verschillende gebieden. Deze zijn weergegeven op de kaart Landbouw en Natuur en worden hieronder toegelicht. De uitwerking en uitvoering gebeuren in de beheerplannen voor de Natura 2000-gebieden, het Programma Natuurlijk Platteland, het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD) en met regels in de Omgevingsverordening.

Voltooien Natuurnetwerk Nederland

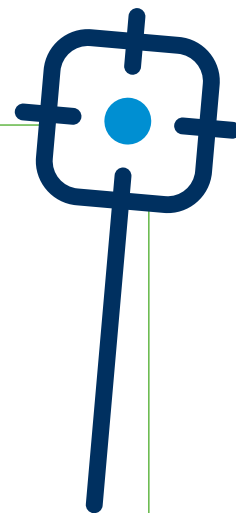
Met het Natuurnetwerk Nederland (NNN) werken we aan een samenhangend en robuust netwerk van bestaande en nieuw te realiseren natuurgebieden, ecologische verbindingzones en agrarische gronden met hoge natuurwaarden.

We zetten de komende jaren in op de voltooiing van het NNN en het versterken van de ecologische samenhang. Dat doen we door:

- natuurgebieden af te ronden en robuust te maken;
- verbindingen tussen natuurgebieden te realiseren;
- fysieke barrières op te heffen, bijvoorbeeld met faunapassages;
- natuurlijke gradiënten te herstellen, zoals het geleidelijk verloop van een nat beekdal naar drogere, hogere zandgronden;
- de milieukwaliteit en de hydrologie te verbeteren.

Bij de realisatie combineren we de natuuropgave met maatregelen uit de Kaderrichtlijn Water, de Drentse Bomen- en Bossenstrategie, klimaatadaptatie en kansen voor recreatie.

Ons natuursysteem

Een eeuw geleden was Drenthe nog grotendeels “woest en ledig”, een uitgestrekt gebied van heide, veen en beekdalen, met verspreide dorpen en nauwelijks ontgonnen landbouwgrond. In de decennia daarna veranderde het landschap ingrijpend door grootschalige ontginningen, ruilverkaveling en intensivering van het landgebruik. Waar lange tijd vooral werd ingezet op landbouwontwikkeling, groeide vanaf de tweede helft van de twintigste eeuw het besef dat natuurbescherming en herstel noodzakelijk waren.

Sindsdien heeft de provincie, samen met partners, stevig gewerkt aan het behoud van natuurwaarden en de ontwikkeling van nieuwe natuur. Met de aanleg van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en de aanwijzing van Natura 2000-gebieden wordt gewerkt aan een samenhangend netwerk van waardevolle ecosystemen. Op veel plekken in Drenthe zijn de resultaten zichtbaar: herstelde heiden en vennen, moerasgebieden die uitgroeien tot leefgebied voor zeldzame soorten en Drentse bossen die gevarieerder en ouder worden.

Maar het werk is nog niet af. Ondanks decennialange inzet staan biodiversiteit en ecosysteemkwaliteit nog steeds onder druk door onder andere verdroging, stikstofdepositie, versnippering, verstoring en verontreiniging. Klimaatverandering vergroot deze druk: hogere temperaturen, extremere neerslag en langere periodes van droogte verstoren natuurlijke processen en maken herstel complexer. De huidige inzet binnen het NNN en Natura 2000 is daarom niet genoeg om de Europese natuurdoelen te halen.

Een volgende stap is noodzakelijk. De nieuwe Europese Natuurherstelverordening benadrukt dat herstel van natuur en biodiversiteit geen vrijblijvende opgave meer is, maar een gezamenlijke verantwoordelijkheid. De uitdaging ligt niet alleen binnen beschermde natuurgebieden, maar ook daarbuiten: in het versterken van de biodiversiteit in agrarisch gebied en in de dorpen en steden.

In het Programma Natuurlijk Platteland werken we met gebiedspartners aan de afspraken met het Rijk (Natuurpact). Het NNN wordt beschermd met Wezenlijke Kenmerken en Waarden (WKW) uit het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl). Deze vormen het inhoudelijke toetsingskader voor omgevingsplannen en projectbesluiten binnen het NNN. Hiermee wordt geborgd dat de oppervlakte, kwaliteit en samenhang van het netwerk behouden blijft. Het beschermingsregime van het NNN is juridisch verankerd in onze Omgevingsverordening.

Inzet op instandhoudingdoelen in Natura 2000-gebieden

Drenthe heeft veertien Natura 2000-gebieden, die zijn aangewezen door het Rijk. Ze maken integraal deel uit van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) én van het Europees netwerk van kerngebieden voor soorten en habitattypen. Het doel is het bereiken en behouden van een gunstige staat van instandhouding van beschermde plant- en diersoorten, op grond van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen. Sinds augustus 2024 is daarnaast de Europese Natuurherstelverordening van kracht. Deze verplicht ons land tot het realiseren van natuurdoelen binnen daarvoor vastgestelde termijnen.

We richten ons in de Natura 2000-gebieden op het realiseren van de instandhoudingsdoelen zoals opgenomen in de aanwijzingsbesluiten. Hiervoor stellen we beheerplannen op, gebaseerd op natuurdoelanalyses. Die bevatten:

- welke instandhoudingsdoelen gelden voor habitattypen en soorten;
- wat de toestand van de natuur is voor de habitattypen en soorten en of het instandhoudingsdoel wordt gehaald;
- welke drukfactoren van invloed zijn (zoals stikstofdepositie of hydrologie);
- welke beheer- en herstelmaatregelen nodig zijn;
- in welke omvang, ruimte en tijd de doelen gehaald gaan worden .

Ook buiten de natuur zijn maatregelen nodig, zoals het verminderen van stikstofemissies en het verbeteren van hydrologische omstandigheden.

TLGD-gebieden: Onderzoekgebieden voor het op korte termijn verminderen van drukfactoren op Natura2000

In de aangegeven gebieden richten we ons op maatregelen die bijdragen aan de Europese natuur- en waterdoelen. Het gaat om gebieden buiten de bestaande natuurgebieden, waar stikstofreductie, verbetering van waterkwaliteit en hydrologische maatregelen nodig zijn om natuurdoelen te halen. Samen met agrarisch ondernemers, grondeigenaren, organisaties en inwoners werken we hier aan gebiedsgerichte, integrale plannen. De uitvoering vindt plaats binnen het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD).

Realisatie van ecologische verbindingen

Ecologische verbindingen zijn essentieel voor het Natuurnetwerk Nederland. Ze zorgen voor ecologisch samenhang en functionele verbondenheid, waardoor natuurgebieden niet als geïsoleerde eenheden functioneren maar als één ecologisch systeem. We realiseren ecologische verbindingen met landschapselementen, groenblauwe dooradering, agrarisch natuurbeheer en faunavoorzieningen.

We richten ons op het behouden, versterken en realiseren van ecologische verbindingen om migratie en verspreiding van planten- en diersoorten mogelijk te maken, uitwisseling en genetische variatie van soorten te bevorderen, soorten in staat te stellen mee te bewegen met klimaatverandering en herkolonisatie mogelijk te maken.

Versterken populaties boerenlandvogels in aangewezen leefgebieden

We versterken de vogelpopulaties in aangewezen leefgebieden voor weide- en akkervogels. Hiervoor stellen we doelen en zetten we agrarisch natuurbeheer in. We richten ons op het realiseren van een stabiele of groeiende trend van akker-

en weidevogelsoorten, op kwaliteitsverbetering van open vochtige graslanden en open akkerlanden en op instandhouding en herstel van populaties via gerichte beheermaatregelen, zoals nestbescherming, uitgesteld maaibeheer en inrichting.

Onze inzet concentreert zich op soorten die van (inter)nationaal belang zijn, zoals Kievit, wulp, grutto, scholekster en tureluur, veldleeuwerik, patrijs, gele kwikstaart en grauwe kiekendief. Hun populatie neemt sinds al decennialang af. De doelen en instrumenten zijn vastgelegd in het Natuurbeheerplan voor agrarisch natuurbeheer. We ondersteunen de uitvoering met subsidieregelingen en stimuleren samenwerking tussen agrariërs, terreinbeheerders, onderzoeksinstituten en vrijwilligers.

Versterken biodiversiteit met landschapontwikkeling (Basiskwaliteit Natuur)

We versterken de biodiversiteit in heel Drenthe door te investeren in landschap en groen in dorpen en steden. Daarbij zetten we in op het realiseren van Basiskwaliteit Natuur: de minimale omgevingscondities die nodig zijn voor de duurzame instandhouding van algemene soorten.

Dit gebeurt met landschapselementen, groenblauwe dooradering, agrarisch natuur- en landschapsbeheer, ecologisch beheer van overheidsgronden en met vergroening van woongebieden en bedrijventerrein. Hiermee verbeteren we het leefgebied voor insecten, vogels en zoogdieren, en werken we aan een gezonde, aantrekkelijke en klimaatbestendige leefomgeving.

Onze handreiking Basiskwaliteit Natuur en het Handboek landschapselementen in Drenthe zijn hulpmiddelen voor de ruimtelijke inrichting en het beheer in zowel het landelijk gebied en als bebouwde omgeving. De uitvoering gebeurt altijd in samenwerking met medeoverheden, agrariërs, natuurorganisaties en inwoners.

In hoofdstuk 4 wordt nader ingegaan op het behoud en de ontwikkeling van ons landschap.

Gebied groenblauwe dooradering

We geven aan waar we met agrarisch natuurbeheer inzetten op de bescherming en het herstel van populaties van (inter)nationaal en Drents belang. Het doel is een stabiele of groeiende trend van soorten als patrijs, geelgors, ringmus, grauwe klauwier, kamsalamander en knoflookpad, waarvan de aantallen al decennia afnemen. Dat doen we door het onderhoud en de aanleg van landschapselementen te stimuleren, zoals struwelen, bomenrijen, singels, poelen, (akker)randen en voedselveldjes.

De doelen en instrumenten zijn vastgelegd in het Natuurbeheerplan voor agrarisch natuurbeheer. We faciliteren de uitvoering met subsidieregelingen en stimuleren de samenwerking tussen agrariërs, terreinbeheerders, onderzoeksinstituten en vrijwilligers.

Aanvullende natuuropgave op grond van de Natuurherstelverordening

Het doel van de Europese Natuurherstelverordening is om uiterlijk in 2050 alle herstelbehoevende ecosystemen binnen Nederland in goede staat te brengen. De nadruk ligt daarbij op het verbeteren van de hydrologische omstandigheden, de kwaliteitsverbetering van Natura 2000-habitats en het versterken van ecologische samenhang. Drenthe kan hieraan bijdragen met heide, hoogveen, beekdalen, bossen en agrarische landschappen. De Natuurherstelverordening moet door het Rijk nog worden vertaald in nationaal natuurbeleid. De verwachting is dat dit leidt tot een opdracht om te zoeken naar nieuwe natuurgebieden. Natuurontwikkeling in drie aangeduide beekdalen biedt daarvoor potentie. Deze aanduiding heeft op dit moment geen beleidsstatus en geen gevolgen voor het huidige gebruik.

Soortenbeleid

Ons soortenbeleid richt zich op het duurzaam behoud en herstel van inheemse planten- en diersoorten door het versterken van leefgebieden en het verbeteren van ecologische condities. Daarbij ligt de nadruk op wettelijk beschermde soorten en het versterken en verbinden van leefgebieden, zowel binnen als buiten het Natuurnetwerk Nederland. Daarnaast is er aandacht voor de typisch Drentse soorten. Tegelijkertijd sturen we op een zorgvuldige omgang met nieuwe soorten en exoten en op het beperken van schade en overlast. Wij hebben een wettelijke taak om maatregelen te nemen ter voorkoming, beheersing en bestrijding van invasieve exoten. In het provinciale Plan van Aanpak Invasieve Exoten en het bijbehorende uitvoeringsprogramma zijn de doelstellingen, prioriteiten en keuzes geformuleerd en samengebracht in een integrale aanpak.

2.7 Een toekomstbestendig landbouwsysteem

Voor een beweging naar een toekomstbestendig landbouwsysteem maken we strategische keuzes voor verschillende gebieden. Deze keuzes zijn weergegeven op de kaart Landbouw en Natuur en worden hieronder toegelicht. Een nadere uitwerking en uitvoering vindt plaats in het Programma Toekomstgerichte Landbouw en het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD).

Daarnaast zijn er voor de landbouwontwikkeling regels in de Omgevingsverordening. Deze regels gaan onder ander over de omvang van het agrarisch bouwvlak, de nieuwvestiging, verplaatsing en sanering van intensieve veehouderij en regels voor geitenhouderij en glastuinbouw.

Landbouwgebied

Met de aanwijzing landbouwgebied geven wij aan waar de functie landbouw het primaat heeft. In het landbouwgebied ondersteunen we de agrarische sector met de inzet van het Europese Gemeenschappelijke Landbouw Beleid (GLB) en zetten we in op een goede zoetwatervoorziening. We stimuleren innovatie en verbetering van de bodemvitaliteit en ondersteunen landschapsbeheer- en ontwikkeling met Agrarisch Natuurbeheer. Daarnaast stimuleren we mestvergistings- en hernieuwbare energie op landbouwbedrijven. Voor de vermindering van de stikstofemissie, de vermindering van de af- en uitspoeling van nutriënten en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, voeren we een uitvoeringsprogramma onder het programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD) uit.

Voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding van beschermde soorten op grond van de Vogel- en Habitatrichtlijn zullen er, afhankelijk van de gebiedsspecifieke situatie, ook in het aangrenzende landbouwgebied maatregelen nodig zijn. Daarbij zetten wij in op maatwerk en behoud van de landbouwfunctie. Wij wijzen daarom geen generieke overgangszones of overgangsgebieden aan.

Ontwikkelingen van nieuwe, niet-agrarische functies in het landbouwgebied vragen om zorgvuldigheid en een selectieve benadering. We zijn terughoudend met het toevoegen van functies die niet goed combineren met landbouw, zoals woningbouw en bepaalde vormen van recreatie.

De aanwijzing landbouwgebied betekent niet dat er in de toekomst geen sprake kan zijn van functiewijziging. Na zorgvuldige afweging kan besloten worden tot functiewijziging ten behoeve van bijvoorbeeld verstedelijkingsopgaven (woningbouw, bedrijventerrein, infrastructuur of de energievoorziening), recreatie en toerisme of natuur.

TLGD-gebieden: Landbouw met specifieke opgaven voor natuur, stikstof en water en kansen voor landbouwstructuurversterking

In een aantal gebieden in de provincie is er sprake van een stapeling van opgaven. In deze gebieden willen we een extra reductie van de stikstofemissies realiseren. Voor de betrokken bedrijven is dit een forse opgave. In de komende jaren gaan we hier gebiedsgericht aan de slag. Van onderop. Dat betekent dat we samen met ondernemers, maatschappelijke organisaties, inwoners en (recreatie)ondernemers een plan maken voor maatregelen op het gebied van stikstof, natuur, water en klimaat. Daarbij kijken we ook naar de mogelijkheden om de landbouwstructuur te verbeteren. Denk daarbij aan kavelruil, verplaatsing, extensivering met grondinstrumenten, herbestemming van vrijkomende erven en mogelijkheden voor landschapontwikkeling en recreatieve ontwikkelingen. De uitwerking van de gebiedsgerichte opgave vindt plaats binnen het programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD).

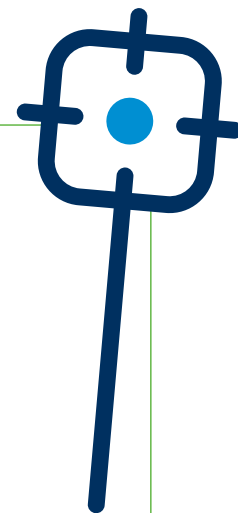
Landbouwgebied met specifieke opgaven voor bescherming van drinkwater

In deze gebieden stimuleren we zorgvuldig grondgebruik ten behoeve van drinkwaterwinning. De grondwaterwinning is op een aantal plaatsen kwetsbaar, zoals in Noordbargeres. Daar zijn de effecten van landgebruik meetbaar bij de winning. Maatregelen om de belasting van het grondwater met nitraat en gewasbeschermingsmiddelen te verminderen kunnen gevolgen hebben voor het agrarisch gebruik. We bekijken met de agrariërs in deze gebieden naar mogelijke maatregelen en de impact van deze maatregelen en maken afspraken over toekomstig gebruik. Waar nodig en mogelijk geven we antwoord op het verlies aan verdienvermogen.

Glastuinbouw: verhogen toegevoegde waarde

De Drentse tuinbouwsector teelt gewassen van hoge kwaliteit. We hebben de ambitie om deze sector nog groener en slimmer te maken. We stimuleren ondernemers om hun kennis te delen en reststromen slim te hergebruiken, ook in samenwerking met andere sectoren. We evalueren de huidige glastuinbouwclustering en verkennen of een nieuw cluster op het bedrijventerrein bij Wijster wenselijk en haalbaar is.

Ons landbouwsysteem

Een eeuw geleden bestond de Drentse landbouw vooral uit kleinschalige gemengde bedrijfsvoering op de hogere zandgronden en beperkte veeteelt in de beekdalen. Vanaf het midden van de twintigste eeuw veranderde het landschap ingrijpend door ontginningen, mechanisatie en ruilverkavelingen. Heidevelden maakten plaats voor productief grasland en akkerbouw, beken werden rechtgetrokken en grote percelen kwamen beschikbaar voor moderne landbouw. Waar het landschap vroeger vooral door natuurlijke systemen werd gevormd, kreeg het in deze periode een duidelijke agrarische signatuur.

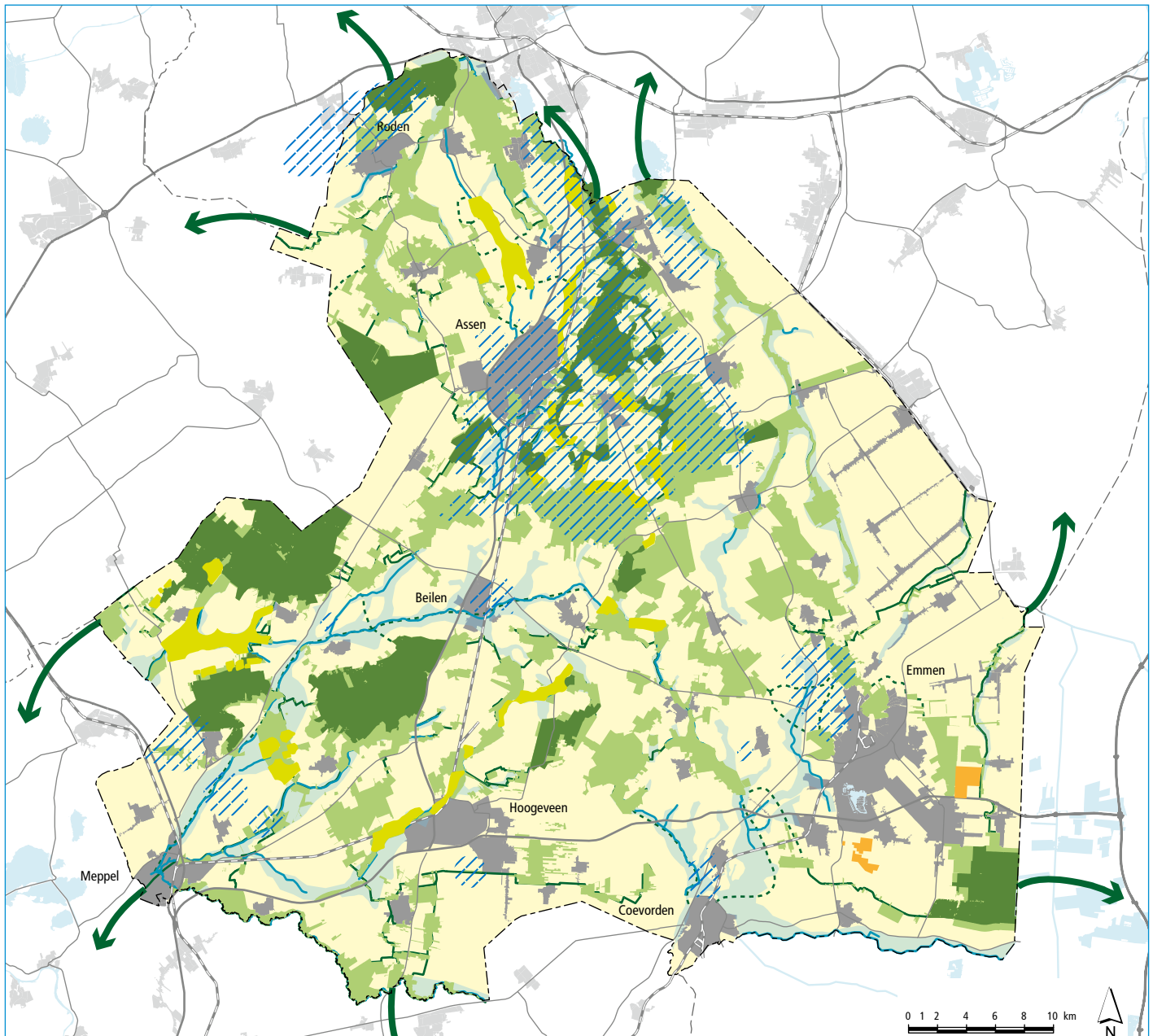
Tegenwoordig beslaat landbouw nog altijd ruim zestig procent van het Drentse grondgebied, waarmee het in belangrijke mate ons landschap bepaalt. De landbouw in Drenthe is grotendeels grondgebonden. Op de hogere zandgronden ligt het accent op (de samenwerking tussen) melkveehouderij en akkerbouw. In de Veenkoloniën vormt de akkerbouw de hoofdmoot. De open-grond tuinbouw – waaronder de bloembollenteelt – is kleinschaliger. Glastuinbouw en intensieve veehouderij komen in Drenthe relatief weinig voor.

Het landgebruik is niet los te zien van het bodem- en watersysteem. De ondiepe keileemlagen, de variatie in grondwaterstanden en de verschillen tussen hoge zandgronden en lagere veengebieden bepalen welke vormen van landbouw mogelijk zijn. In natte beekdalen en laagveengebieden zijn de mogelijkheden voor akkerbouw beperkt, terwijl de hogere gronden juist gevoelig zijn voor droogte. Klimaatverandering versterkt deze dynamiek: langere periodes van droogte, intensere buien en een grotere druk op waterbeschikbaarheid gaan teeltpatronen beïnvloeden.

In de afgelopen decennia nam de schaal van bedrijven toe en daalde het aantal agrarische ondernemers, terwijl de productie per hectare hoger werd. Tegelijk groeide de aandacht voor verbreding, kringlooplandbouw en de samenwerking tussen melkveehouderij en akkerbouw, bijvoorbeeld in het uitwisselen van mest en voer. Deze samenwerking bouwt voort op een lange traditie van onderlinge organisatie en naoberschap op het Drentse platteland. Veel boeren investeren al jaren in bodemverbetering, innovaties op het erf en agrarisch natuurbeheer.

Het landbouwsysteem zorgt voor voedselproductie, werkgelegenheid, beheer van het landschap en een vitaal platteland. Tegelijkertijd wordt duidelijk dat het huidige systeem niet zonder meer toekomstbestendig is. De druk op bodem, water en natuur neemt toe, regelgeving verandert en het verdienvermogen staat onder spanning. De uitdaging voor de komende decennia ligt in het vinden van een nieuwe balans: een landbouw die kan meebewegen met veranderende klimaatomstandigheden, die past bij de draagkracht van bodem en water en die ruimte laat voor biodiversiteit en voor een gezonde bedrijfsvoering. Zoals bij het natuur- en het watersysteem geldt ook voor de landbouw dat het systeem vraagt om herstel, aanpassing en gezamenlijke versterking, binnen én buiten de landbouwpercelen.

Kaart 2. Landbouw en natuur

Legenda

Landbouwgebied: Landbouw heeft hier het primaat. We ondersteunen de landbouw bij de generieke opgave om bij te dragen aan doelen voor natuur, stikstof en waterkwaliteit.

Landbouw en bescherming drinkwater: Wij stimuleren zorgvuldig landbouwkundig grondgebruik met het oog op de bescherming van de (toekomstige) drinkwatervoorziening.

TLGD-gebied: In deze landbouwgebieden gaan wij in gebiedsprocessen op zoek naar mogelijkheden om op korte termijn bij te dragen aan de opgaven voor natuur, stikstof en water.

Landbouw in beekdalen: In de beekdalen veranderen de watercondities door klimaatverandering en door de uitwerking van ons beleid om meer ruimte aan water te geven.

Glastuinbouwgebied: We stimuleren het verhogen van de toegevoegde waarde.

Natuurnetwerk Nederland: We ronden het Natuurnetwerk Nederland af zoals afgesproken met het Rijk.

Natura2000-gebied: We zetten in op een gunstige staat van instandhouding van beschermde plant- en diersoorten op grond van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn. Hiervoor zullen ook buiten Natura2000-gebieden maatregelen nodig zijn.

Biodiversiteit en Boerenlandvogels: Wij versterken de biodiversiteit (Basiskwaliteit Natuur) buiten de natuurgebieden door het landschap te versterken en verruimen de mogelijkheden voor agrarisch natuurbeheer. Met agrarisch natuurbeheer versterken wij ook de populaties weide- en akkervogels.

Ecologische verbindingen: Met landschapselementen agrarisch natuurbeheer en faunavorzieningen realiseren we ecologische verbindingen tussen natuurgebieden.

Ecologische verbinding met Natuurnetwerk Nederland en natuur in Duitsland.

2.8 Versterken van brede welvaart op het platteland

Het Drentse platteland is voor veel bewoners een plek van rust, ruimte en gemeenschap. Mensen wonen en werken er graag, hechten zich aan hun dorp, kennen hun burens en leven te midden van een landschap dat bijdraagt aan hun brede welvaart. Maar achter die kwaliteiten gaan ook kwetsbaarheden schuil. Door vergrijzing, vertrek van jongeren en een krimpende beroepsbevolking neemt de draagkracht voor voorzieningen af. Scholen, zorgpunten, winkels en ontmoetingsplekken verdwijnen of komen steeds verder weg te liggen. Dat verandert hoe mensen wonen, werken en samenleven, en vraagt meer van de veerkracht van dorpen en van de creativiteit van de gemeenschap.

Tegelijkertijd zoeken steeds meer mensen het landelijke gebied op om te recreëren of om dichterbij natuur en met ruimte te wonen. In grote delen van Drenthe dragen de bezoekers bij aan een levendige lokale economie: recreatie en toerisme zorgen voor werkgelegenheid, versterken de lokale middenstand en houden voorzieningen overeind. Maar dat beeld is niet overal gelijk. Er zijn ook gebieden waar minder toeristen komen, zoals in de Veenkoloniale gebieden.

Vernieuwde inzet op plattelandontwikkeling

Wij willen graag bijdragen aan het behoud van brede welvaart op het platteland. We verkennen met onze partners hoe we daar het beste invulling aan kunnen geven. Wij willen een leefbaarheidsprogramma ontwikkelen dat goed aansluit bij de opgaven en behoeften van de inwoners en ondernemers in het landelijk gebied en in lijn is met het gemeentelijke beleid.

Onderwerpen die een plek kunnen krijgen in dit programma zijn:

- Vrijkomende Agrarische Bebouwing (VAB): samen met gemeenten gaan we gebiedsgericht beleid voor VAB uitwerken, gericht op het bevorderen van leefbaarheid en economische vitaliteit, het versterken van de omgevingskwaliteit, het tegengaan van leegstand en verrommeling en het voorkomen van ondermijning. Dit kan leiden tot aanpassing van de regels in de Omgevingsverordening en de Ruimte voor Ruimte-regeling.
- De mogelijkheden voor de ontwikkeling van erfensembles (een woongemeenschap) en nieuwe landgoederen.
- Het verbeteren van de bereikbaarheid van voorzieningen.
- De recreatieve en toeristische ontwikkelingen die onder andere voortkomen uit de samenwerking in het kader van de Nationale Parken.
- Het doorzetten van het LEADER-subsidieprogramma, waarmee initiatieven uit platteland regio's worden ondersteund.

Uitwerken ruimtelijk-economische structuur voor de ontwikkeling van recreatie en toerisme

Om in te kunnen spelen op de veranderende vraag naar dag- en verblijfrecreatie, werken we samen met onze partners een ruimtelijk toeristisch-recreatieve structuur uit die voorziet in ontwikkelmogelijkheden voor evenementen, een goede spreiding van accommodaties en voorzieningen en verbindende recreatieve routestructuren. Daarnaast werken we met gemeenten en brancheorganisaties aan de vitalisering van vakantieparken.

3. Een gezonde groei voor een vitale samenleving

3.1 Onze maatschappelijke opgaven

Omgaan met demografische verandering

De bevolkingssamenstelling van Drenthe verandert door vergrijzing en ontgroening: het aandeel ouderen groeit en mensen leven langer, terwijl het aantal gezinnen met kinderen afneemt. Deze ontwikkeling werkt door in andere opgaven, zoals zorg en gezondheid. Tegelijk zorgt de groei van een- en tweepersoonshuishoudens voor een andere woonbehoefte en heeft de krimp van beroepsbevolking invloed op de regionale arbeidsmarkt. Hierdoor staat het draagvlak voor voorzieningen en de leefbaarheid in wijken en dorpen onder druk. De demografische effecten verschillen bovendien per gebied. Dit vraagt om het aantrekken van nieuwe en jongere inwoners en om blijvende aandacht voor werkgelegenheid en biedt tegelijkertijd kansen om samen te bouwen aan sterke en veerkrachtige gemeenschappen.

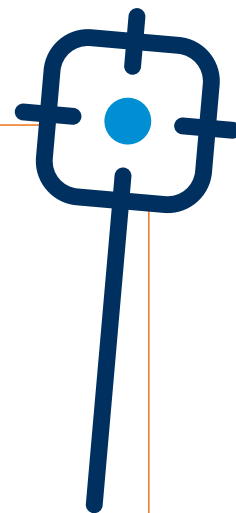
Invullen van de vraag naar ruimte

De opgaven voor klimaat, water, natuur, landbouw, energie, economie, wonen, bereikbaarheid, gezondheid en veiligheid en weerbaarheid vragen om zorgvuldige en slimme keuzes in ruimtegebruik en prioritering. Een groot deel van de huidige bebouwde ruimte is verouderd: veel gebouwen en bedrijventerreinen zijn uit bouwperiodes waarin minder aandacht was voor duurzaamheid, gezondheid en klimaatbestendigheid. Ook de beschikbare ruimte op bedrijventerreinen is onvoldoende om economische groei en de noodzakelijke transitie te ondersteunen. Tegelijkertijd vragen de energietransitie (ruimte voor energiesystemen), de circulaire economie (ruimte voor industrie en bedrijvigheid) en klimaatadaptatie (ander ruimtegebruik) om concrete keuzes over wat waar kan, en wat niet. Het Rijk heeft de Wet op de defensiegereedheid (WoDG) in voorbereiding om de uitvoering van het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie te versnellen en de gebruikruimte voor activiteiten te vergroten. De verdere invulling van de weerbaarheidsopgave, waarbij in beeld wordt gebracht wat er nodig is bij militaire of hybride dreigingen, kan leiden tot prioritering in de verdeling van ruimte.

Waarborgen brede welvaart

De vitaliteit van de samenleving staat onder druk. Vergrijzing en arbeidsmarktkrapte, toenemende sociale ongelijkheid, digitalisering en technologisering, veranderende geopolitieke verhoudingen, klimaatverandering, verlies van biodiversiteit en toenemende ruimtedruk komen tegelijk op de samenleving af. Dat vraagt om een sociaaleconomisch systeem dat voldoende robuust is om deze veranderingen op te vangen. We werken samen met gemeenten, inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners aan brede welvaart in Drenthe. We willen een provincie waar ruimte is voor nieuwe bedrijvigheid, waar onze jeugd blijft wonen of later naar terugkeert, waar de woningmarkt in balans is en waar de kwaliteit van de leefomgeving – landschap, natuur en cultuur – de motor vormt voor duurzame ontwikkeling en nieuwe inwoners en bedrijvigheid aantrekt. Daarmee willen we Drenthe sociaal sterk, vitaal en economisch toekomstbestendig houden.

Ons sociaaleconomische systeem

Naoorlogse provinciale ruimtelijke sturing

Na de Tweede Wereldoorlog koos de provincie voor een beleid van geconcentreerde groei. Dit leidde tot de ontwikkeling van de nieuwe steden Emmen en Hogeveen en tot verdere groei van Assen, Meppel en Coevorden. Dorpen met een gunstige ligging nabij werkgelegenheid en voorzieningen kregen eveneens ruimte om te groeien. Daarbij bleef veel van het karakteristieke Drentse landschap behouden, bijvoorbeeld door de oude waardevolle essen niet te bebouwen.

In de jaren zestig en zeventig was sprake van een sterke woningbouwproductie en de aanleg van nieuwe bedrijventerreinen. Tegelijkertijd ontwikkelde Drenthe haar regionale infrastructuur, onder meer via de aanleg van de verbindingroutes Assen–Hogeveen (later de A28) en Hogeveen–Duitse grens (nu de A37). Deze ruimtelijke strategie is langjarig aangehouden en heeft geleid tot de huidige sociaaleconomische ruimtelijke structuur van de provincie.

Brede Welvaart

De brede welvaart in Drenthe is over het algemeen hoog. Inwoners zijn gemiddeld tevreden over hun leven, woonomgeving, sociale contacten en veiligheidsgevoel. Ook scoren Drenten relatief goed op sociale samenhang: vrijwilligerswerk, onderling vertrouwen en ervaren leefbaarheid liggen boven het landelijke gemiddelde.

Tegelijkertijd zijn er verschillen tussen groepen. Een deel van de inwoners ervaart moeite met rondkomen, en bij sommige huishoudens stapelen financiële, sociale en gezondheidsproblemen zich op, wat leidt tot lagere brede welvaart binnen specifieke segmenten van de bevolking. Ook jongvolwassenen (18–34 jaar) scoren lager op brede welvaart, onder meer door financiële druk, beperkte toegang tot betaalbare woningen en lagere tevredenheid over werkgelegenheid. Lagere brede welvaart komt in meerdere delen van de provincie voor, met name in regio's waar demografische en economische uitdagingen samenkomen.

Economische positie en kenmerken

Economisch gezien zijn er in Drenthe positieve en negatieve ontwikkelingen. De werkloosheid is laag en sectoren zoals recreatie en toerisme vormen een stabiele basis. Tegelijkertijd blijft de provincie op sommige economische indicatoren, zoals gemiddeld inkomen, arbeidsproductiviteit en werkgelegenheidsgroei, achter bij het nationale gemiddelde, ondanks een stijgende arbeidsparticipatie en dalende werkloosheidscijfers. Hoewel de materiële welvaart toeneemt door bijvoorbeeld stijgende inkomens, zijn er ook kwetsbaarheden, waaronder een groep inwoners die moeite heeft met rondkomen en een relatief hogere concentratie van lage inkomens. Deze aspecten zijn zichtbaar in verschillende gemeenten en regio's binnen de provincie.

3.2 Onze ambities

Drenthe is een provincie van dorpen en menselijke maat, met steden die voorzien in ruimte voor wonen, werken en regionale voorzieningen. Onze ambitie is om die kracht te behouden en te benutten voor groei. Groei is daarbij essentieel: om onze brede welvaart te behouden heeft Drenthe nieuwe inwoners en een evenwichtige bevolkingsopbouw nodig. Daarom willen we mensen aantrekken met een aantrekkelijke en gezonde woonomgeving, werkgelegenheid, bereikbare voorzieningen en een fijne, hechte samenleving.

We sturen gericht op verstedelijking, met voldoende ruimte voor energie, infrastructuur en bedrijvigheid. Ontwikkeling bundelen we rond goed bereikbare steden en dorpen en in stationsomgevingen. Daarbij benutten we het bestaande bebouwde gebied of de direct aangrenzende ruimte zo veel mogelijk. Uitbreiding vindt alleen plaats waar dat logisch is, gezien de netwerken voor mobiliteit, energie en economie, waar ontwikkelingen klimaatbestendig kunnen worden ingepast en met kwaliteit kunnen worden vormgegeven. Voor kleine dorpen is het mogelijk om woningen toe te voegen voor de lokale behoefte.

We versterken de economische basis, met toekomstbestendige bedrijvigheid die past bij onze kwaliteiten en ruimte biedt aan innovatie. We willen dat inwoners, jong en oud, in Drenthe kunnen leren, werken en doorgroeien, en dat bedrijven voldoende ruimte en goede digitale en fysieke verbindingen hebben om te ondernemen. Met aantrekkelijke werk- en leefmilieus willen we zowel aanwezig talent behouden als nieuw talent en nieuwe inwoners aantrekken. Daarvoor investeren we in diverse werkmilieus, van stadsomgevingen tot dorpsbedrijven.

Goede voorzieningen zijn cruciaal voor brede welvaart: bereikbaar onderwijs, zorg dichtbij, plekken om elkaar te ontmoeten, sport en cultuur, en een groene en veilige leefomgeving die uitnodigt om gezond te leven en te recreëren. Dat vraagt onder andere om een verbindende infrastructuur, veilige fietsroutes, betrouwbaar OV, moderne digitale netwerken en goede verbindingen met omliggende economische regio's.

Kortom: we zetten in op gezonde groei die past bij Drenthe. Met dorpen als ruggengraat, sterke regiokernen (steden), een gezonde economie en infrastructuur die mensen, kansen en plaatsen met elkaar verbindt.

3.3 Randvoorwaarden voor succes

Voor gezonde groei zijn wij afhankelijk van factoren die slechts ten dele binnen onze eigen invloedssfeer liggen. Het oplossen van netcongestie, het herstel van vergunningverlening onder het stikstofvraagstuk, de betaalbaarheid van investeringen, de beschikbaarheid van rijksmiddelen en de medewerking van gemeenten, netbeheerders, marktpartijen en maatschappelijke partners zijn bepalend voor de uitvoerbaarheid van onze ambities. Ook de beschikbaarheid van voldoende personeel, uitvoeringscapaciteit en fysieke ruimte is daarbij een belangrijke randvoorwaarde.

Oplossen van netcongestie

Het oplossen van netcongestie is randvoorwaardelijk voor regionale economische ontwikkeling, voor woningbouw en voor mobiliteit. De druk op onze elektriciteitsinfrastructuur laat zien dat betere benutting, verzwaring en uitbreiding nodig zijn. Lokaal, regionaal en landelijk, met prioriteit op korte termijn (tot aan 2030), maar ook daarna. Het Rijk verwacht dat in 2050 het energienetwerk voldoende is verzaamd en uitgebreid, de netcongestie is opgelost en de samenleving grotendeels draait op duurzame elektriciteit. Het Rijk richt zich daarbij vooral op het versoepelen en versnellen van ruimtelijke procedures. Voor Drenthe betekent dit dat we samen met onze partners zoeken naar slimme oplossingen in afwachting van voldoende netcapaciteit, zorgvuldig omgaan met de inpassing van nieuwe energievoorzieningen en dat we inwoners, bedrijven en partners daar tijdig bij betrekken.

Oplossen stikstofprobleem

Het oplossen van het stikstofprobleem is randvoorwaardelijk om weer vergunningen te kunnen verlenen voor het bouwen van woningen en bedrijfspanden, het uitbreiden van energie- en mobiliteitsinfrastructuur en het organiseren van evenementen. Daar is effectieve wetgeving van het Rijk voor nodig, gericht op zowel emissiereductie door de landbouw, industrie en mobiliteit als de kwaliteitsverbetering van de natuur in Natura 2000-gebieden. De transitie van het landelijk gebied gaan we zorgvuldig en gebiedsgericht aanpakken. Dat doen we samen met boeren, ondernemers, terreinbeheerders en inwoners, met oog voor wonen, werken en leefbaarheid op het platteland en een verdienmodel voor de boer.

Betaalbaarheid

Door stijgende prijzen staan de vaste lasten voor veel huishoudens onder druk, wat leidt tot een hogere financieringslast en behoefte aan beleid gericht op betaalbaarheid. Tegelijkertijd staan de overheidsmiddelen voor investeringen in wegen, openbaar vervoer en sociale, culturele en recreatieve voorzieningen ook onder druk. In de uitwerking van overheidsbeleid is meer aandacht nodig voor groepen waarvoor basisvoorzieningen zoals een woning, eten, energie en vervoer onvoldoende toegankelijk zijn en voor prioritering van uitgaven.

Prioritering en programmering

De behoefte aan woningen, werklocaties, mobiliteit en energie-infrastructuur is groot, maar de randvoorwaarden om die ontwikkeling mogelijk te maken zijn niet overal tegelijk aanwezig. Dat betekent dat gezonde groei niet alleen vraagt om ruimte bieden, maar ook om begrenzen, temporiseren en richting geven. Waar energie-infrastructuur, stikstofruimte, water en bodem, bereikbaarheid of betaalbaarheid tekortschieten, kan ontwikkeling niet vanzelfsprekend doorgang vinden.

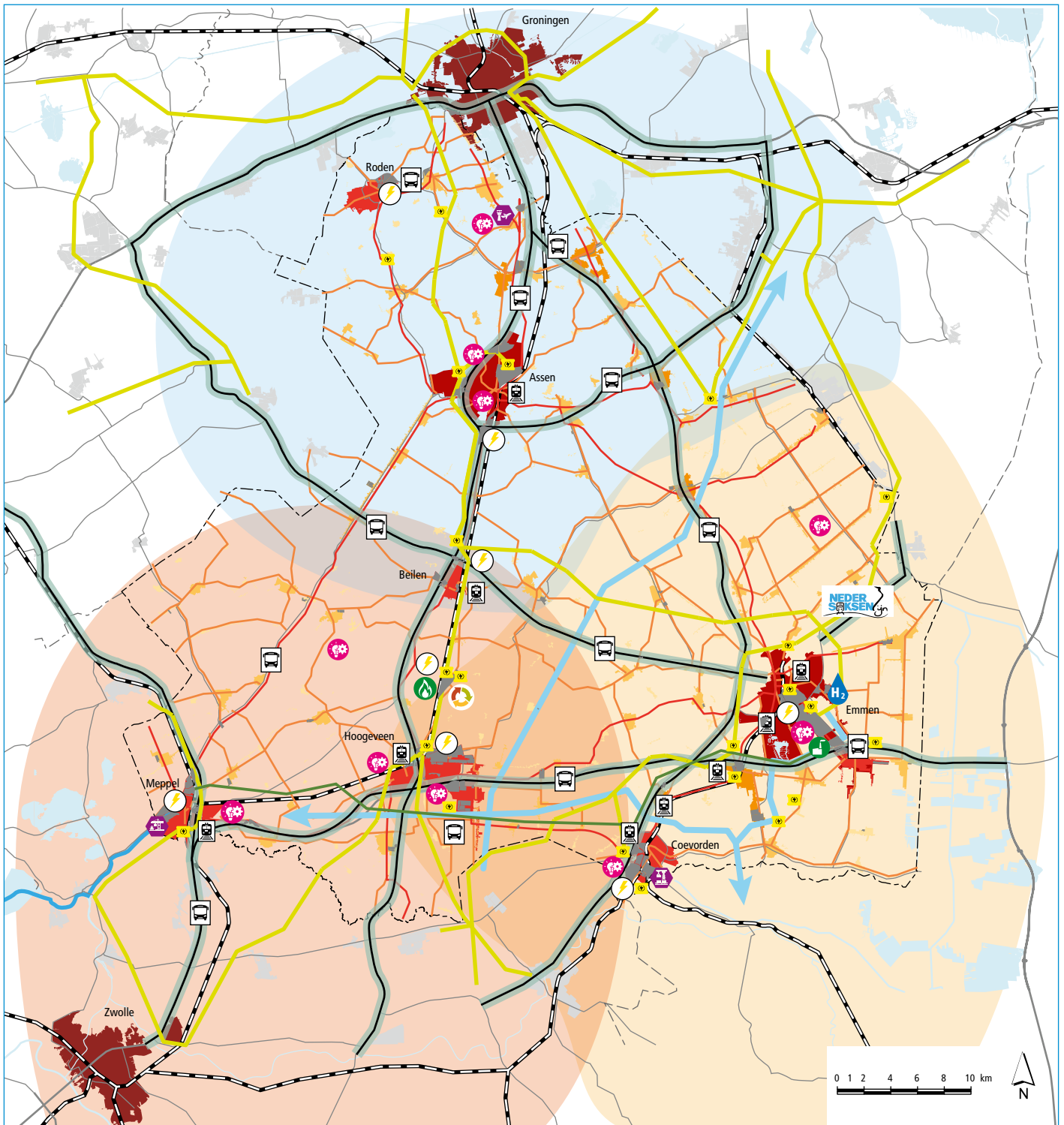
Als randvoorwaarden onvoldoende worden ingevuld of doelen niet in zicht komen, sturen wij eerst via programmering, regionale afstemming en prioritering. Wij richten ontwikkeling dan nadrukkelijker op de locaties waar netwerken, voorzieningen en omgevingscondities het meest op orde zijn en faseren ontwikkelingen op plekken waar dat nog niet het geval is. Indien nodig scherpen wij kaders aan in programma's of de omgevingsverordening en maken wij explicieter welke ontwikkelingen voorrang krijgen en welke moeten wachten.

Waar de oorzaak buiten onze directe invloedssfeer ligt, zoals bij landelijke wetgeving, netverzwaring of rijksinvesteringen, blijven wij dit actief agenderen richting het Rijk en in interprovinciaal verband. Tegelijk blijven wij zoeken naar regionale oplossingen, bijvoorbeeld door het beter benutten van bestaande netwerken, zorgvuldig ruimtegebruik, herstructurering en het combineren van functies. Als structureel blijkt dat cruciale randvoorwaarden ontbreken, zullen wij ambities, fasering en uitvoeringsstrategie herijken.

3.4 Onze strategie en doelen voor de lange termijn

We willen dat Drenthe een provincie blijft waar mensen goed kunnen leven, werken en meedoen. Dat vraagt om aantrekkelijke en leefbare steden en dorpen die kunnen inspelen op veranderingen met behoud van hun identiteit. Inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en overheden werken samen aan brede welvaart; met ruimte voor nieuwe initiatieven, sterke voorzieningen zoals onderwijs, zorg en cultuur, en een gezonde leefomgeving in zowel stad als platteland.

Kaart 3. Economie, energie, mobiliteit en wonen

Legenda

- **Stedelijke regio:** Wij houden rekening met regionale verschillen binnen Drenthe en met de verstedelijkingsstrategie van de drie regio's Noord, Zuidwest- en Zuidoost-Drenthe. De regio's verbonden met krachtige motoren voor ontwikkeling buiten de regio zoals Groningen, Zwolle en Twente.
- **Steden en dorpen:** Wij maken we onderscheid in verschillende typen kernen op basis van functie en verzorgingsgebied. Regiokernen (Assen, Emmen, Hoogeveen, Meppel) zijn de belangrijkste centra voor voorzieningen en sociaaleconomische ontwikkeling en vormen het zwaartepunt voor verdere verstedelijking. Gebiedskernen (Coevorden, Roden, Klazienaveen, Beilen, Gieten, Borger, Zuidlaren) vervullen een bovenlokale functie en bieden ruimte voor ontwikkeling die past bij hun regionale rol. De overige kernen beschouwen we primair als woonkernen, gericht op het ondersteunen van de lokale leefbaarheid en werkgelegenheid.
- **Centrumgebieden:** Wij stimuleren uitnodigende, goed functionerende en toekomstbestendige centrumgebieden, met behoud van de authentieke sfeer en identiteit van deze gebieden en een hoogwaardige kwaliteit van leven. Wij stellen voorwaarden aan uitbreiding van retail buiten deze centra.
- **Wonen:** Wij werken in lijn met de bestaande woningbouwafspraken met het Rijk samen aan het sneller bouwen van meer woningen, met aandacht voor ieders rol en verantwoordelijkheid. Er is bijzondere aandacht voor herstructurering van Assen en Emmen in de arrangementen van Drenthe.
- **Samenleving:** Wij werken samen met gemeenten, inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners aan brede welvaart, gezondheid en leefbaarheid in Drenthe.
- **Groningen Airport Eelde (GAE):** Wij faciliteren de ontwikkeling van de internationale luchthaven, waaronder een OV knooppunt, de waterstofambities, de campusontwikkeling en de ontwikkeling van businesspark BRAVO.
- **Stationsomgeving:** Wij zien stationsomgevingen als belangrijke ontwikkelgebieden voor wonen en werken op loopafstand van het treinstation.
- **Nedersaksenlijn:** Wij zetten ons in voor realisatie van de Nedersaksenlijn als katalysator van brede welvaart in de regio.
- **Spoorwegen:** Het spoorwegennetwerk in Drenthe sluit aan op het huidige Nederlandse hoofdrailnet en het Duitse spoornetwerk. Het opheffen van knelpunten en frequentieverhoging op bestaand spoor versterkt de hoogwaardige verbinding met stedelijke gebieden buiten onze regio.
- **Hoofdwegen:** Het netwerk van regionale wegen sluit aan op het (inter)nationale hoofdwegennetwerk voor wegvervoer van goederen en personen.
- **Fiets:** Wij stimuleren fietsen door het netwerk van verkeersveilige fietsverbindingen, dat bestaat uit doorfietsroutes en hoofdfietsroutes, compleet te maken.
- **Publieke Mobiliteit:** Wij werken toe naar een integraal dekkend netwerk van publieke mobiliteit met Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV) per trein en bus, flexvervoer en deelmobiliteit. Op- of overstap vindt plaats op knooppunten voor publieke mobiliteit.
- **Elektrificatie:** Wij stimuleren beter benutting van het elektriciteitsnetwerk, het lokale delen van energie in energiehubs en bieden ruimte voor ontwikkelingen die de benodigde flexibilisering en balanceren van het energiesysteem mogelijk maken, zoals bijvoorbeeld voor energieopslag.
- **Energieknooppunten:** We richten ons op energieknoppunten waar netcongestie wordt voorkomen door energie intensieve ontwikkelingen en netverzwaring slim te bundelen. We zien onder voorwaarden ruimte voor grootschalige energie intensieve ontwikkelingen bij energieknoppunten.
- **Groen gas:** Wij stimuleren groen gas als duurzame energiedrager en als alternatief voor fossiele brandstoffen voor bedrijven, mobiliteit en delen van de gebouwde omgeving. De oude GZI-leiding (Emmen-Ommen) is gereserveerd voor het transport van groen gas.
- **Waterstof:** Wij stimuleren de ontwikkeling van de waterstofbackbone met een aansluiting van het industriecluster van Emmen en aanvullende aftakkingen van de backbone bij Hoogeveen, Meppel en Coevorden.
- **Cluster Industrie:** Wij faciliteren het industriële cluster in Emmen (CES 5), waar de regio inzet op chemie, polymeren en verduurzaming door waterstof en het afvangen van CO2.
- **Restwarmte:** Wij stimuleren het gebruik van restwarmte van de afvalverwerking Attero Wijster als warmtebron voor bijvoorbeeld woningen en glastuinbouw. Door warmtebronnen slim in te zetten en warmtenetten te ontwikkelen kan bovengrondse ruimtedruk en druk op het elektriciteitssysteem afnemen.
- **Bedrijventerreinen:** Wij maken afspraken over de programmering van bedrijventerreinen en stimuleren de toekomstbestendigheid van bestaande terreinen, onder andere door beter benutten en herstructureren, zodat uitbreiding zorgvuldig kan plaatsvinden.
- **Logistiek en Transport:** Specifieke bedrijventerreinen met multimodaal ontsloten bedrijfskavels: Haven Meppel (Port of Zwolle) en multimodale terminal Coevorden (Euroterminal).
- **Innovatie:** Wij ondersteunen de doorontwikkeling van kennis- en innovatie-ecosystemen, zoals Astron, Innovatie Veenkoloniën, Greenwise campus, Veiligheids-campus, Airportcampus GAE, Regiocampus en de hubs: IT-HUB, TechHub, Logistiek Kenniscentrum Coevorden, DOC33 Hoogeveen.

Drenthe is onderdeel van een bredere ruimtelijk-economische agenda in Nederland. We zijn wederkerig verbonden met stedelijke regio's zoals Groningen, Zwolle en Twente. Deze regio's hebben een stuwende werking op de ontwikkeling Drenthe. De uitdaging is Drenthe sterker te verbinden met deze regio's en om stedelijke en economische groei een klimaatbestendige plek te geven, met behoud en verdere ontwikkeling van de kwaliteit van de leefomgeving. Daarom investeren we gericht in:

- de regionale functie, binnenstad en stedelijke voorzieningen van de regiokernen;
- de gebiedsfunctie, dorpskern en bovenlokale voorzieningen van gebiedskernen;
- de verbindingen tussen de regio- en gebiedskernen en omliggende woonkernen;

- de versterking van de netwerken voor economie, energie en mobiliteit;
- een goede verdeling van het aanbod aan energie, wonen en werken over de regio.

Wij maken samen met gemeenten en het Rijk afspraken over verstedelijkingstrategieën voor de deelregio's. Deze strategieën verschillen per gebied en zijn nodig voor het ontwikkelen van een sterk, onderscheidend economisch profiel per regio en om te kunnen sturen op de samenhang tussen stedelijke netwerken en de omliggende gebieden.

We hanteren daarbij de volgende uitgangspunten:

- Ruimte voor ontwikkeling zoeken we waar mogelijk binnen bestaand bebouwd gebied door te verdichten, op te toppen en te splitsen, te herstructureren en te transformeren.
- Ruimte voor uitbreiding zoeken we aansluitend aan de bestaande bebouwing met mogelijkheden voor een goede verbinding met het centrumgebied.
- We concentreren economische activiteiten in stedelijke gebieden, in stationsomgevingen en andere knooppunten voor Hoogwaardig Openbaar Vervoer en op bedrijventerreinen die goed zijn aangesloten op de hoofdnetwerken van energie en mobiliteit.
- We concentreren de groei in de steden en goed verbonden dorpen. We benutten bestaande milieuruimte voor milieuhinderlijke bedrijvigheid efficiënt en reserveren ruimte voor bijvoorbeeld grote ruimtevragers met toegevoegde waarde voor Drenthe.
- We stemmen vraag en aanbod van woningbouw en bedrijventerreinen zorgvuldig op elkaar af.
- We houden rekening met de belastbaarheid van de energie-infrastructuur en reserveren ruimte voor maatregelen die helpen het energienetwerk in balans te brengen, zoals batterijopslag en het tijdelijk opslaan van waterstof in de ondergrond.
- We versterken verbindingen tussen stedelijke gebieden binnen en buiten de regio.
- We versterken de regionale economie, recreatie en toerisme en de clusters voor zorg, kennis en innovatie en veiligheid en weerbaarheid.

Onze strategische doelen voor een gezonde groei zijn:

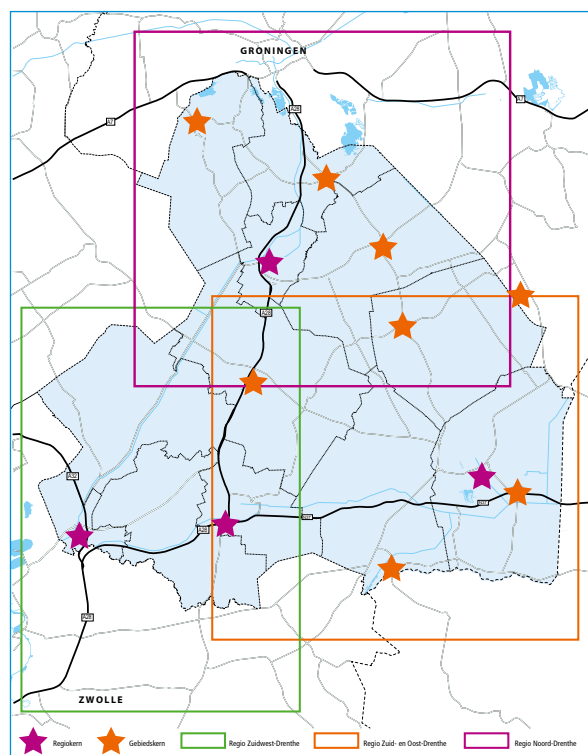
- **Versterken van de regionale ontwikkeling.** Wij gebruiken verschillende verstedelijkingsstrategieën voor drie Drentse regio's. We werken samen met gemeenten en het Rijk aan nationale programma's gericht op nationale structuurversterking en regionale ontwikkeling.
- **Versterken van de netwerken voor economie, mobiliteit en energie.** Wij benutten de beschikbare ruimte en infrastructuur voor bedrijvigheid, bereikbaarheid en energievoorziening en breiden deze waar nodig uit. We stimuleren de ontwikkeling van een hoogwaardig economisch ecosysteem.
- **Versterken van de woningbouw.** Wij stemmen het bestaande en nieuwe woonaanbod af op de (toekomstige) woningvraag en ondersteunen gemeenten bij de realisatie van woningbouw.
- **Versterken van brede welvaart.** Wij dragen bij aan de kwaliteit van leven in heel Drenthe, nu en in de toekomst. We investeren in de bereikbaarheid van voorzieningen en pakken kansen en knelpunten samen met onze partners op.

3.5 Versterken van de regionale ontwikkeling

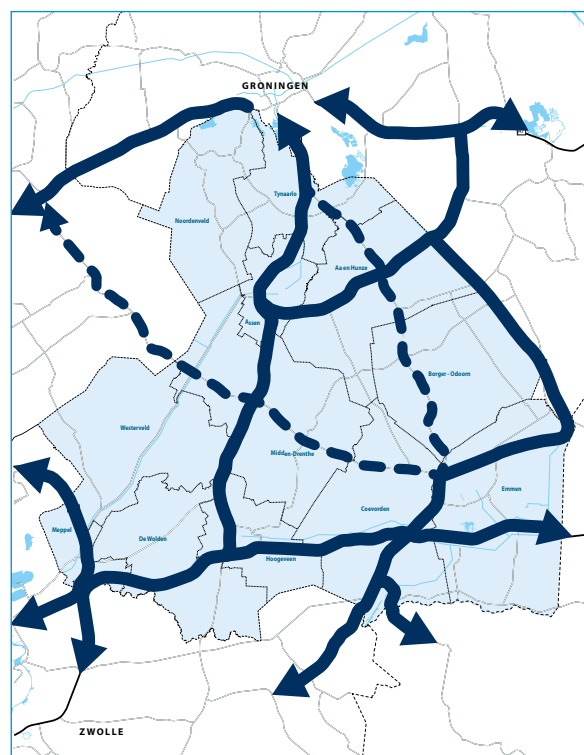
Onze ambitie vraagt om een integrale benadering. Ontwikkelingen op het gebied van wonen, werken, mobiliteit, energie, klimaatverandering en sociale kwaliteit zijn nauw met elkaar verweven. Daarom werken we aan samenhang tussen ruimtelijke keuzes, economische kansen en maatschappelijke opgaven. We benutten de verschillen tussen regio's: de grensoverschrijdende samenwerking met de Duitse deelstaat Nedersaksen, de stuwende werking van Groningen en Zwolle, de kracht van de Drentse steden, en de kwaliteit van onze dorpen en kleinere kernen, waar gemeenschapszin en leefbaarheid de basis vormen.

Binnen Drenthe onderscheiden we drie regionale netwerken rond onze steden. De drie regio's verschillen in hun fase van stedelijke ontwikkeling, in demografie, in economie en in hun aansluiting op energie- en mobiliteitsnetwerken en in landschap. Ze zijn onderling verbonden via belangrijke routes voor spoor, weg, water en energie. Sommige van deze corridors verbinden Drenthe met stedelijke regio's buiten onze provincie, terwijl andere juist de verbindingen binnen Drenthe versterken: tussen onze eigen stedelijke gebieden. Samen vormen ze het netwerk waarop de regionale ontwikkeling draait en zijn de Regio Groningen-Assen, Regio Zwolle en Regio Emmen de basis voor verdere samenwerking.

Afbeelding 5. Regio's, regio- en gebiedskernen

Afbeelding 6. Corridors (inter)regionaal

We maken binnen Drenthe onderscheid in verschillende typen kernen op basis van functie en verzorgingsgebied. Regiokernen (Assen, Emmen, Hoogeveen, Meppel) zijn de belangrijkste centra voor voorzieningen en sociaaleconomische ontwikkeling en vormen het zwaartepunt voor verdere verstedelijking. Gebiedskernen (Coevorden, Roden, Klazienaveen, Beilen, Gieten, Borger, Zuidlaren) vervullen een bovenlokale functie en bieden ruimte voor ontwikkeling die past bij hun regionale rol. De overige kernen beschouwen we primair als woonkernen, gericht op het ondersteunen van de lokale leefbaarheid en werkgelegenheid.

We houden in de verstedelijkingsstrategie van de drie regio's rekening met regionale verschillen in behoeften, kwaliteiten en mogelijkheden.

- De zuidelijke as, van Meppel, Hoogeveen tot Emmen, heeft een gunstige uitgangspositie voor wonen, werken, energie, (maak)industrie, groene chemie, circulaire economie en grootschalige (XXL) bedrijvigheid. Het gebied maakt onderdeel uit van de multimodale goederenvervoer Corridor Noord-Oost die de Noorzeehavens via inlandhubs (o.a. havens van Port of Zwolle) en railterminals (Euroterminal in Coevorden) verbindt met Duitsland, Polen en de Baltische Staten. Dit is het kerngebied voor de maakindustrie en logistiek, en is de motor voor productiviteit en innovatie van Drenthe.
- De westelijke as, van Meppel, Hoogeveen tot Assen, biedt goede kansen voor wonen, werken, energie, zorg-economie, veiligheid en weerbaarheid, evenementen en recreatie en toerisme met nadruk op kwaliteit van de leefomgeving en bereikbaarheid richting Groningen en Zwolle.
- De oostelijke as, van Stadskanaal, Emmen tot Coevorden en Hardenberg, heeft een sterke uitgangspositie voor landbouw, wonen en werken. Op deze as zijn energie en bereikbaarheid onderscheidende thema's.

Tabel 3. Regionale verstedelijkingsstrategie

Regio	Verstedelijkingsstrategie
Algemeen	Binnenstedelijk en binnendorps ontwikkelen door herstructurering van woonwijken en gebiedsontwikkeling bij centrum- en stationslocaties. Investeren in OV en fietsbereikbaarheid vanuit omliggende dorpen.
Assen (Noord-Drenthe) Regio Groningen-Assen	Inzetten op schaa sprong van Regio Groningen-Assen en het versterken van de positie van Assen in het stedelijk netwerk door te investeren in de verbinding met Groningen en versterking van de economie. Benutten van de mogelijkheden van de stad Assen en de dorpen, zoals Roden en Zuidlaren, voor het invullen van een deel van de regionale woonbehoefte.
Emmen (Zuidoost-Drenthe) Regio Emmen	Versterken van de agglomeratiekracht van de regio door het versterken van Emmen. Investeren in de verbinding van Emmen/Coevorden met Groningen, Twente en Duitsland. Inzetten op groei van Coevorden en omliggende dorpen zoals Borger, Klazienaveen en Nieuw-Amsterdam/Veenoord.
Meppel en Hoogeveen (Zuidwest-Drenthe) Regio Zwolle	Ontwikkelen van wonen, werken en voorzieningen in Hoogeveen en Meppel. Investeren in de verbinding met Zwolle, Leeuwarden, Assen en Emmen. Benutten van de kansen van Beilen en dorpen rond Hoogeveen en Meppel.

We werken samen met gemeenten en het Rijk aan nationale programma's gericht op nationale structuurversterking en regionale ontwikkeling.

Tabel 4. Nationale programma's

Nationale programma	Ambitie
Nationale Omgevingsvisie Executie (NOVEX) Regio Groningen-Assen	Realiseren van 36.000 woningen en het creëren van 28.000 werkplekken (voor 2040), in samenhang met belangrijke andere opgaven zoals energie, bereikbaarheid en groenontwikkeling.
Nationale Omgevingsvisie Executie (NOVEX) Regio Zwolle	Realiseren van 50.000 woningen en het creëren van 20.000 werkplekken in de periode tot 2040 in samenhang met een mobiliteitstransitie, uitdagingen zoals verdroging en vernatting, en waterveiligheid.
Nationaal Programma Vitale Regio's (NPVR) Regio Zuid- en Oost-Drenthe	Benutten groeipotentie met ontwikkeling van woningbouw, inzet op innovatie, (maak) industrie en onderwijs.
Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) Verkenning en Gebiedsontwikkeling Nedersaksenlijn	Ontwikkeling van een deels nieuwe spoorverbinding tussen Groningen, Emmen en Enschede ter verbetering van de ontsluiting van de regio's en de structurele vergroting van de brede welvaart in het omliggende gebied.
Nationale Omgevingsvisie Executie (NOVEX) Lelylijn	Ontwikkeling van een nieuwe spoorverbinding tussen Noord-Nederland en de Randstad ter versterking van mobiliteit, economische groei, woningbouw en leefbaarheid in Noord-Nederland.
Nationaal Plan Energiesysteem (NPE)	Het NPE schetst de centrale aanpak in de energietransitie, zoals het verzwaren van het energienetwerk, een waterstofnetwerk, kernenergie, uitbreiding van wind op zee en groen gas. Het NPE biedt ook ruimte voor decentrale regionale maatregelen.

We onderzoeken samen met de gemeenten of er ruimte voor nieuwe ontwikkelingen nodig is en waar de ruimte benut kan worden. De natuurlijke condities van het water- en bodemsysteem, in relatie tot de verwachte klimaatverandering, zijn richtinggevend voor de geschiktheid van gronden als uitbreidingslocatie voor ontwikkeling van wonen en/of werken. Het behoud van cultuurhistorische en landschappelijke waarden versterkt de aantrekkelijkheid en kwaliteit van de leefomgeving. Gebieden met een primaire drinkwater- en natuurfunctie stellen verdere voorwaarden aan bebouwing. Voor alle ontwikkeling geldt het belang om te blijven investeren in groene stads- en dorpsranden en aantrekkelijke overgangen tussen stad en dorp en het landelijk gebied, door in te zetten op substantieel groen ten behoeve van de leefomgeving, biodiversiteit en recreatie, ook in stedelijk gebied.

3.6 Versterken van de netwerken voor economie

De economie is voortdurend in beweging. Het is belangrijk dat de randvoorwaarden voor een gunstig vestigingsklimaat op orde zijn. Drenthe bouwt aan een economie met dynamiek en ruimte voor innovatiekracht van de regio. Daarbij focussen we op bedrijven die toegevoegde waarde hebben voor de bestaande clusters en die passen binnen de mogelijkheden van het energienetwerk.

We zetten samen met gemeenten in op diverse toekomstbestendige werkmilieus voor verschillende soorten economische activiteiten. We koesteren schaarse economische functies, geven ruimte aan innovatie en stimuleren ondernemerschap. Daarnaast versterken we de (digitale) verbindingen met economische regio's buiten Drenthe. We onderzoeken hoe bestaande bedrijventerreinen beter kunnen worden benut en waar strategische uitbreiding gewenst is. Zo blijft er voldoende ruimte voor bedrijven in verschillende groeifasen (start-up tot scale-up).

Ontwikkelen van economische hotspots met regio-overstijgende effecten

Drenthe biedt ruimte aan bedrijven en instellingen die (inter)nationale impact hebben. De clusters en bedrijven zijn van belang voor de economische groei van de regio. Vanwege de omvang, de specialisatie of omgevingsimpact van de activiteiten hebben onderstaande ontwikkelingen onze specifieke aandacht.

- Energie-intensieve industrie clusters en bedrijven, zoals GETEC Park Emmen (CES 5) en Attero in Wijster (CES 6).
- Regionale (grootschalige) bedrijventerreinen met een belangrijke regio-overstijgende functie, zoals De Wieken in Hoogeveen, Bargermeer in Emmen, Stadsbedrijvenpark in Assen en Blankenstein in Meppel.
- Bedrijventerreinen met kenmerken die schaars zijn, zoals watergebonden bedrijventerreinen van Meppel en de overslagterreinen van Coevorden.
- Complex inpasbare bedrijfsactiviteiten, bijvoorbeeld defensie, digitale infrastructuur, logistiek en activiteiten met een hoge milieugebruiksruimte.
- Informele werklocaties van regionaal belang (clusters van zorglocaties en stationsomgevingen), zoals Assen Zuid-Oost.

In de Omgevingsverordening zijn zoneringen opgenomen ter voorkomen van verstoring voor de radioastronomie.

Versterken van de regionale economie met kennis en innovatie

Wij faciliteren bedrijven in hun ontwikkeling en verankering in de regionale economie en ondersteunen onderzoeks- en innovatie ecosystemen, zoals Astron en Innovatie Veenkoloniën. Campussen en hubs zijn plekken waar bedrijven, kennisinstellingen en overheden samenwerken aan innovatie en onderzoek. Daarnaast dragen campussen en hubs bij aan het opleiden van talent en aan goed geschoolde werknemers voor ons bedrijfsleven. We ondersteunen de doorontwikkeling van kennis- en innovatie-ecosystemen, zoals Greenwise campus, Veiligheids-campus, Airportcampus GAE, Regiocampus en de hubs: IT-HUB, TechHub, Logistiek Kenniscentrum Coevorden, DOC33 Hoogeveen.

Stimuleren van levendige binnensteden en dorpskernen

Wij stimuleren dat steden en dorpen beschikken over uitnodigende, goed functionerende en toekomstbestendige centrumgebieden, met behoud van authentieke sfeer en identiteit. Centrumgebieden zijn cruciaal als dynamische economische motoren, centra voor werkgelegenheid en plekken voor ontmoeting, cultuurbeleving en vrijetijdsbesteding en dragen bij aan een hoge kwaliteit van leven. Ze verbinden mensen, cultuur en historie, en vormen het kloppend hart van de regio met winkels, horeca en andere voorzieningen. Leegstand in bestaande centra moet worden voorkomen, daarom is concentratie van winkelveorzieningen, een gevarieerd aanbod en een goede invulling van de vrijgekomen ruimte belangrijk.

In de Omgevingsverordening zijn regels opgenomen voor detailhandel. Nieuwe vestiging vindt bij voorkeur plaats binnen of direct aansluitend aan centrumgebieden en wijkwinkelcentra. Buiten deze gebieden worden eisen gesteld aan het omgevingsplan en/of regionale afstemming.

Borgen van voldoende aanbod aan bedrijventerreinen passend bij de vraag

Voor de vraag naar ruimte voor bedrijfsactiviteiten is een voldoende en gevarieerd aanbod van goed gelegen werklocaties nodig. Provincie en gemeenten voeren hiervoor periodiek een behoefte­raming uit. Op basis daarvan worden programmeringsafspraken gemaakt over de ontwikkeling van het aanbod. Om zorgvuldig en zuinig om te gaan met ruimte ligt de nadruk op het beter benutten van bestaande bedrijventerreinen en het zorgvuldig kiezen van locaties voor economische activiteiten, passend bij de verstedelijkingsstrategie en in harmonie met de omgeving. Uit de raming richting 2050 blijkt dat zowel uitbreiding als schuifruimte nodig is om groei te kunnen huisvesten.

Met gemeenten en het Rijk worden afspraken gemaakt over strategische uitbreiding. Binnen de bestaande programmering zoeken we met gemeenten naar ruimte voor regionale bedrijventerreinen bij:

- Zuidoost: Regionaal bedrijventerrein Zuidoost Drenthe/A37, Rundedal Emmen
- Zuidwest: Noord IV Meppel
- Noord: Messchenveld (uitbreiding en doorontwikkeling), Werklandschap Assen Zuid, GAE Bravo Tynaarlo

Daarnaast blijft uitbreiding van lokale bedrijventerreinen mogelijk, zoals afgesproken in de bestaande programmering.

Bestaande bedrijventerreinen worden klaargemaakt voor de toekomst. Samen met gemeenten en de bedrijven­verenigingen werken we aan het versterken van het organiserend vermogen en aan ruimtelijk-economische verbetering. Dit kan gaan om het optimaliseren van het ruimtegebruik, maatregelen voor biodiversiteit en klimaatadaptatie of het verbeteren van de openbare ruimte.

In de Omgevingsverordening zijn regels opgenomen voor regionale en lokale werklocaties, grote vestigers en solitaire bedrijfs­vestiging in het landelijk gebied.

3.7 Versterken van de netwerken voor energie

Ons uitgangspunt is een mix van duurzame energiebronnen met zoveel mogelijk gebruik van eigen hernieuwbare bronnen. Daarbij zetten we maximaal in op energiebesparing. Elektrificatie vormt de ruggengraat van het toekomstige energiesysteem, aangevuld met decentrale opwek en opslag, energie­hubs, collectieve warmtenetten en netwerken voor waterstof en groen gas. In het energiesysteem van de toekomst vindt meer lokale uitwisseling, opwek en opslag plaats, waardoor vraag en aanbod beter op elkaar aansluiten. Dit vraagt om zorgvuldig ruimtegebruik en strategische reservering rond energieknooppunten. Buiten de energieknooppunten zien we ruimte voor kleinschalige energie opwek initiatieven waarbij opwek en verbruik lokaal in balans worden gebracht ten behoeve van initiatieven van lokale energiecoöperaties, het verduurzamen van bedrijven, woonwijken en mobiliteit. Bij nieuwe ontwikkelingen moet worden nagedacht over het bijbehorende energiesysteem. Daarbij hoort ook het verkennen van batterijopslag en het beter energetisch op elkaar afstemmen van opwek en energieopslag uit wind en zon en het gebruik daarvan in verschillende energiedragers.

Ook de mogelijkheden van een Small Modulair Reactor (SMR) worden onderzocht, waarbij ook naar draagvlak en een oplossing voor mogelijk afval wordt gekeken. Ondergrondse opslag van gevaarlijk of radioactief afval sluiten we uit.

Bijdrage leveren aan de energietransitie

Drenthe levert een actieve bijdrage aan een klimaatneutraal Nederland in 2050 door in te zetten op een mix van duurzame energiebronnen en zoveel mogelijk verbruik van eigen hernieuwbare bronnen. Het realiseren van de afspraken uit de Regionale Energiestrategie (RES) heeft prioriteit. Zonnepanelen op daken en binnen of direct aansluitend aan stedelijk gebied hebben de voorkeur. We stellen dubbel ruimtegebruik en lokale participatie als randvoorwaarde bij grootschalige energieprojecten. Eventuele vervolgspraken met het Rijk over verdere grootschalige opwek in de regio maken we in samenspraak met gemeenten en inwoners. We maken met gemeenten en eigenaren afspraken over de bestaande zon- en windparken die aan het einde van hun technische of economische levensduur zijn.

In de Omgevingsverordening zijn regels opgenomen met betrekking tot wind- en zonneparken.

Hoewel elektriciteit de ruggengraat vormt van het nieuwe energiesysteem, is elektrificatie alléén niet haalbaar en wenselijk. Door warmtebronnen, zoals geothermie, restwarmte, bodemenergie, zon- en aquathermie slim in te zetten en warmtenetten te ontwikkelen, kan bovengrondse ruimtedruk én druk op het elektriciteitssysteem afnemen. We ondersteunen gemeenten bij de ontwikkeling van plannen voor warmtenetten in de bebouwde omgeving.

In de Omgevingsverordening zijn regels opgenomen met betrekking tot bodemenergiesystemen.

Benutten van het bestaande gasleidingnetwerk

Het nationale waterstofnetwerk verbindt in de toekomst industriële clusters met waterstofopslagen, productielocaties, en met waterstofinfrastructuur in de ons omringende landen. Gasunie realiseert dit grotendeels met bestaande en voor een klein deel met nieuw aan te leggen leidingen. Uitbreidingen van het waterstofnetwerk richting industrie en steden vraagt nader onderzoek naar de vraagontwikkeling en betalingsbereidheid van bedrijven. We stimuleren de ontwikkeling van de waterstofbackbone met een aansluiting van het industriecluster van Emmen en aanvullende aftakkingen van de backbone bij Hogeveen, Meppel en Coevorden.

Initiatieven voor groen gas worden gestimuleerd waar deze passen binnen het energiesysteem. Groen gas levert een substantiële bijdrage als duurzame energiedrager en als alternatief voor fossiele brandstoffen voor bedrijven, mobiliteit en delen van de gebouwde omgeving. De oude GZI-leiding (Emmen-Ommen) is gereserveerd voor het transport van groen gas. Groen gas wordt geproduceerd in lokale, gezamenlijke mestvergisters, groen gas-clusters en grootschalige groen gas-initiatieven op bedrijventerreinen.

Versterken van het regionale energienetwerk

Zonder extra maatregelen leidt de energietransitie richting 2050 tot een forse stijging van de piekbelasting op het elektriciteitsnet. Dit legt grote druk op de bestaande netinfrastructuur én op de benodigde ruimte voor uitbreiding daarvan.

We sturen op een slimme inrichting van het energiesysteem. In plaats van verspreide en grootschalige netverzwaring kiest Drenthe voor opslag van energie en het ontwikkelen van energieknooppunten op logische plaatsen die potentieel hebben in de energie-infrastructuur in strategische zones: fysieke locaties in het elektriciteitsnet, waar infrastructuren samenkomen en elektriciteit wordt getransformeerd of verdeeld. Energieknooppunten omvatten ook ruimtelijke en systeemintegrerende functies: ze bieden ruimte voor grootschalige duurzame opwek en energieopslag. Met deze bundeling voorkomen we dat grootschalige energie-infrastructuur verspreid in het landschap een plek krijgt. Zo ontstaat een energiesysteem dat zowel technisch als ruimtelijk in balans is.

We nemen de regie op de totstandkoming van het toekomstig energiesysteem en maken structurerende keuzes over welke energie-infrastructuur prioriteit moet krijgen. De prioritering vindt plaats in het provinciaal Meerjarenprogramma Investerings Energie en Klimaat (pMIEK). De sturing is gericht op het beter benutten van het netwerk, lokale energie delen in energiehubs en ruimte bieden voor ontwikkelingen die de benodigde flexibilisering en balanceren van het

energiesysteem mogelijk maken. In de Omgevingsverordening zijn regels opgenomen met betrekking tot de energietoets en energieopslag.

3.8 Versterken van de netwerken voor mobiliteit

Goed en veilig bereikbaar zijn, is van maatschappelijk belang. Vrijwel iedereen neemt dagelijks deel aan het verkeer, in welke vorm dan ook, zelfstandig of begeleid, naar huis, werk, school of recreatief. Mobiliteit heeft daardoor een belangrijke economische en sociale functie; een goede bereikbaarheid van werkgelegenheid, zorg, onderwijs, sociale en recreatieve voorzieningen draagt bij aan de ontplooiingsmogelijkheden voor de inwoners en daarmee aan de leefbaarheid van Drenthe. In dunbevolkte gebieden is nabijheid van voorzieningen een belangrijke opgave. Daarnaast is bereikbaarheid,

zowel voor (zakelijk) personenvervoer als goederentransport, een vestigingsvoorwaarde en is het verkeersnetwerk voorwaardenscheppend en sturend voor de ontwikkeling van wonen en werken in Drenthe.

We willen voorwaarden creëren voor een duurzame ontwikkeling van mobiliteit van goederen en personen, materialen, producten tussen stedelijke netwerken binnen en buiten de regio. We richten ons op het aansluiten van Drenthe op de (inter)nationale netwerken voor spoor, weg, water en door de lucht, door openbaar vervoer en fiets te versterken en door steden en dorpen, werk en voorzieningen veilig bereikbaar te houden.

In bijlage 2 zijn kaarten opgenomen om de samenhangende mobiliteitsnetwerken nader te duiden.

Aansluiten op het Nederlandse hoofdrailnet (HRN) en het Duitse spoornetwerk

Spoorwegen versterken de hoogwaardige verbinding met stedelijke gebieden buiten onze regio. Het Rijk is verantwoordelijk voor het beheer, onderhoud en de ontwikkeling van hoofdspoorweginfrastructuur voor openbaar personenvervoer, goederenvervoer en defensie. We zetten ons in voor een betrouwbare en snelle verbinding over bestaand spoor en het opheffen van knelpunten in de verbinding, bijvoorbeeld de flessenhals bij Meppel en gelijkvloerse spoorwegovergangen. In samenwerking met Nedersachsen exploiteert de Bentheimer Eisenbahn de grensoverschrijdende treinverbinding tussen Coevorden en Bad Bentheim. Daarnaast verkennen we nieuwe spoorverbindingen zoals de Nedersaksenlijn en de Lelylijn. De MIRT-verkenning Nedersaksenlijn zal in 2028 uitmonden in een voorkeustracé voor de nieuwe spoorlijn die Groningen en Twente verbindt. We zien de Nedersaksenlijn als katalysator voor brede welvaart in Zuidoost-Drenthe.

Een betrouwbare en vlotte doorstroming op het hoofdwegennet

Het hoofdwegennet bestaat uit de autosnelwegen A28, A32 en A37 en de autowegen N33, N34, N48, N381 en N391. Deze stroomwegen zijn bedoeld voor een veilige en betrouwbare afwikkeling van relatief grote hoeveelheden verkeer, met een hoge gemiddelde snelheid, tussen grote kernen binnen en buiten Drenthe. Als wegbeheerder zijn we verantwoordelijk voor de provinciale stroomwegen N34, N381 en N391. Voor de rijkswegen gaan we in overleg met het Rijk om een betrouwbare, veilige en toekomstbestendige inrichting te borgen.

Aansluiten op het nationale vaarwegennetwerk voor vracht- en recreatievaart

We zijn als provincie eigenaar en beheerder van het vaarwegennetwerk in Drenthe. We dragen bij aan het in stand houden van het vaarwegennetwerk door zorgvuldig beheer van de vaarwegen, de kunstwerken zoals bruggen en sluisen en het bestrijden van invasieve plaagsoorten.

Aansluiten op het luchtvaartnetwerk

De luchthaven Groningen Airport Eelde geeft toegang tot het internationale en intercontinentale luchtvaartnetwerk en is een belangrijke vestigingsfactor voor internationale bedrijven en van belang voor de regionale ontwikkeling met de realisatie en verdere uitbouw van het Business Park Bravo en de Airport Campus. De rijksoverheid is het bevoegd gezag voor Groningen Airport Eelde. Wij zijn voor 30% aandeelhouder van de luchthaven.

We hebben bevoegdheden over de luchtvaartactiviteiten van vliegveld Hoogeveen en Heli Holland onder de Regeling Burgerluchthavens en Militaire luchthavens (RBML). We toetsen verzoeken voor nieuwe luchtvaartactiviteiten aan de Beleidsnota Luchtvaart, de Ontheffingen Tijdelijk en Uitzonderlijk Gebruik luchtvaartuigen (TUG) en aan de Beleidsregel TUG.

De inzet van onbemande luchtvaart ofwel drones wordt steeds belangrijker. Drones hebben naast economische een grote maatschappelijke waarde, bijvoorbeeld in crisis- en noodhulp, gezondheidszorg en infrastructuurbeheer. Door snellere en toegankelijker dienstverlening dragen drones bij aan een veiligere, gezondere en beter verbonden samenleving.

Hoogwaardig openbaar vervoer (HOV) als ruggengraat van publieke mobiliteit

Het Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV) in Drenthe bestaat uit de nationale en regionale treinen en Bus Rapid Transit (BRT) in de vorm van Q-liner en Q-link bussen. We zijn als opdrachtgever verantwoordelijk voor het decentraal openbaar vervoer met trein en bus. Het Rijk is verantwoordelijk voor het beheer van spoorwegen en nationale treinen.

Onze ambitie is het HOV als aantrekkelijk alternatief voor de auto. Dat betekent snel, betrouwbaar, comfortabel en frequent met een minimale bediening van twee keer per uur. We willen het aantal overstappen beperken. Daarom vormen HOV-lijnen een directe verbinding tussen regiokernen en gebiedskernen. We zien kansen voor het ontwikkelen van nieuwe BRT-verbindingen, namelijk Emmen – Hoogeveen, Hoogeveen – Dedemsvaart/Slagharen, Emmen – Beilen – Drachten, Emmen – Klazienaveen, Meppel – Zwolle en Meppel – Smilde – Assen.

Basisnetwerk OV, flex- en deelvervoer om de bereikbaarheid in heel Drenthe op peil te houden

Het basisnetwerk Openbaar Vervoer per bus bestaat uit stads- en streeklijnen en BRT in de vorm van Q-liner en Q-link. Het basisnetwerk is opgenomen in de Busconcessie Groningen Drenthe. Het OV-bureau Groningen Drenthe beheert de concessie. Daar waar de bus niet rijdt, bieden we flexvervoer (hubtaxi/doelgroepenvervoer) en benutten we kansen voor deelmobiliteit.

Ontwikkelen van knooppunten van publieke mobiliteit

We ontwikkelen samen met gemeenten en andere partners knooppunten van publieke mobiliteit: fysieke locaties waar reizigers in staat worden gesteld om op en over te stappen van trein, bus, auto, fiets en/of deelmobiliteit. Voor de ontwikkeling van de knooppunten zoeken we nadrukkelijk de koppeling met lokale voorzieningen voor ontmoeting, boodschappen, zorg, werk, onderwijs, cultuur en sport. Knooppunten met een (boven)regionale functie in de regiokernen en gebiedskernen worden bediend met HOV. Op dorps- en/of wijkniveau zijn lokale knooppunten mogelijk. Daar waar de bus niet rijdt, is de basisbediening van deze locaties vraaggestuurd (hubtaxi). Het overige aanbod van publieke mobiliteit is maatwerk en kan bijvoorbeeld bestaan uit deelmobiliteit.

Ontsluiten van belangrijke voorzieningen, kernen en gebieden met een regionaal (wegen)netwerk

Belangrijke voorzieningen, kernen en gebieden sluiten via het regionale wegennetwerk aan op het hoofdwegennetwerk. Het regionale wegennetwerk bestaat uit gebiedsontsluitingswegen met een bovenlokale betekenis. Deze wegen kunnen ook in beheer van gemeenten zijn. Als wegbeheerder werken we aan een veilige inrichting van provinciale infrastructuur met zorgvuldig en duurzaam beheer en onderhoud. We maken met gemeenten afspraken over een betrouwbare en veilige inrichting van de wegen die in gemeentelijk beheer zijn.

We hanteren de CROW-richtlijnen voor de duurzaam veilige inrichting van infrastructuur voor weg- en fietsverkeer. In de Omgevingsverordening zijn regels opgenomen voor de verkeersafwikkeling van nieuwe ontwikkelingen in het landelijk gebied.

Versterken van doorfietsroutenetwerk van, naar en tussen regio- en gebiedskernen

Doorfietsroutes zijn comfortabele, rechtstreekse en herkenbare routes om het gebruik van de fiets op de lange afstand te stimuleren. We werken samen met het Rijk en gemeenten aan een compleet doorfietsroutenetwerk. We zien potentie om fietsverbindingen van, naar en tussen regio- en gebiedskernen op te waarderen tot doorfietsroute. Onze prioriteit ligt bij het realiseren van ontbrekende schakels en het wegnemen van knelpunten in verkeersveiligheid.

Versterken van het hoofdfietsroutenetwerk tussen woonkernen en belangrijke voorzieningen

De meeste dagelijkse verplaatsingen zijn over relatief korte afstanden. De fiets speelt hierin een belangrijke rol. Fietsen is een betaalbare, gezonde en duurzame vorm van mobiliteit. We zetten in op een compleet netwerk van verkeersveilige hoofdfietsroutes. Deze kunnen ook in beheer van gemeenten zijn. Hoofdfietsroutes verbinden woonkernen met voorzieningen in de regio- en gebiedskernen en de grote recreatieve bestemmingen.

Stimuleren van slim, duurzaam en veilig gebruik van het mobiliteitsnetwerk

Wij zetten samen met gemeenten en andere partners in op een gedragsaanpak om het aantal verkeersslachtoffers tot nul te reduceren en duurzame en actieve mobiliteit te stimuleren. We stimuleren de verduurzaming van mobiliteit door slim gebruik te maken van het netwerk en door in te zetten op milieuvriendelijke vervoerswijzen. Een dekkend netwerk met (semi)publieke laainfrastructuur en voldoende aanbod van duurzame brandstoffen is van belang voor de verduurzaming van het wagenpark.

3.9 Versterken van de woningbouw

In lijn met de bestaande woningbouwafspraken werken we met het Rijk aan het sneller bouwen van meer woningen, met aandacht voor ieders rol en verantwoordelijkheid. Er is daarbij bijzondere aandacht voor herstructurering van de bestaande bebouwing. Woningbouw kan niet los worden gezien van de ontwikkeling van bedrijvigheid (banen) en investeringen in voorzieningen, bereikbaarheid, energie, recreatie en groen. Kwalitatieve keuzes voor bijvoorbeeld het type woonomgeving en woningen zijn van belang om het woningaanbod aan te laten sluiten bij de toekomstige vraag en te stimuleren dat er voldoende betaalbare en duurzame woningen worden gerealiseerd (de juiste woningen voor de juiste doelgroepen op de juiste plek). De woningbouw moet nieuwe inwoners aantrekken en daarmee bijdragen aan een toekomstbestendige bevolkingssamenstelling. In de Omgevingsverordening zijn regels opgenomen met betrekking tot woningbouw in het stedelijk en landelijk gebied.

Betere aansluiting van de woningvoorraad bij de woonbehoeften

Het provinciaal volkshuisvestingsprogramma (VHP) is het belangrijkste instrument waarmee wij onze nieuwe wettelijke rol in de volkshuisvesting vormgeven. Zodra de Wet versterking regie volkshuisvesting (Wvrv) is vastgesteld, wordt het VHP verplicht. Het programma biedt een beleidskader en vormt het juridische fundament voor afspraken met gemeenten, woningcorporaties en het Rijk. De focus ligt op regie voeren en afspraken maken over hoeveel woningen er komen, waar ze komen en voor wie ze bedoeld zijn. Daarbij is er veel aandacht voor het beter benutten van de bestaande woningen, mensen met een laag of middeninkomen (betaalbaarheid) en voor aandachtsgroepen. Het VHP werkt de afspraken uit die Rijk, provincies en gemeenten samen maken. Ons beleid is ook gericht op het versnellen van de transitie naar nieuwe, duurzamere en circulaire bouwmethodes.

Ondersteunen van gemeenten bij woningbouw

Wij ondersteunen gemeenten bij plannen voor herstructurering en transformatie van het stedelijk gebied. De Drentse steden in het algemeen en Assen en Emmen in het bijzonder, zijn belangrijke motoren voor de ontwikkeling van Drenthe. De steden vervullen een regiofunctie en bieden ruimte voor binnenstedelijke woningbouw op grotere schaal, in combinatie met goede bereikbaarheid, voorzieningen en werkgelegenheid. Het verdichten van wijken moet samengaan met de groenopgave uit de Natuurherstelverordening en leiden tot hoogwaardige, attractieve en klimaat-adaptieve buitenruimtes en publieke binnenruimtes. Gemeenschappelijk beheerde buitenruimtes kunnen de betrokkenheid van bewoners en de leefbaarheid van de wijk versterken.

Eventuele uitbreiding vindt zoveel mogelijk plaats aansluitend aan de bestaande bebouwing met een goede verbinding naar het centrumgebied. Bij de ontwikkeling van stadsranden is het van belang om de ruimte om te bewegen en te recreëren in het uitloopgebied integraal onderdeel van het ontwerp te maken.

Ook in dorpen met een gebiedsfunctie bieden wij mogelijkheden om te bouwen. Kernen met een gebiedsfunctie hebben een bovenlokaal verzorgingsgebied en bieden ruimte aan andere woonomgevingen dan de steden en de dorpen in het landelijk gebied. De verbinding met het omliggende landschap is van belang voor het functioneren en de kwaliteit van deze kernen. De realisatie van woningen vindt bij voorkeur binnen de bestaande of anders aansluitend aan de bestaande bebouwingscontour plaats. Onze inzet is dat uitbreiding leidt tot een aantrekkelijke dorpsrand. Bij de ontwikkeling van dorpsranden is het van belang om de ruimte om te bewegen en te recreëren integraal onderdeel van het ontwerp te maken.

We willen in de kleinere kernen van Drenthe met primair een woonfunctie (woonkernen) vervangende woningbouw of toevoeging van nieuwe woningen op basis van de lokale vraag mogelijk maken. Bewonersinitiatieven kunnen daarbij een belangrijk rol spelen in de sociale cohesie van het dorp. De realisatie van woningen vindt in principe binnen of aansluitend op de bestaande bebouwingscontour plaats. In de kleine gehuchten is het ontwikkelen van erfensembles (woongemeenschappen) mogelijk.

We gaan zorgvuldig en selectief om met de ontwikkeling van nieuwe, niet-agrarische functies in het buitengebied. We zien onder andere woningbouw en vestiging van lokale bedrijven als mogelijkheden voor de herbestemming van een voormalig agrarisch bedrijf.

3.10 Versterken van brede welvaart

We werken samen met gemeenten, inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners aan brede welvaart in Drenthe. We willen een provincie zijn waar ruimte is voor nieuwe bedrijvigheid, waar onze jeugd blijft wonen of later naar terugkeert, waar de woningmarkt in balans is en waar de kwaliteit van de leefomgeving – landschap, natuur en cultuur – de motor vormt voor duurzame ontwikkeling en nieuwe inwoners en bedrijvigheid aantrekt. Zo houden we Drenthe sociaal sterk, vitaal en economisch toekomstbestendig.

Bijdragen aan brede welvaart

Brede welvaart wordt afgemeten aan hand van een groot aantal indicatoren onder acht verschillende thema's, waarbij het gaat om de huidige staat en de toekomstige staat van brede welvaart. De indicatoren zijn in de meeste gevallen niet in directe zin te vertalen naar de ruimtelijke context. In onderstaand overzicht is voor een selectie van indicatoren aangegeven welke eisen gesteld kunnen worden aan het ontwerp en inrichting van de ruimte vanuit het perspectief van brede welvaart.

Binnen Drenthe zijn er tussen gebieden verschillen in brede welvaart. De geconstateerde verschillen kunnen aanleiding zijn om ongelijk te investeren binnen Drenthe. We ondersteunen de ambitie van de regio Zuid- en Oost-Drenthe om de gezondste regio van Nederland te worden. Daarnaast is de vergrijzing een belangrijk aandachtspunt en zijn zorgzame gemeenschappen een belangrijk thema.

Bijdragen aan de leefbaarheid in relatie tot voorzieningen

We werken met gemeenten aan een gezamenlijke aanpak om voorzieningen voor iedereen toegankelijk te houden. De afstand tot voorzieningen in Drenthe neemt toe en de bereikbaarheid van voorzieningen verschilt per gebied en tussen groepen mensen. In landelijke gebieden kan de afstand tot basisvoorzieningen, zoals een supermarkt of huisarts, een uitdaging vormen, vooral voor mensen zonder auto. Voor voorzieningen zijn lokale initiatieven goud waard. Onze aanpak is gericht op het ondersteunen van lokale initiatieven en het vereenvoudigen van voorwaarden voor kleinere subsidiebijdragen. In de steden is dit anders, aangezien daar sprake is van meerdere ruimteclaims en meer potentieel conflicterende initiatieven. Hier is een meer specifieke aanpak op zijn plaats, met gerichte investeringen.

Tabel 5. Thema's en indicatoren brede welvaart

BW thema	BW indicator	Een omgeving die...
Materiële Welvaart	<ul style="list-style-type: none"> • Moeite met rondkomen (besteedbaar inkomen) • Aandeel huishoudens onder de lage-inkomensgrens 	Bijdraagt aan financiële bestaanszekerheid, doordat werk, voorzieningen en ondersteuning bereikbaar en toegankelijk zijn.
Gezondheid	<ul style="list-style-type: none"> • Levensverwachting in goed ervaren gezondheid • Overgewicht • Aandeel inwoners dat de eigen gezondheid als (zeer) goed ervaart 	Bijdraagt aan fysieke, sociale en mentale gezondheid en uitnodigt tot bewegen, ontmoeting, ontspanning, sociale participatie en gezonde keuzes.
Arbeid	Netto arbeidsparticipatie	Ruimte geeft aan een divers en toekomstbestendig arbeidsaanbod binnen acceptabele reistijd.
Wonen	<ul style="list-style-type: none"> • Woontevredenheid • Afstand tot ... 	Voldoende, betaalbare en passende woningen biedt binnen acceptabele reistijd tot voorzieningen.
Samenleving	Contact met familie en vrienden of buren	Bijdraagt aan sociale cohesie door uit te nodigen tot ontmoeten en initiatief nemen.
Veiligheid	<ul style="list-style-type: none"> • Gewelddadige misdrijven • Sociale veiligheid 	Criminaliteit ontmoedigt en bijdraagt aan gevoel van veiligheid, in de woning, op straat en in de openbare ruimte.
Milieu	Emissies fijnstof	Zorgt voor schone lucht, schoon water en een gezonde bodem, als basis voor mens en natuur.
Subjectief welzijn	Tevredenheid met het leven	Stressverlagend is en positieve ervaringen in de openbare ruimte stimuleert, bijvoorbeeld door groen, cultuur, sport, spel en recreatie.

4. Een mooi, schoon, gezond en veilig Drenthe

In de voorgaande twee hoofdstukken is benadrukt dat een mooie, schone, gezonde en veilige leefomgeving essentieel is voor het welzijn van inwoners, voor biodiversiteit en voor de aantrekkelijkheid van Drenthe voor bezoekers en nieuwe inwoners. De opgaven in het landelijk gebied en in onze dorpen en steden dagen ons uit om deze kwaliteiten te benutten en te versterken.

4.1 Onze maatschappelijke opgaven

Behoud en versterken van ruimtelijk kwaliteit

De opgave is om te begrijpen waar de ruimtelijke en omgevingskwaliteit kwetsbaar is, waar deze onder druk komt te staan en waar ontwikkelingen het karakter van Drenthe kunnen raken of versterken. Met onze focus op het behoud van herkomstwaarde, een goede gebruikswaarde en toekomstwaarde dragen we bij aan de kwalitatieve ontwikkeling van Drenthe.

Volksgezondheid en sociale samenhang

Vergrijzing, toenemende eenzaamheid, de mate van gezondheid en brede welvaart en de afstand tot voorzieningen beïnvloeden steeds sterker hoe mensen wonen, leven en meedoen in de samenleving. De behoefte aan zorg, ontmoeting en beweging verandert en stelt nieuwe eisen aan de manier waarop wijken, dorpen en steden zijn ingericht. De uitdaging is om kwetsbaarheden voor de volksgezondheid te monitoren en ruimtelijke keuzes te laten bijdragen aan de gezondheid van onze inwoners.

4.2 Onze ambities

We willen een provincie waar mensen graag wonen, werken en op bezoek komen, en waar de kwaliteit van de leefomgeving uitstekend is.

Onze ambitie is dat nieuwe ontwikkelingen de ruimtelijke kwaliteit, milieukwaliteit, gezondheid en veiligheid zoveel mogelijk versterken. Wij willen dat het karakteristieke landschap leesbaar en beleefbaar blijft, bodem, water en ondergrond duurzaam en veilig worden benut, de lucht schoon blijft en er weinig hinder wordt ervaren van geur, geluid en licht.

We zetten in op een leefomgeving die uitnodigt tot bewegen, ontmoeten en ontspannen, en die bescherming biedt tegen risico's voor gezondheid en veiligheid. Een omgeving waarin mensen zich verbonden voelen met elkaar en met hun omgeving, en waar de sociale cohesie die Drenthe kenmerkt behouden blijft.

4.3 Randvoorwaarden voor succes

Om onze ambitie voor een mooi, schoon, gezond en veilig Drenthe te realiseren, is het essentieel dat we als provincie zelf een beweging maken. De opgaven waar we voor staan vragen niet alleen iets van de fysieke omgeving, maar ook van onze eigen manier van organiseren, ontwikkelen en samenwerken.

We willen een provincie zijn die vooruitkijkt, meebeweegt, nieuwsgierig is en energie geeft aan initiatieven die passen bij het Drentse toekomstbeeld. Deze ambitie vraagt niet alleen enthousiasme, maar ook vakmanschap en uitvoeringskracht. Twee randvoorwaarden zijn daarbij bepalend voor ons succes.

Vroegtijdige betrokkenheid

De eerste randvoorwaarde is dat we bewegen naar een ontwikkelgerichte provincie. We willen vroegtijdig betrokken zijn, zodat we kunnen meedenken en richting kunnen geven. Betrokkenheid aan de voorkant geeft ruimte voor betere plannen en zorgt voor meer samenhang en minder verrassingen later in het traject. Deze rol vraagt om wederzijds vertrouwen en moet ons ook gegund worden. Het vraagt om een verschuiving van focus: van het adviseren op plannen aan het einde van een proces, naar het begeleiden van initiatieven aan de voorkant – rekening houdend met de kaders en in nauwe samenwerking met gemeenten en andere partners, zoals de waterschappen en de GGD. Vroegtijdige betrokkenheid is daarmee niet alleen een procesvoorwaarde, maar ook een voorwaarde om kwaliteit, gezondheid en veiligheid daadwerkelijk mee te nemen in ruimtelijke keuzes.

Mobiliseren van ontwerpkracht en uitvoeringskracht

De tweede randvoorwaarde is dat we voldoende ontwerpkracht en uitvoeringskracht mobiliseren. Verbetering van kwaliteit en toekomstperspectief begint bij verbeelding, ontwerp en vakmanschap. Ontwerp verbindt schaalniveaus, belangen en toekomstbeelden, en helpt om keuzes helder en bespreekbaar te maken. Door te investeren in een breed netwerk van ontwerpers, dwarsdenkers en friskijkers vergroten we de creativiteit en het kwaliteitsdenken die nodig om complexe ruimtelijke vraagstukken te doorgronden en richting te geven aan vernieuwende oplossingen. Maar ontwerpkracht alleen is niet genoeg. Ook voldoende capaciteit, deskundigheid en samenwerking in de uitvoering zijn nodig om kwaliteit vast te houden, om bij te sturen op basis van monitoring en om lessen uit de praktijk terug te brengen in beleid en uitvoering.

Zorgvuldigheid

De wens om tempo te maken met woningbouw, energie, infrastructuur en economische ontwikkeling kan botsen met omgevingskwaliteit, gezondheid, veiligheid of landschappelijke samenhang. Omgekeerd kan een te sterke focus op bescherming ontwikkelingen onnodig vertragen of blokkeren. Juist daarom vraagt deze ambitie om vroegtijdige afweging, om kwaliteit aan de voorkant en om een zorgvuldige weging van belangen in plaats van correctie achteraf. Als randvoorwaarden ontbreken of als doelen voor kwaliteit, gezondheid of veiligheid onvoldoende in zicht komen, zullen wij eerst de samenwerking, kennisdeling en ontwerpende aanpak versterken. Als dat onvoldoende effect heeft, kunnen wij kwaliteit steviger borgen in programma's, beleidskaders en regels in de Omgevingsverordening of via instructieregels aan andere bestuursorganen. Waar wettelijke normen in het geding zijn, zetten wij in op toezicht, handhaving en – indien nodig – actualisering van beleid en maatregelen.

Daarmee maken wij duidelijk dat kwaliteit niet vrijblijvend is. Wanneer vrijwillige kwaliteitsverbetering onvoldoende resultaat oplevert, kunnen wij meer sturend optreden. En wanneer monitoring laat zien dat de gekozen aanpak onvoldoende bijdraagt aan het bereiken van onze doelen, zullen wij de inzet van instrumenten en de uitvoeringsstrategie herijken.

4.4 Onze strategie en doelen voor de lange termijn

We sturen op kwaliteit door duidelijkheid te geven over waarden, randvoorwaarden en ontwikkelrichtingen, door vroegtijdige betrokkenheid en door de inzet van ontwerpkracht te stimuleren. Niet door alles vast te leggen.

Daarbij hanteren we de volgende uitgangspunten:

- Ons landschap vormt de basis van onze identiteit en de kwaliteitsdragers van het Drentse landschap vormen de basis voor ruimtelijke afwegingen. Regels in onze Omgevingsverordening geven aan welke waarden voor ons belangrijk zijn en vormen randvoorwaarden.
- We zetten landschapsontwikkeling in om overgangen tussen landbouw en natuur en tussen verstedelijking en landelijk gebied vorm te geven en om de biodiversiteit te versterken.
- De inrichting van de leefomgeving moet bijdragen aan de gezondheid van inwoners en gezond gedrag, bewegen, sporten en ontmoeten stimuleren.
- De leefomgeving wordt zo veilig mogelijk ingericht en het gebruik van de leefomgeving moet ondermijnende criminaliteit voorkomen.
- Voor de milieu en veiligheidsthema's waarvoor we verantwoordelijk zijn, wordt minimaal voldaan aan de geldende normen en wordt achteruitgang van kwaliteit voorkomen.

Onze strategische doelen zijn:

- **Behoud en versterken van de kwaliteit en aantrekkelijkheid van het Drentse landschap.** Wij versterken het landschap als drager van identiteit, gezondheid en brede welvaart, in samenhang met verleden en toekomst.
- **Bijdragen aan een schone, gezonde en veilige leefomgeving.** Wij stimuleren de ontwikkeling van een leefomgeving die uitnodigt tot bewegen, sporten, ontmoeten en omzien naar elkaar, en die aantrekkelijk is voor inwoners, bezoekers en bedrijven.

4.5 De mooiste provincie

Het karakteristieke landschap van Drenthe vormt de basis voor de aantrekkelijkheid van onze provincie. De kwaliteit van het landschap is een belangrijke vestigingsfactor voor bedrijven en inwoners, een magneet voor recreatie en toerisme en een bron van trots voor onze inwoners.

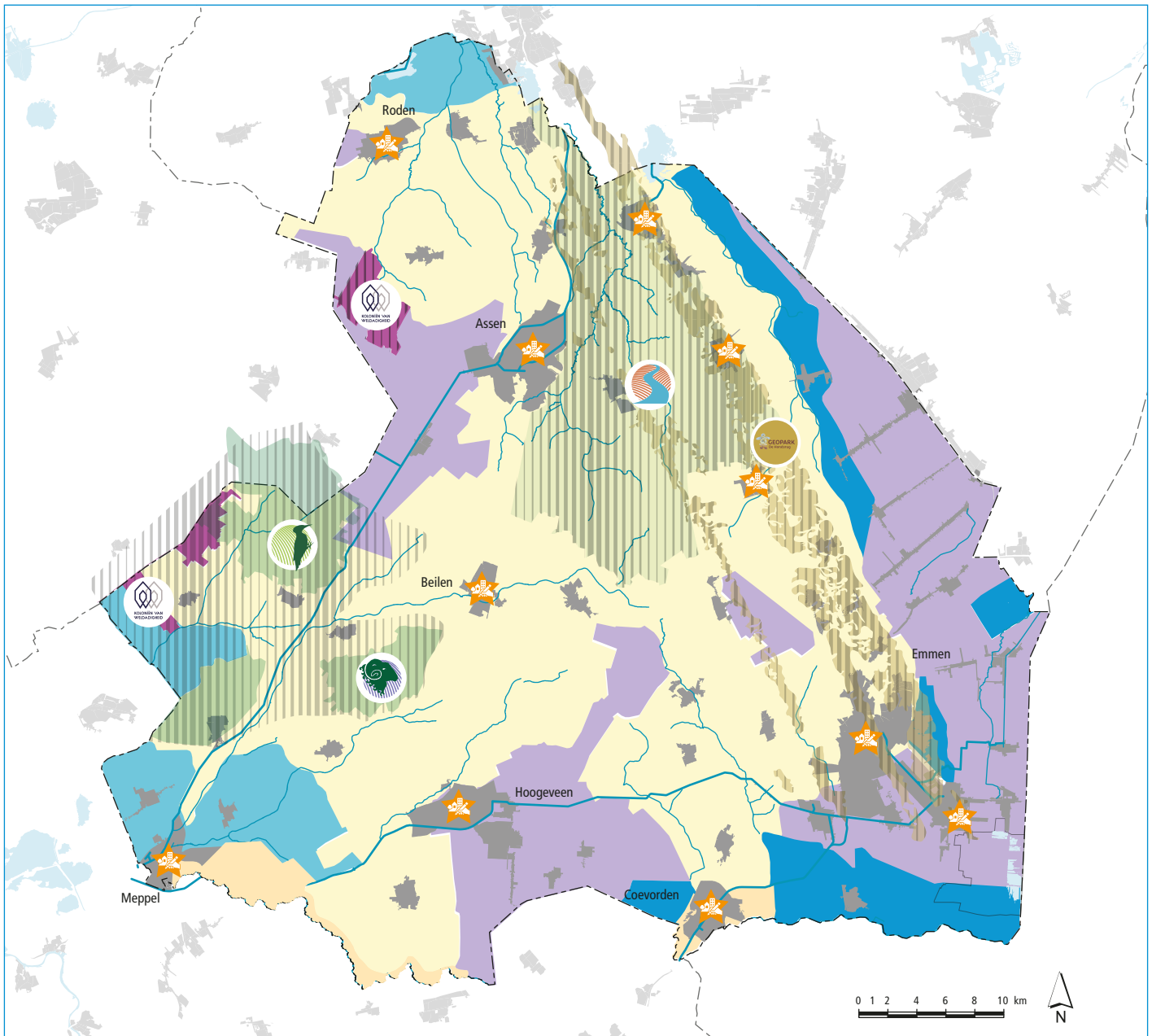
Nieuwe opgaven doen een steeds groter beroep op dezelfde ruimte. Dat vraagt om zorgvuldige keuzes. Het landschap biedt daarbij houvast: het helpt bepalen waar ontwikkelingen passen, waar grenzen nodig zijn en waar combinaties van functies mogelijk zijn met behoud van de samenhang en herkenbaarheid van Drenthe.

Om deze kwaliteiten te behouden en te versterken, werken we aan omgevingskwaliteit: ontwikkelen waar dat kan en beschermen waar dat nodig is. Nieuwe ontwikkelingen dragen bij aan een omgeving die zich kan vernieuwen en meebeweegt met de behoeften van deze tijd, terwijl de Drentse kwaliteit en herkenbaarheid behouden blijven.

Behoud en versterken van het Drentse landschap

Landschap is dat we om ons heen zien; het waarneembare deel van onze omgeving. Het ontstaat uit de wisselwerking tussen natuur (zoals klimaat, reliëf, water, bodem, plant en dier) en menselijk gebruik.

Kaart 4. Een mooi Drenthe

Legenda

Unieke kwaliteit: onbebouwde ruimte

Drenthe beschikt over een unieke kwaliteit; een zichtbaar en beleefbaar contrast tussen bebouwde en onbebouwde ruimte.

Impuls landschapsinvestering landgoederen en bossen

Wij zien kansen om de toegankelijkheid en beleefbaarheid van het landschap te vergroten door nieuwe landgoederen mogelijk te maken.

Impuls landschap en ruimtelijke kwaliteit

Bij gootschalige ontwikkelingen, zoals de gebiedsontwikkeling die samenhangt met de Nedersaksenlijn, geven we een impuls aan de kwaliteit van het landschap.

Lange termijn/toekomstplannen voor grotere dorpen en steden

We ondersteunen gemeenten met ontwerpkracht bij het maken van masterplannen voor de ontwikkeling van de grotere dorpen van de grotere dorpen en steden.

Unieke samenhangende gebieden

We zetten in op versterken van de samenhang van de verschillende kwaliteitsdragers.

 Esdorpenlandschap

 Esgehuchtenlandschap

 Wegdorpenlandschap van de laagveenontginning

 Veenkoloniën

 Wegdorpenlandschap van de randveenontginning

 Landschap van de Koloniën van Weldadigheid

 Nationaal Park Drentsche Aa

 Nationaal Park Dwingelderveld

 Nationaal Park Drents-Friese Wold

 Unesco Wereld Erfgoed Koloniën van Weldadigheid

 Unesco Gopal Geopark De Hondsrug

Omdat het landschap grotendeels uit levend materiaal bestaat en omdat onze manier van ruimtegebruik verandert, is landschap nooit statisch. Het ontwikkelt zich van seizoen tot seizoen en van jaar tot jaar. Oude elementen staan er naast moderne ingrepen zoals antennemasten, windmolens, pijpleidingen, zonneakkers en hoogspanningsmasten. Samen vormen zij het landschap van vandaag.

We behouden en versterken het Drentse landschap door de zes landschapstypen en hun karakteristieke kenmerken herkenbaar, beleefbaar en leesbaar te houden. Een karakteristiek kenmerk zijn de hoge ruggen in het landschap, evenals de gradiënten die de randen van het Drents Plateau vormen.

We willen dat trots op de leefomgeving en aandacht voor kwaliteit vanzelfsprekend wordt in onze Drentse ontwerp en kwaliteitscultuur. Daarvoor organiseren we inspiratie en ontwerpkracht en vergroten we de kennis over de waarde en betekenis van ons landschap. Dit werken we uit in het Programma voor ruimtelijke kwaliteit.

Beleid voor een unieke kwaliteit: Onbebouwde Ruimte

In het verstedelijkt Nederland beschikt Drenthe over een unieke kwaliteit: de onbebouwde ruimte. In onze provincie kun je op veel plekken nog om je heen kijken zonder bebouwing te zien. Deze waarde is het resultaat van een langjarig Drents beleid voor ruimtelijke ordening, gericht op concentratie en bundeling en terughoudendheid met bebouwing van het landelijk gebied.

De onbebouwde ruimte vinden we op verschillende schaalniveaus: van onbebouwde essen tot grote heidevelden. We willen deze unieke kwaliteit een specifieke plek geven in ons beleid. We benoemen het als een van de kwaliteitsdragers van het Drentse landschap en werken in het Programma voor ruimtelijke kwaliteit uit hoe we met deze waarde om willen gaan. Daarbij krijgt de horizon in ieder geval duidelijk aandacht.

Stads- en dorpsilhouetten hebben effect op de beleving van de onbebouwde ruimte. Veel dorpen hebben een van ver herkenbaar silhouet, dat als oriëntatiepunt kan dienen. Deze horizon willen we behouden en met kwaliteit ontwikkelen.

Dat betekent dat we zorgvuldig willen omgaan met hoogbouw. Hoogbouw kan een stedenbouwkundige oplossing zijn om zuinig met de beschikbare ruimte om te gaan. Hoogbouw is vaak een blikvanger. Het kan bijdragen aan oriëntatie en aan de identiteit van een plek. Bij plannen ten aanzien van hoogbouw, kijken wij daarom niet alleen naar de betekenis daarvan binnen een bepaalde stedenbouwkundige structuur, maar ook naar de impact van de hoogbouw op de horizonbeleving.

We willen dat het Drentse landschap ook in de toekomst ervaren kan worden vanaf de Drentse hoofdinfrastructuur. Hiervoor hanteren we het concept wegpanorama's. Daarmee sturen we op het beleefbaar houden van de afwisseling tussen bebouwd en onbebouwd gebied en zorgen we dat ontwikkelingen langs wegen met kwaliteit gepaard gaan.

De kwaliteitsdragers van het Drents landschap

De kwaliteit van het Drentse landschap wordt gedragen door een aantal typerende elementen. Het gaat, naast de onbebouwde ruimte, om stilte en duisternis, groen en biodiversiteit, ruimtelijk erfgoed, archeologisch erfgoed en aardkundige waarden. We koesteren deze waarden en beschermen ze met regels in onze Omgevingsverordening en we denken mee hoe nieuwe plannen kunnen bijdragen aan het landschap en omgevingskwaliteit.

In het bestaand stedelijk gebied zijn wij verantwoordelijkheid voor archeologie en in specifieke gevallen voor cultuurhistorie. Er is sprake van provinciaal belang als dat is opgenomen op de kaarten cultuurhistorie en/of archeologie van de Omgevingsverordening.

Wij hanteren een provinciale monumentenlijst met monumenten die het lokale belang overstijgen, maar ook niet van landelijk belang zijn. Deze monumenten verdienen bescherming op provinciaal niveau. De lijst is een instrument om erfgoed dat het verhaal van Drenthe vertelt te kunnen beschermen en ontwikkelen.

Stilte en Duisternis

Wij zetten ons in voor het behoud en de bescherming van stilte en duisternis. In stiltegebieden, die veelal samenvallen met bestaande natuurgebieden, staan wij geen ontwikkelingen toe die de rust en het natuurlijke karakter van deze gebieden aantasten. Daarbij hanteren wij het uitgangspunt dat stilte niet betekent dat alle geluid afwezig is. Het gaat om het voorkomen van storende, niet-gebiedseigen geluiden. Geluiden die van nature bij het gebied horen, zoals agrarische activiteiten, vallen hier niet onder. Daarnaast richten wij ons op het behoud en de bescherming van de duisternis in Natura 2000-gebieden en Nationale Parken.

Groen en biodiversiteit

Groen en biodiversiteit vormen een essentiële basis voor een gezonde, aantrekkelijke en leefbare omgeving. Daarom

zien we groenversterking en landschapontwikkeling als een onlosmakelijk onderdeel bij ontwikkelingen als woningbouw, bedrijventerreinen en infrastructuur. Dat betekent dat bij ruimtelijke ontwikkelingen actief wordt ingezet op het toevoegen en versterken van groen.

We nemen de mogelijkheden om bij te dragen aan natuurkwaliteit vanaf het begin mee in het ontwerpproces, waarbij we kijken naar de samenhang met landschap, leefomgeving en menselijk gebruik. Daarnaast zetten we in op het versterken van groenblauwe structuren en landschapselementen, passend bij de Drentse landschapstypen. Initiatieven en projecten die hieraan bijdragen ondersteunen we actief. We koppelen deze inzet ook aan de uitwerking van bijvoorbeeld de Drentse Bomen- en Bossenstrategie.

Ruimtelijk erfgoed

We hanteren voor cultuurhistorisch ruimtelijk erfgoed drie beschermingsniveaus én een algemene zorgplicht. Dit is uitgewerkt in het Cultuurhistorisch Kompas en heeft doorwerking in de Omgevingsverordening. Bij een zorgplicht maken initiatiefnemers inzichtelijk welke cultuurhistorische waarden aanwezig kunnen zijn en motiveren hoe plannen daarop aansluiten. Binnen de beschermingsniveaus verschilt de mate van sturing. Cultuurhistorie kan dienen als inspiratiebron, als randvoorwaarde in gebieden met een hoge stapeling van tijdslagen, of als drager en richtinggever in gebieden met een uitzonderlijk hoge cultuurhistorische samenhang. In alle gevallen staat het behouden en versterken van de samenhang centraal, waarbij provincie en initiatiefnemers gezamenlijk verantwoordelijkheid dragen.

Archeologisch erfgoed

De ambitie voor de Drentse archeologie richt zich zowel op instandhouding en bescherming van het bodemarchief als op het ontsluiten, beleven en benutten ervan door een zo groot mogelijk publiek.

We beschermen het bodemarchief, de archeologische vindplaatsen en zones met een middel en hoge archeologische verwachting. Met een onderzoeksagenda verkennen we kennislacunes en zorgen we dat het archeologisch beleid bij de tijd blijft.

Aardkundige waarden

Aardkundige waarden, zoals de Hondsrug, vertellen de natuurlijke ontstaansgeschiedenis van Drenthe. Ze vormen een belangrijke basis voor het karakteristieke landschap en dragen bij aan ruimtelijke kwaliteit, landschappelijke diversiteit, biodiversiteit en klimaatrobuustheid. Deze waarden versterken de identiteit en verschillen tussen gebieden en zijn als bron van kennis over de ontstaansgeschiedenis van Drenthe onvervangbaar. We streven, in samenhang met opgaven voor natuur, cultuur en vrijetijdseconomie, naar een zorgvuldige balans tussen beleving, behoud en herstel van aardkundige waarden.

We bevorderen het draagvlak voor aardkundige waarden door in te zetten op bewustwording en kennisoverdracht. Met aardkundige monumenten brengen we de kennis over de natuurlijke ontstaansgeschiedenis van de bodem van Drenthe onder de aandacht van een breed publiek.

We kennen bij de aardkundige waarden drie beschermingsniveaus welke zijn opgenomen in de Omgevingsverordening.

Landschappelijke inpassing van nieuwe ontwikkelingen

Samen met de partners van de Nedersaksenlijn werken we aan een zorgvuldige ruimtelijke inpassing en landschappelijke transformatie van de nieuwe spoorlijnzone. Ook ontwerpen we mee aan de overige ruimtelijke ontwikkelingen die gaan plaatsvinden rondom de Nedersaksenlijn.

Daarnaast heeft de landschappelijke inpassing van energiemaatregelen (zon, wind, batterij-opslag en nieuwe onderstations) onze aandacht. Voor de inpassing van zonneparken hanteren we de 'Handreiking landschappelijke inpassing zonneakkers'. Bij het verlengen of wijzigen van de huidige vergunningen voor zon- en windparken, beschouwen we de inpassing van de locaties als een nieuw initiatief.

Masterplannen voor dorps- en stadsranden

We ondersteunen gemeenten met ontwerpkracht voor toekomstige ontwikkelingen in stads- en dorpsranden. Daarbij ligt de focus op Assen, Emmen, Hoogeveen, Meppel, Coevorden, Roden, Klazienaveen, Beilen, Gieten, Borger en Zuidlaren.

De Drentsche Aa (Assen), het Oude Diep (Hoogeveen) en de Reest (Meppel) zijn belangrijk voor de omgevingskwaliteit van Drenthe. Wij zijn terughoudend met uitbreiding van aangrenzende steden richting deze beekdalen. Bij Emmen hebben we aandacht voor de ligging aan de Es.

Ook bij de overige dorpen willen we bijdragen aan het behouden en ontwikkelen van de kwaliteiten door inspirerende voorbeelden en informatie binnen en buiten Drenthe te delen met gemeenten. We stimuleren de ontwikkeling van

eigen gemeentelijke of lokale verbijzondering en detaillering van de Drentse maat en schaal. Dit werken we uit in het Programma voor ruimtelijke kwaliteit, met daarbij ook aandacht voor de Drentse typologie van de bebouwde omgeving.

UNESCO Werelderfgoed Koloniën van Weldadigheid

In het UNESCO Werelderfgoed hebben we in een aantal specifieke gebieden een kwaliteitsopdracht om de leesbaarheid en aantrekkingskracht van het wereldwijd unieke cultuurlandschap van de Koloniën van Weldadigheid te versterken. We beschermen, versterken, borgen en monitoren de zogenoemde Outstanding Universal Value (OUV) en nemen deze als leidend uitgangspunt bij ruimtelijke ontwikkelingen.

Nationale Parken Drents-Friese grensstreek

In de Drents-Friese grensstreek (Zuidwest-Drenthe) streven we naar een samenhangend landschap rond de nationale parken Dwingelderveld en Drents-Friese Wold en Oerlandschap Holteringerveld, waarin natuurgebieden, beekdalen en landschapselementen sterk verbonden zijn binnen een agrarisch gebied met ruimte voor nieuwe functies. Dorpen blijven in balans met natuur en cultuurhistorie. Hiermee willen we bijdragen aan een aantrekkelijk woon-, werk- en recreatiegebied. We behouden en versterken de unieke kwaliteiten van natuur, water, landschap en erfgoed, waarbij de verschillende historische lagen van meer dan 3.000 jaar bewoningsgeschiedenis zichtbaar en beleefbaar blijven. De gezamenlijke ambitie van de partners in het Overlegorgaan Regionaal Landschap Drents-Friese Grensstreek is verwoord in het Ambitieplan Samen Vooruit! 2025-2030.

Nationaal Park Drentsche Aa

Het Nationaal Park Drentsche Aa is een aansprekend voorbeeld voor Nederlandse nationale parken doordat natuur, landbouw en 21 dorpen al sinds 2002 duurzaam samen functioneren. Het park omvat nagenoeg het gehele stroomgebied (33.000 ha) en kent een hoge ecologische kwaliteit met internationaal onderscheidende natuur, natuurlijke processen en schaalgrootte, met unieke landschappelijke en cultuurhistorische waarden. Het gebied ontwikkelt zich als een duurzaam functionerend beek- en esdorpenlandschap dat ecologisch vitaal, sociaal leefbaar en economisch duurzaam is. Het nationaal park draagt bij aan een robuust natuur- en watersysteem en vormt een bron voor drinkwater. De gezamenlijke visie voor gebiedsontwikkeling van de partners in het Overlegorgaan is vastgelegd in het Beheer, Inrichtings- en Ontwikkelingsplan Nationaal Park Drentsche Aa.

UNESCO Global Geopark De Hondsrug

Het UNESCO Global Geopark de Hondsrug hangt sterk samen met het Nationaal Park Drentsche Aa. We versterken de samenwerking en samenhang tussen de twee gebieden als visitekaartje voor Drenthe. De Hondsrug, grotendeels gelegen in Drenthe en een stuk in Groningen, heeft de UNESCO-status van Geopark vanwege de grote (geologische) waarde en uniciteit van het gebied. Wij spannen ons in om de bijzondere aardkundige, archeologische, cultuurhistorische en landschappelijke kwaliteiten te behouden, te versterken en uit te dragen. Gezamenlijk met partners geven we uitvoering aan het Masterplan UNESCO Global Geopark De Hondsrug.

Impuls landschapsinvestering landgoederen en bossen

Door de groei van het inwoneraantal, toerisme en de hoeveelheid opgaven neemt de druk op ons landelijk gebied toe. We zien goede kansen om de toegankelijkheid en beleefbaarheid van het landschap te vergroten door onder voorwaarden nieuwe landgoederen mogelijk te maken. Een landgoed is een vorm van landschapontwikkeling en -investering die de verbinding tussen dorp of stad en het omliggende landschap versterkt en ruimte biedt voor buffers die bijdragen aan doelen voor recreatie en toerisme, wonen, natuur, water, bos en biodiversiteit. De betekenis en de haalbaarheid van dit concept wordt verder verkend in het op te stellen Programma voor ruimtelijke kwaliteit.

4.6 De gezondste provincie

Realiseren van een schone, gezonde en veilige leefomgeving

We streven naar een leefomgeving waarin mensen zich gezond, veilig en prettig kunnen bewegen, wonen en werken. Een aantrekkelijke leefomgeving is daarbij vanzelfsprekend ook een schone en gezonde leefomgeving.

Schone lucht, schoon water en een gezonde bodem vormen de basis, net als een inrichting die uitnodigt tot bewegen, ontmoeten, ontspannen en omzien naar elkaar.

Een gezonde leefomgeving ontstaat niet alleen door fysieke ingrepen, maar ook door sterke gemeenschappen. Verenigingsleven, ontmoetingsplekken, maatschappelijke en culturele voorzieningen en een veilige openbare ruimte dragen bij aan sociale cohesie, naberschap en welzijn. We willen een leefomgeving waarin iedereen – jong en oud – zich veilig kan verplaatsen en zo lang mogelijk zelfstandig kan blijven wonen.

We gaan gezondheid integraal meenemen in ruimtelijke plannen en gebiedsprocessen. Om deze inzet verder vorm te geven en te verbinden met andere beleidsterreinen, werken we samen met onze partners verder uit hoe ruimtelijke inrichting, leefomgeving en gezondheid elkaar versterken.

Tegelijkertijd zetten we in op het behouden en verbeteren van de milieukwaliteit en omgevingsveiligheid, zoals vastgelegd in onze Milieustrategie. Daarbij gelden heldere uitgangspunten. We richten ons op het beperken en zorgvuldig concentreren van milieubelastende activiteiten, het uitvoeren van wettelijke programma's, zoals het Actieplan Geluid, het beschermen van bodem, water en ondergrond, het verbeteren van luchtkwaliteit en het beheersen van risico's op het gebied van omgevingsveiligheid en natuurbranden. Daarbij houden we nadrukkelijk rekening met nieuwe risico's die samenhangen met klimaatverandering, zoals extremere weersomstandigheden. Voor milieu- en veiligheidsthema's waarvoor de provincie verantwoordelijk is, geldt dat wettelijke normen de ondergrens vormen en dat achteruitgang van kwaliteit niet wenselijk is.

We richten de leefomgeving zo veilig mogelijk in en sturen op verantwoord gebruik, waarbij ondermijnende criminaliteit en activiteiten worden voorkomen.

5. Kiezen in de ruimte

Met deze Omgevingsvisie geven wij richting aan de ontwikkeling van Drenthe tot 2050. We doen dat vanuit de overtuiging dat voor een toekomstbestendig Drenthe we opgaven in samenhang moeten bekijken en niet langer per thema of per plek afzonderlijk benaderen. Water en bodem, natuur, landbouw, wonen, economie, energie, bereikbaarheid, gezondheid en omgevingskwaliteit grijpen steeds sterker op elkaar in. Dat maakt de noodzaak tot kiezen groter. Niet alles kan overal. Niet alles kan tegelijk.

Ruimtelijke ordening gaat in essentie om het toedelen van functies aan schaarse ruimte. Waar ruimte nodig is, raakt dat vaak een bestaande functie. Deze Omgevingsvisie kiest ervoor om die werkelijkheid niet te verhullen, maar juist expliciet te maken. Dat past bij de sturingsfilosofie van deze Omgevingsvisie. Daarbij geven wij richting waar provinciale belangen dat vragen, maar laten wij ruimte voor nadere uitwerking in programma's, gebiedsprocessen en – waar nodig – de Omgevingsverordening.

Waar het schuurt

De grootste botsingen in ruimtegebruik doen zich in Drenthe voor op de plekken waar meerdere maatschappelijke opgaven samenkomen. Dat is in de eerste plaats zichtbaar in het landelijk gebied. Daar raken de opgaven voor waterkwaliteit, natuurherstel, landbouw, klimaatadaptatie, drinkwater en leefbaarheid elkaar direct. Het water- en bodemsysteem stelt grenzen aan het gebruik van de ruimte. Tegelijk moet Drenthe voldoen aan wettelijke verplichtingen voor natuur en waterkwaliteit en is perspectief nodig voor een rendabele en toekomstbestendige landbouw. Juist in die samenloop van opgaven ontstaat spanning tussen legitieme publieke en private belangen die niet vanzelfsprekend tegelijk te realiseren zijn.

Die spanning zien we bijvoorbeeld in de beekdalen en in TLGD-gebieden waar natuur-, water- en landbouwopgaven samenkomen. Daarom kiezen wij voor een samenhangende, gebiedsgerichte aanpak, waarin de kenmerken van het gebied, de opgaven, bestaande functies en toekomstperspectieven in samenhang worden bekeken.

Ook in de steden en dorpen doen zich botsingen in ruimtegebruik voor. Wij kiezen bewust voor groei, maar willen tegelijkertijd zorgvuldig omgaan met ruimte en kwaliteit. Daarom kiezen wij voor bundeling van groei rond steden, stationsomgevingen en goed verbonden dorpen, en voor uitbreiding alleen waar die logisch, klimaatbestendig en kwalitatief goed inpasbaar is.

Duidelijk waar het moet

In gevallen waar het maatschappelijke belang zwaarder weegt, maken wij duidelijke keuzes. Bij verstedelijking, energie en bedrijvigheid sturen wij nadrukkelijker op de juiste plek, de juiste schaal en de toegevoegde waarde voor Drenthe.

Bij die afweging zijn wij ons ervan bewust dat ruimtelijke keuzes diep kunnen ingrijpen in eigendom, gebruik en toekomstperspectief van mensen en bedrijven. Daarom kiezen wij voor een zorgvuldige en rechtvaardige benadering, met vroegtijdige duidelijkheid, gebiedsgerichte uitwerking, respect voor eigendomsrechten, vrijwilligheid als vertrekpunt en aandacht voor passende ondersteuning binnen de geldende kaders.

Samen afhankelijk

Voor het realiseren van onze ambities zijn wij afhankelijk van het handelen van anderen. Voor het landelijk gebied gaat het om nationale en Europese kaders, financiering en de samenwerking met agrariërs en gebiedspartners. Voor gezonde groei zijn factoren als netcongestie, stikstofruimte, investeringsmogelijkheden en de medewerking van andere partijen bepalend voor de uitvoerbaarheid.

Onze rol is om richting te geven, te verbinden en mogelijk te maken, en – waar nodig – kaderstellend op te treden.

Koersvast en adaptief

Deze Omgevingsvisie is koersvast, maar niet star. Wij werken lerend en adaptief, met monitoring en evaluatie als vast onderdeel van ons beleidsbouwwerk.

Als structureel blijkt dat doelen niet haalbaar zijn via de gekozen route, trekken wij daar bestuurlijke conclusies uit en herijken wij ambities, fasering en uitvoeringsstrategie. Waar wettelijke verplichtingen of bestuurlijke afspraken in het geding zijn, is niets doen geen optie.

Tot slot

Deze Omgevingsvisie is geen blauwdruk, maar geeft richting aan de ontwikkeling van Drenthe. Zij maakt zichtbaar waar keuzes nodig zijn, welke belangen daarbij een rol spelen en hoe wij die afwegen. Daarmee geven wij richting aan de ontwikkeling van Drenthe: koersvast waar dat nodig is, zorgvuldig waar dat kan en adaptief waar dat moet.

Verantwoording

Motiveringsplicht participatie: hoe hebben we de samenleving betrokken

De Omgevingswet vraagt ons om toe te lichten hoe belanghebbenden zijn betrokken bij de totstandkoming van de Omgevingsvisie. Wij hebben deze visie in samenspraak met inwoners, jongeren, gemeenten, waterschappen, vakprofessionals en maatschappelijke organisaties gemaakt. We sloten aan bij wat er al was, zoals het Burgerberaad Wonen, onderzoeken van het Drents Panel, lopende processen en vastgesteld beleid, en vulden dit gericht aan waar dat nodig was. Daarmee hebben we bestaande inzichten benut en voorkwamen we dat mensen onnodig vaak werden bevroegd.

Wat dit samen opleverde

Allereerst is er brede waardering voor wat Drenthe sterk maakt: rust en ruimte, een herkenbaar landschap, saamhorigheid en nabijheid, levendige dorpen en de menselijke maat. Dat zijn kwaliteiten waar mensen trots op zijn en die iedereen graag wil behouden. Tegelijkertijd laten de gesprekken zien waar de gezamenlijke verwachtingen en wensen liggen: betaalbaar en passend wonen als voorwaarde om te blijven of terug te keren, groen, schoon water en natuur dichtbij als basis voor gezondheid en leefkwaliteit, goede bereikbaarheid met de fiets, het OV (bus) en digitale verbindingen om onderwijs, werk en voorzieningen toegankelijk te houden, en veiligheid als basisbehoefte.

Voor de ruimtelijke keuzes is er vertrouwen dat Drenthe zorgvuldig kan groeien op passende plekken: binnen kernen waar het kan, uitbreiden aan randen waar het past en in steden hoger bouwen waar dat de kwaliteit versterkt. Altijd met groene, gezonde woonomgevingen als uitgangspunt. Voor energie wordt gevraagd om zorgvuldigheid: eerst op daken en bedrijventerreinen, en inpassing die het landschap recht doet. Bij natuur en water is er draagvlak en trots op wat al is bereikt, met de oproep om samen door te werken aan natuurherstel, meer ruimte voor water en slimme combinaties met landbouw.

Medeoverheden waarderen de open samenwerking en vragen om duidelijke rolverdeling, scherpe keuzes (waar wel/waar niet) en gebiedsgerichte uitwerking. Professionals roemen de kwaliteitsfocus en brede-welvaartsblik en vragen om scherpere keuzes, meer regie, integraliteit en een sterk Drents toekomstbeeld, waarin de volgende generatie centraal staat.

Kortom: brede waardering voor wat Drenthe is en een gedeeld vertrouwen in wat Drenthe kan worden. Met een balans tussen ontwikkelen en beschermen, en kwaliteit als kompas.

Wat we ermee hebben gedaan

De opbrengsten van de participatie zijn stap voor stap verwerkt in de Startnotitie (richting bepalen), de Contournota (keuzes verkennen) en concept- en ontwerp-Omgevingsvisie (keuzes vastleggen). De signalen uit de samenleving hielpen ons om keuzes aan te scherpen: waar ontwikkeling mogelijk is en waar grenzen liggen, welke waarden leidend zijn en hoe we onze provinciale rol invullen. Ook hebben we op basis van de participatie gekozen voor een gebiedsgerichte

uitwerking via programma's, zodat we samen met gemeenten, waterschappen en partners verder kunnen werken aan maatregelen per gebied.

Daarnaast heeft de participatie geleid tot een nog sterkere integrale benadering: gezondheid, recreatie, cultuur, sport en leefbaarheid hebben een steviger plek gekregen, met nadruk op groene en schone woonomgevingen en een klimaatbestendige inrichting.

De opbrengsten vormen bovendien een onderlegger van het Kompas, een instrument dat ons ondersteunt om tot transparante en navolgbare besluitvorming te komen. De signalen van inwoners, jongeren, professionals en medeoverheden gebruiken we als aandachtspunten in het gesprek over waar ontwikkelingen passen en hoe initiatieven waarden toevoegen aan de leefomgeving, ook voor volgende generaties.

Tot slot is de Omgevingsvisie verrijkt met visualisaties en een meer verhalend perspectief, waarmee de richting die in het participatieproces naar voren kwam, herkenbaar terug te zien is in het beeld van Drenthe in 2050. Meer achtergrondinformatie, zoals verslagen en nieuwsbrieven, is te vinden via www.provincie.drenthe.nl/nieuweomgevingsvisie. Afbeelding 5 laat het proces met alle participatiemomenten zien.

Impactanalyse Brede Welvaart en de mer-procedure

De Omgevingsvisie geeft richting aan de ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe en vormt een kader voor toekomstige besluiten. Als toekomstige besluiten kunnen leiden tot aanzienlijke milieueffecten of tot significante effecten op Natura2000-gebieden, en de kaderstelling in de Omgevingsvisie voldoende concreet is, schrijft de Omgevingswet een milieueffectrapportage voor. Bijvoorbeeld als in de Omgevingsvisie locaties voor windparken, nieuwe regionale industrieterreinen, nieuwe provinciale participatieproces infrastructuur of landinrichting worden aangewezen.

Omdat vooraf niet vaststond of de Omgevingsvisie mer-plichtig zou zijn, is er veiligheidshalve voor gekozen de mer-procedure op te starten. We hebben een onderzoeksagenda opgesteld, deze voor advies voorgelegd aan wettelijke adviseurs en de Commissie voor de milieueffectrapportage en ter inzage gelegd.

Toen de ontwerp-Omgevingsvisie zijn definitieve vorm begon te krijgen, is geconcludeerd dat er geen mer-plicht geldt. De visie bevat geen concrete kaderstellende uitspraken voor mer- (beoordelingsplichtige) vervolgbesluiten en er is geen Passende Beoordeling nodig. Daarom zijn we niet verdergegaan met de mer-procedure.

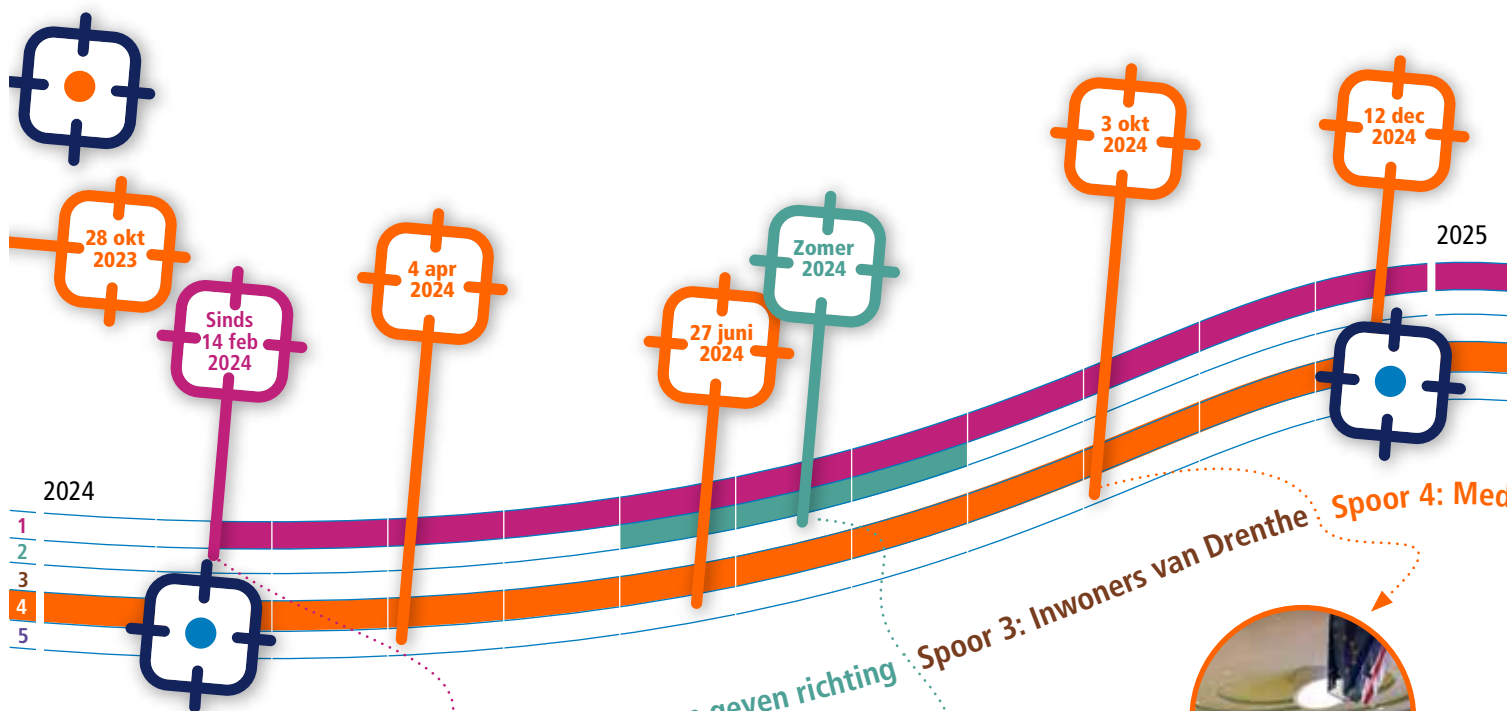
Wel is een uitgebreide analyse, beschrijving en beoordeling van de staat van de leefomgeving uitgevoerd. Hierin is zowel de huidige staat van Drenthe als de staat met autonome ontwikkelingen tot 2050 beschreven en beoordeeld. Uit de analyse komen drie samenhangende hoofdpogaven naar voren die bepalend zijn voor de toekomstige ontwikkeling van Drenthe:

- Het verbeteren van natuurkwaliteit en biodiversiteit, het terugdringen van stikstofdepositie en het behalen van de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW);
- Omgaan met de gevolgen van klimaatverandering, en dan met name de gevolgen van droogte;
- Omgaan met de gevolgen van demografische verandering.

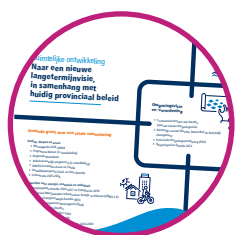
Daarnaast is beoordeeld hoe de ambities en doelen in deze Omgevingsvisie zich verhouden tot deze opgaven. De Impactanalyse Brede Welvaart onderbouwt daarmee de hoofdpogaven die in deze Omgevingsvisie centraal staan: het verbeteren van natuurkwaliteit en biodiversiteit in samenhang met stikstof en de doelen van de Kaderrichtlijn Water, het omgaan met de gevolgen van klimaatverandering – in het bijzonder droogte – en het omgaan met demografische verandering. Deze inzichten zijn betrokken bij de keuzes in deze Omgevingsvisie, onder meer door de nadruk op samen-

hang tussen water, bodem, natuur, landbouw, gezondheid en leefbaarheid, en door te kiezen voor een gebiedsgerichte en programmatische uitwerking. De impactanalyse laat ook zien dat het realiseren van brede welvaart niet alleen afhangt van de richting van de visie, maar vooral van de concrete uitwerking. Daarom zetten wij in de vervolgstappen in op het expliciet maken van spanningen tussen ruimteclaims, het monitoren van de bijdrage aan de hoofdpogaven en het bijsturen waar dat nodig is. De rapportage met bevindingen vormt de eigenstandige bijlage 'Impactanalyse Brede Welvaart'.

Afbeelding 5. Participatiemomenten nieuwe Omgevingsvisie

Spoor 1: Benutten wat er al is

Benutten van wat er al is

Gebruik maken van lopende (participatie)trajecten en bestaande opgaven, zoals het Burgerberaad Wonen en Toekomstdromen van het Drents Panel.

Wat heeft het opgeleverd?

Lopende trajecten zijn samengebracht en ontbrekende onderwerpen aangevuld om alle (participatie)inbreng goed af te stemmen.

Spoor 2: Jongeren geven richting

Jongeren geven richting

Online enquête en straatgesprekken met 500 jongeren over hun toekomst in Drenthe. Gesprekken met jonge ambtenaren en Jongeren Adviesraad.

Wat heeft het opgeleverd?

Jongeren vinden vooral natuur, betaalbaar wonen en kansen om te leren en te werken belangrijk.

Spoor 3: Inwoners van Drenthe

Spoor 4: Medeoverheden

Medeoverheden

Samenwerking met (buur)gemeenten in Duitsland en het Rijk. Naast diverse

- 28 okt 2023 Symposium K
- 4 apr 2024 Symposium D
- 27 jun 2024 Symposium V
- 3 okt 2024 Symposium F
- 12 dec 2024 Symposium (
- 19 mrt 2025 Ambtelijk ov
- 27 mrt 2025 Bestuurlijk o
- 7 mei 2025 Werksessie v
- 13 mei 2025 Horizoncafé
- 9 okt 2025 Reflectiesess

Wat heeft het opgeleverd?

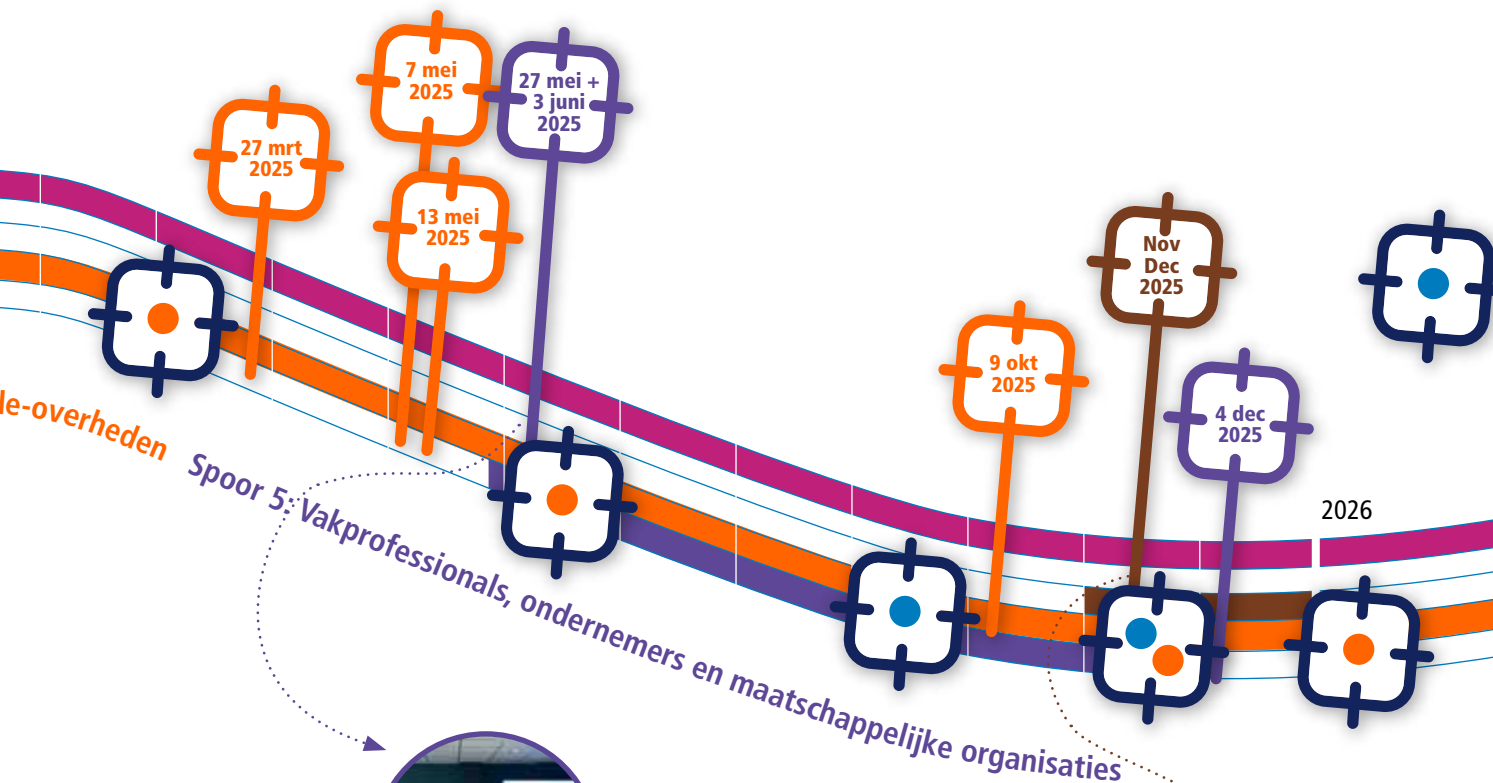
Betere afstemming, gedeelde inzicht en aanpak tussen overheden.

Mijlpalen project ●

- 14 feb 2024 Vaststelling Startnotitie Omgevingsvisie door PS
- 18 dec 2024 Vaststelling Contournota Omgevingsvisie door PS
- 23 sep 2025 Vaststelling Onderzoeksagenda door GS
- 19 nov 2025 Vrijgeven Concept-Omgevingsvisie door GS, voor consultatie
- 8 apr-21 mei 2026 Terinzagelegging Ontwerp-Omgevingsvisie en Impactanalyse Brede Welvaart
- 13 mei 2026 Bespreking Ontwerp-Omgevingsvisie door PS

Informatiemomenten Provincie

- 18 okt 2023 Statenbijeekomst St
- 5 mrt 2025 Statenbijeekomst a
- 11 jun 2025 Excursie Landschapsg
- 26 nov 2025 Statenbijeekomst Co
- 7 jan 2026 Verdiepende Statenbi
- 6 mei 2026 Statenbijeekomst Or

en, waterschappen, buurprovincies,
e ambtelijke overleggen:

Horizon van Drenthe: de aftrap
Demografie & brede welvaart
Water kent (geen) grenzen
Ruimtelijke kwaliteit
(Be)sturen en samenwerken
Overleg gemeenten + waterschappen
Overleg (VDG)
Waterschappen

ie conceptvisie

nten en sterkere gezamenlijke

ale Staten ●

artnotitie
anpak en participatie
eschiedenis met Theo Spek
concept-Omgevingsvisie
ijeenkomst Concept-Omgevingsvisie
ntwerp-Omgevingsvisie

Vakprofessionals, ondernemers, maatschappelijke organisaties

Experts, ondernemers, maatschappelijke organisaties en onderwijsinstellingen leveren inzichten en ideeën.

- 27 mei en 3 juni 2025 **Horizoncafés**
- 4 december 2025 **Horizon in Zicht**

Wat heeft het opgeleverd?

Professionals droegen inhoudelijke bouwstenen aan en hielpen de conceptversie te toetsen op ambities, scherpste, haalbaarheid en draagvlak.

Inwoners van Drenthe

Panelonderzoek onder inwoners over de dilemma's en keuzes concept-Omgevingsvisie.

Wat heeft het opgeleverd?

Drenten zoeken vooral balans: betaalbare woningen, natuur en voorzieningen, met ontwikkeling die functies slim combineert.

<https://www.provincie.drenthe.nl/nieuweomgevingsvisie>

Bijlagen

1. Begrippenlijst

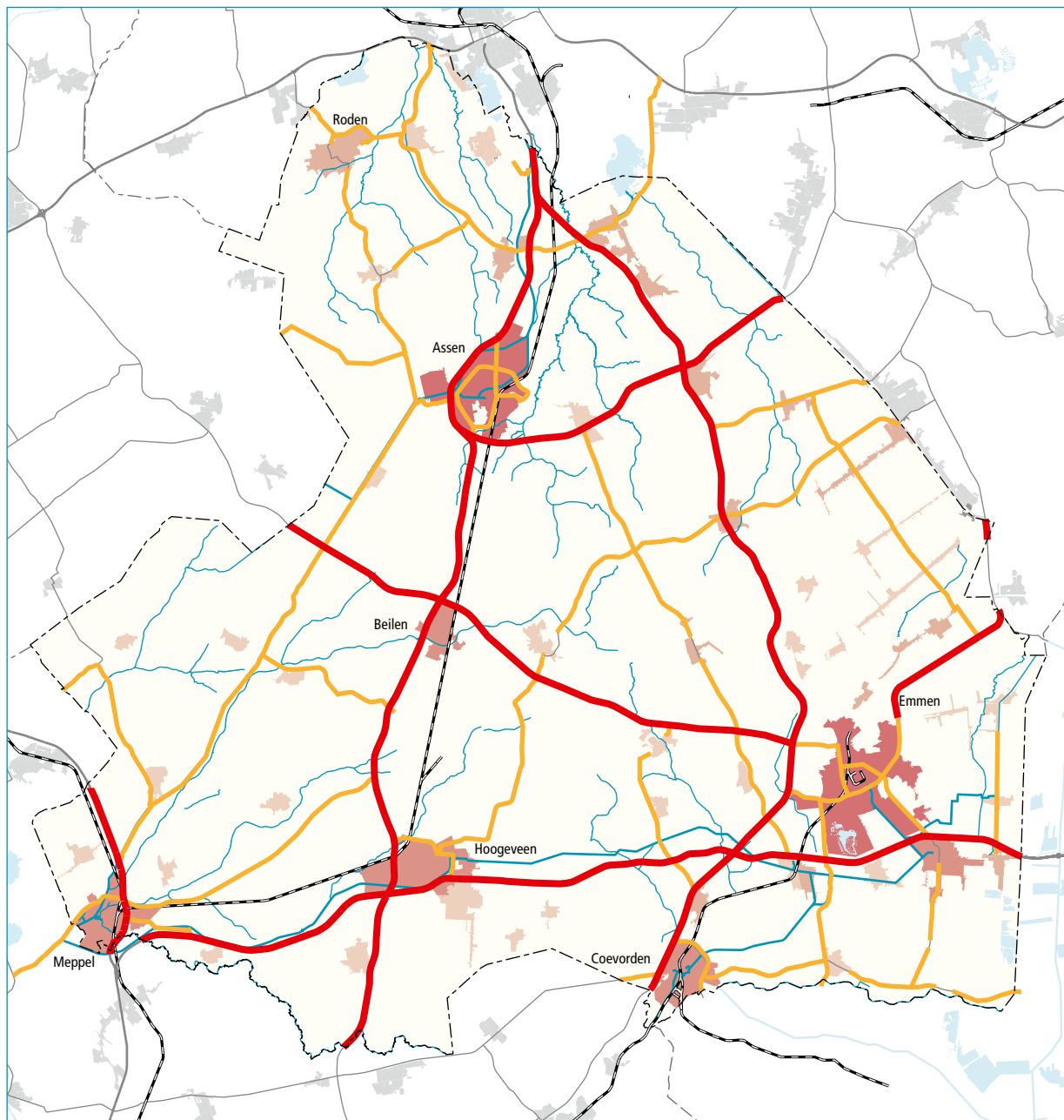
Ambitie	Het streven naar een bepaald doel.
ASV	Aanvullende Strategische Voorraden: Toekomstige strategische grondwatervoorraden voor drinkwatervoorziening.
Basiskwaliteit Natuur	Minimale omgevingscondities die nodig zijn voor duurzame instandhouding van algemene soorten.
Beekdalen	Lagergelegen gebied in het landschap waar een (gekanaliseerde) beek doorheen stroomt.
Brede Welvaart	Kwaliteit van leven nu, in de toekomst en elders in de breedste zin van het woord, in plaats van alleen te kijken naar economische groei of inkomen
Doorfietsroute/Hoofdfietsroute	Comfortabele, verkeersveilige fietsverbindingen tussen kernen en voorzieningen.
Energieknooppunten	Locatie waar verschillende energiestromen, zoals elektriciteit, warmte, gas (of waterstof), bij elkaar komen en slim op elkaar worden afgestemd.
Gebiedsproces	Een gezamenlijk traject waarin grondeigenaren, provincie, gemeenten, inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties samenwerken aan de ontwikkeling van een gebied, met als doel tot gedragen keuzes, maatregelen en uitvoering te komen.
Gezonde groei	Een ontwikkeling die economische en maatschappelijke vooruitgang verbindt met een gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving
Goed verbonden dorpen	Dorpen die hoogwaardig zijn aangesloten op de netwerken voor economie, energie, mobiliteit en voorzieningen.
Groenblauwe dooradering	Groenblauwe dooradering is een divers, samenhangend en fijnmazig netwerk van houtige-, natte- en kruidige landschapselementen in het landelijk gebied, dat functioneert als leefgebied voor soorten én bijdraagt aan de connectiviteit tussen het Natuur Netwerk Nederland en daarmee een essentiële bijdrage levert aan het realiseren van de Basiskwaliteit Natuur buiten natuurgebieden.
HOV	Hoogwaardig Openbaar Vervoer: Openbaar vervoerssysteem van trein en bus met hoge frequentie, kwaliteit en betrouwbaarheid.
Integraal	Verschillende onderwerpen of belangen worden niet los van elkaar bekeken, maar als één samenhangend geheel.
Kompas	Instrument om ruimtelijke afwegingen transparant en navolgbaar te maken aan de hand van zes leidende principes
Kwetsbare drinkwatergebieden	Aangewezen beschermingszones rond drinkwaterwinningen waar extra bescherming van bodem en grondwater nodig is.
Landelijk karakter	De ruimtelijke uitstraling van het Drentse buitengebied, gekenmerkt door openheid, rust, groen, dorpsheid en samenhang tussen landschap, landbouw en natuur.
Leidend principe	Richtinggevende, normerende uitspraak die houvast biedt bij keuzes over ruimtelijke ontwikkelingen.
(Maatschappelijke) opgave	Een probleem of een kans die in de maatschappij wordt gevoeld en die om een interventie van de provincie vraagt. Het zijn de grote onderwerpen waar we de komende jaren mee aan de slag moeten gaan.
Milieueffectrapportage (m.e.r.)	Een procedure waarmee de milieugevolgen van een plan of project in beeld worden gebracht, zodat deze kunnen worden meegewogen bij de besluitvorming.
Natura 2000-gebieden	Europees netwerk van beschermde natuurgebieden, met instandhoudingsdoelen voor soorten en hun natuurlijke leefomgeving.
NNN	Natuurnetwerk Nederland: Nationaal netwerk van bestaande en nieuwe natuurgebieden en ecologische verbindingen.

Omgevingskwaliteit	De kwaliteit van de fysieke leefomgeving, die zowel het verleden (herkomstwaarde), het gebruik (gebruikswaarde), de beleving (belevingswaarde) als duurzaamheid en aanpasbaarheid (toekomstwaarde) omvat. Het gaat daarmee over ruimtelijke, landschappelijke, milieu, erfgoed- en identiteitsaspecten.
Omgevingsprogramma	Een beleidsdocument onder de Omgevingswet van Gedeputeerde Staten (GS) waarin de strategische langetermijndoelen en beleidskeuzes uit de Omgevingsvisie zijn vertaald naar tactische doelen en resultaten voor de middellange termijn (4-7 jaar).
Omgevingsveiligheid	Het geheel van maatregelen, afwegingen en voorwaarden gericht op het voorkomen, beperken en beheersen van risico's voor mens en milieu die kunnen ontstaan door ongevallen, rampen of crisissituaties in de fysieke leefomgeving.
Omgevingsvergunning	Vergunning die door Provinciale Staten wordt verleend voor activiteiten die gevolgen hebben voor de fysieke leefomgeving en waarvoor de provincie bevoegd gezag is.
Omgevingsverordening	De Provinciale Omgevingsverordening (POV) van Provinciale Staten bevat de juridische regels voor de fysieke leefomgeving waar burgers, bedrijven en gemeenten zich aan moeten houden.
Omgevingsvisie	Het integrale strategisch beleidsdocument van Provinciale Staten voor de fysieke leefomgeving, waarvan de juridische grondslag ligt in de Omgevingswet. In het beleidskader worden beleidskeuzes gemaakt over opgaven die van provinciaal belang zijn en wordt de sturingsfilosofie beschreven waarmee de strategische doelen gerealiseerd kunnen worden.
Regio-/Gebieds-/Woonkernen	Indeling van Drentse kernen naar functie. Regiokernen (Assen, Emmen, Hoogeveen, Meppel) zijn de belangrijkste centra voor voorzieningen en sociaaleconomische ontwikkeling en vormen het zwaartepunt voor verdere verstedelijking. Gebiedskernen (Coevorden, Roden, Klazienaveen, Beilen, Gieten, Borger, Zuidlaren) vervullen een bovenlokale functie en bieden ruimte voor ontwikkeling die past bij hun regionale rol. De overige kernen beschouwen we primair als woonkernen.
Ruimtelijk systeem	Een samenhangend geheel van natuurlijke, landschappelijke of maatschappelijke onderdelen die gezamenlijk de werking en inrichting van de leefomgeving bepalen.
Strategisch doel	Beoogt een maatschappelijk effect op de lange termijn te bereiken, waaraan de provincie (samen met partners) bijdragen levert door veranderingen teweeg te brengen.
TLGD-gebieden	Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe: gebieden met specifieke opgaven voor stikstof, natuur en water, onderdeel van gebiedsgerichte aanpak.
Unieke samenhangende gebieden	Ruimtelijk samenhangende gebieden waarin de ontstaansgeschiedenis, landschappelijke structuur en cultuurhistorie in hoge mate herkenbaar en beleefbaar zijn, en die daarmee bepalend zijn voor de identiteit van de provincie. Deze gebieden onderscheiden zich door een sterke interne samenhang en een duidelijke ruimtelijke logica (bijvoorbeeld in reliëf, verkaveling, beplanting en waterstructuren). Ze functioneren als dragers van omgevingskwaliteit.
VAB	Vrijkomende Agrarische Bebouwing: Agrarische bebouwing die vrijkomt door beëindiging van bedrijven en een nieuwe bestemming kan krijgen.
Waardevolle essen	Cultuurhistorisch en landschappelijk waardevolle open akkercomplexen binnen het Drentse esdorpenlandschap
Water en Bodem Sturend	Ruimtelijk principe dat natuurlijke eigenschappen van het water- en bodemsysteem bepalend zijn bij de inrichting van de leefomgeving.

Waterbergingsgebied	Aangewezen gebied voor opvang van water bij extreme neerslag
WKW	Wezenlijke Kenmerken en Waarden: Toetsingskader voor plannen binnen het NNN, juridisch verankerd in de Omgevingsverordening.
Zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik	Ruimtelijk principe dat erop gericht is om de beperkte beschikbare grond zo efficiënt mogelijk te benutten.

2. Toelichtende kaarten mobiliteitsnetwerken

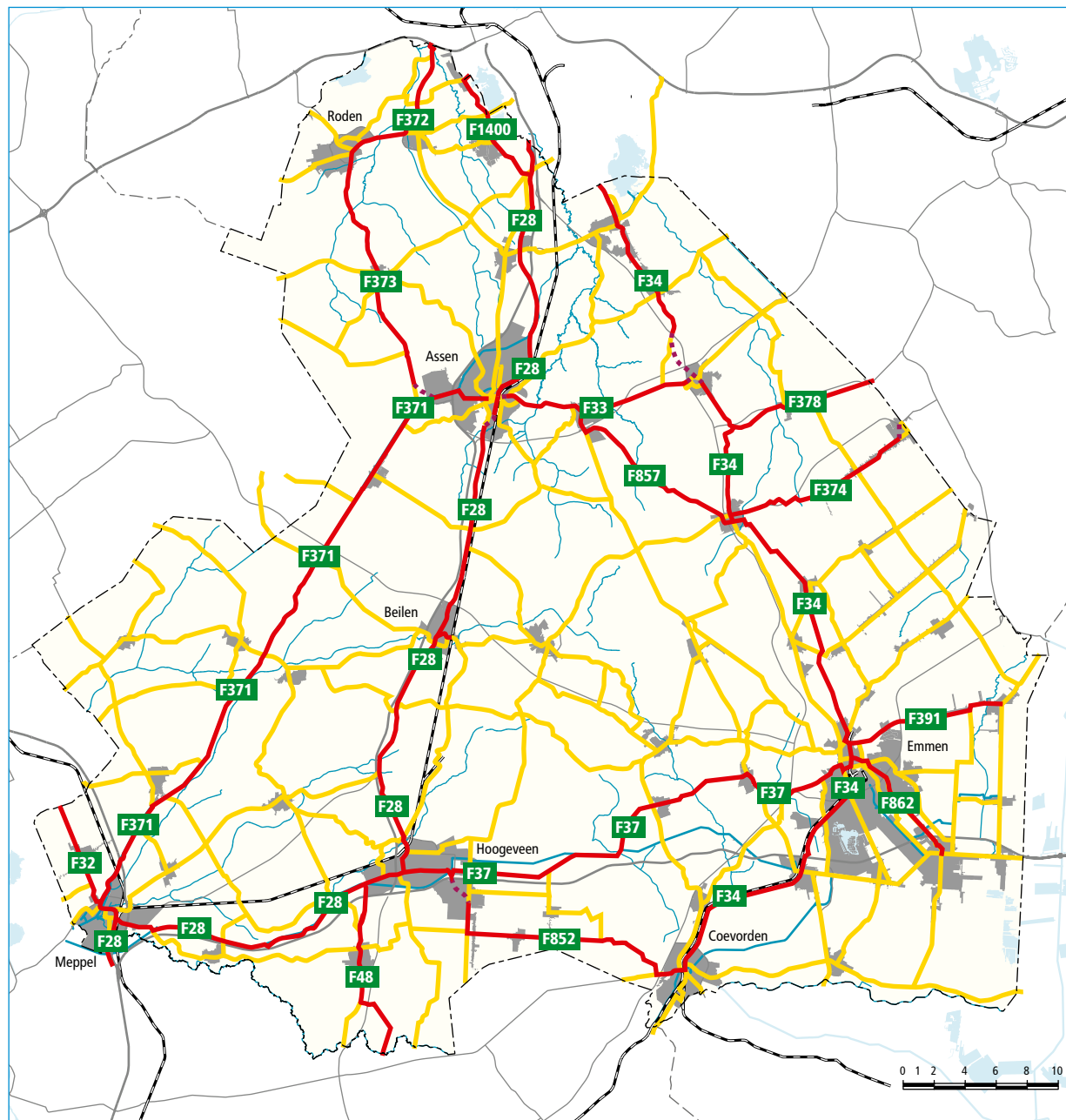
Kaart 5. Wegennetwerk

Legenda

- Hoofdwegennetwerk.** Het hoofdwegennet bestaat uit autosnelwegen A28, A32 en A37 en de autowegen N33, N34, N381 en N391. Deze stroomwegen zijn bedoeld voor een veilige en betrouwbare afwikkeling van relatief grote hoeveelheden verkeer, met een hoge gemiddelde snelheid, tussen grote kernen binnen en buiten Drenthe.
- Regionaal wegennetwerk.** Belangrijke voorzieningen, kernen en gebieden sluiten via het regionale wegennetwerk aan op het hoofdwegennetwerk. Het regionale wegennetwerk bestaat uit gebiedsontsluitingswegen met een bovenlokale betekenis. Deze wegen kunnen ook in beheer van gemeenten zijn.

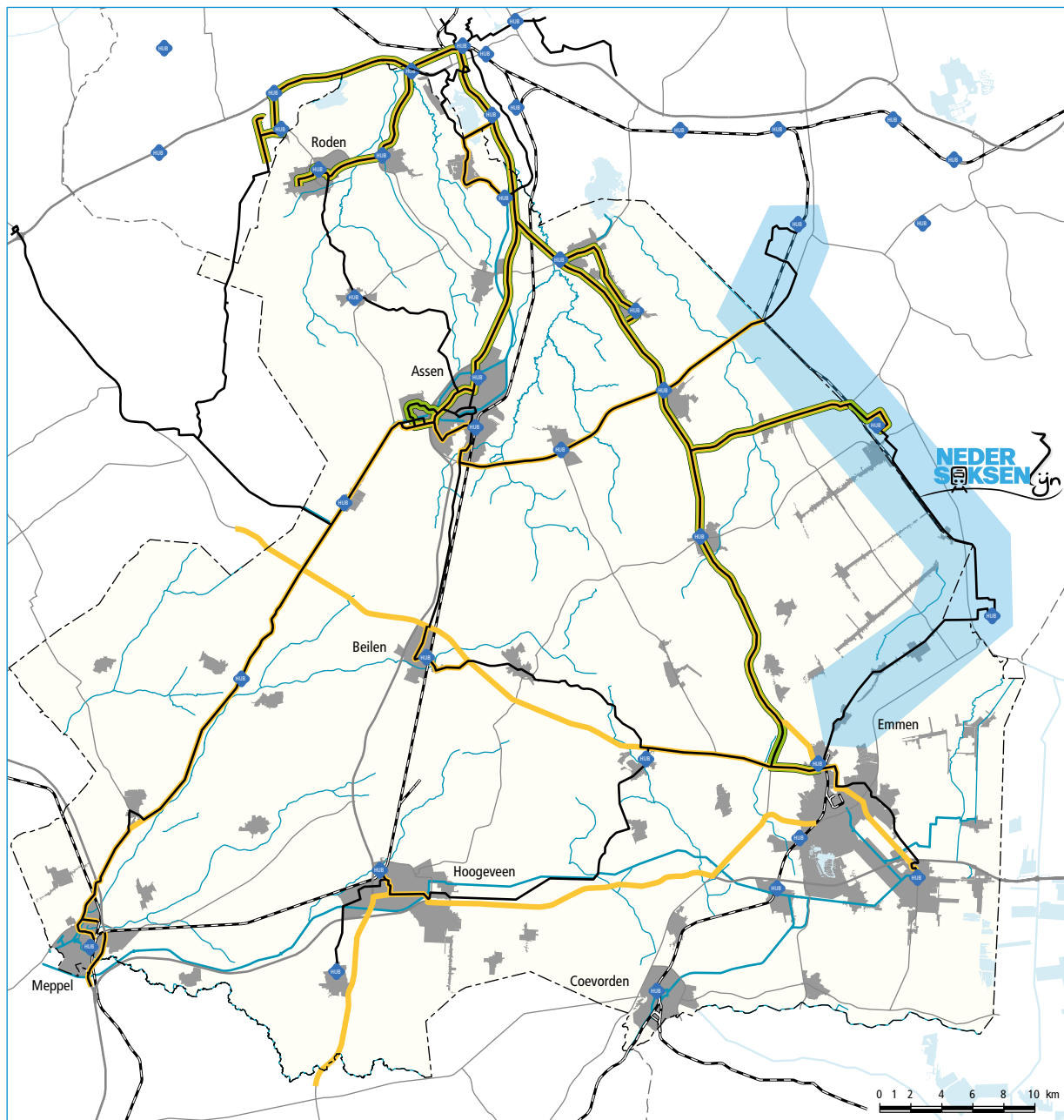
Kaart 6. Fietsnetwerk

Legenda

- Doorfietsroutenetwerk.** Doorfietsroutes zijn comfortabele, rechtstreekse en herkenbare routes om het gebruik van de fiets op de lange afstand te stimuleren. We werken samen met het Rijk en gemeenten aan een compleet doorfietsroutenetwerk. We zien potentie om fietsverbindingen van, naar en tussen regio- en gebiedskernen op te waarderen tot doorfietsroute.
- Hoofdfietsroutenetwerk.** Hoofdfietsroutes verbinden woonkernen met voorzieningen in de regio- en gebiedskernen en de grote recreatieve bestemmingen. We zetten in op een compleet netwerk van verkeersveilige hoofdfietsroutes. Deze kunnen ook in beheer van gemeenten zijn.

Kaart 7. Publieke mobiliteit

Legenda

Basisnetwerk Openbaar Vervoer

- Stads- en streeklijnen
- Qliner en Q-link (BRT)

Het basisnetwerk openbaar vervoer per bus bestaat uit stads- en streeklijnen en BRT in de vorm van Qliner en Q-link. Het basisnetwerk is opgenomen in de Busconcessie Groningen Drenthe (2019-2029).

Hoogwaardig Openbaar Vervoer

- Trein
- Zoekgebied Nedersaksenlijn
- Qliner en Q-link (BRT)
- Ontwikkelpotentie BRT

Het Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV) in Drenthe bestaat uit de nationale en regionale treinen en Bus Rapid Transit (BRT). We zien kansen voor het ontwikkelen van nieuwe BRT-verbindingen: Emmen-Hogeveen, Hogeveen-Dedemsvaart/Slagharen, Emmen-Beilen-Drachten, Emmen-Klazienaveen, Meppel-Zwolle en Meppel-Smilde-Assen.

